

Med.

1838

7

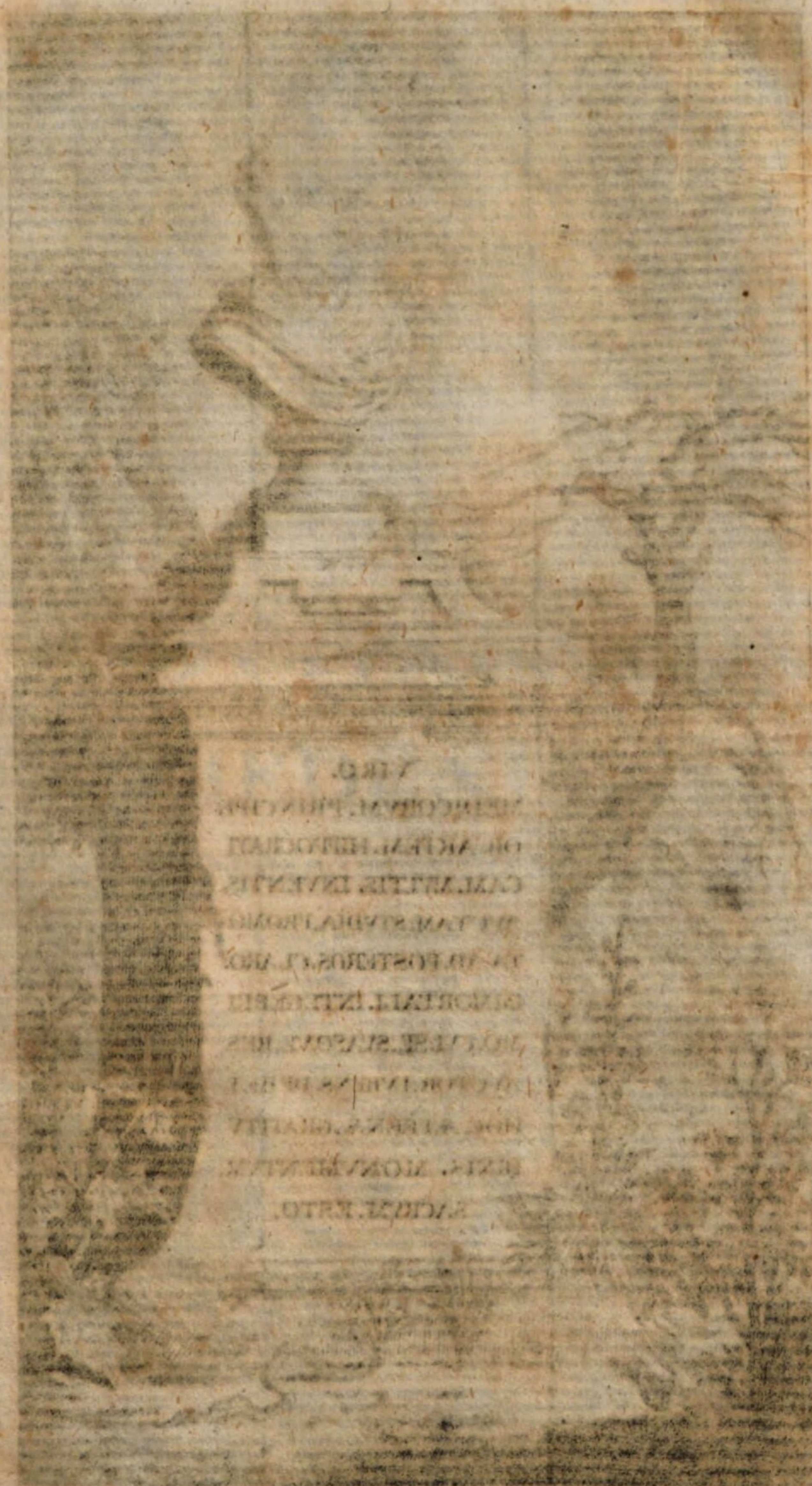
1838

Staatl. Bibliothek
Regensburg

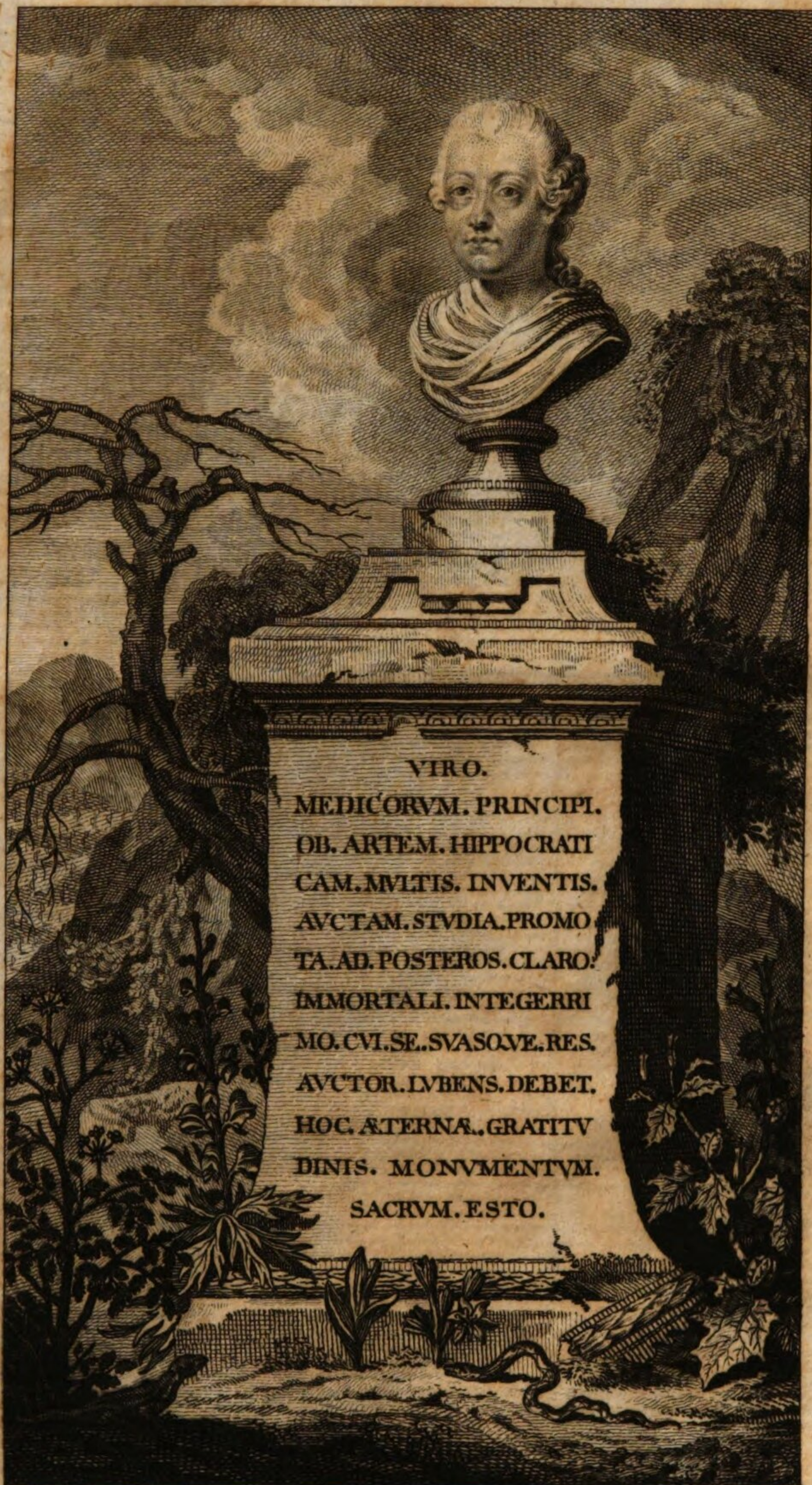
Med. 1838/1

Carl August Garry
1832.

Handwritten text, possibly a signature or date, located in the upper left corner.

Doctor 5 fath

VIRO.
MEDICORVM. PRINCIPI.
OB. ARTEM. HIPPOCRATI
CAM. MULTIS. INVENTIS.
AVCTAM. STVDIA. PROMO
TA. AD. POSTEROS. CLARO.
IMMORTALI. INTEGERRI
MO. CVI. SE. SVASQVE. RES.
AVCTOR. LVBENS. DEBET.
HOC. AETERNA. GRATITV
DINIS. MONVMENTVM.
SACRVM. ESTO.

A. Marce sc.

STATE OF MASSACHUSETTS

NOTARY PUBLIC FOR THE STATE

JOHN A. BROWN

PAKE PRIMA

MASSACHUSETTS

NOTARY PUBLIC

JOHN A. BROWN

NOTARY PUBLIC

STATE OF MASSACHUSETTS

NOTARY PUBLIC FOR THE STATE

JOHN A. BROWN

G77/2284

MS 145

P R Æ F A T I O.

Cum præfens libellus
 medendi rationem
 collegio practico Vin-
 dobonensi usitatam
 exponat, e re visum fuit, bre-
 vem Nosocomii hujus practici de-
 scriptionem legentibus dare.

P R Æ F A T I O.

AUGUSTÆ MARIÆ
THERESIÆ munificentia jam
ante multos annos Nosocomium
practicum institutum fuisse, in quo
medicinæ studiosi, postquam theo-
retica artis hippocraticæ disciplina
suffICIENTER imbuti fuerint, ad ipsum
ejus exercitium duce professore
practico se accingant, abunde con-
stat.

Hanc spartam qua laude vir
eximius Antonius de Haen, &
quanto cum emolumento rei medi-
cæ gesserit, multa ab eo præclare
scripta testantur. Eo defuncto gra-
vissimam hanc provinciam ILLUSTRISSI-
MUS L. B. DE STÖRK, cujus tantæ in

P R A E F A T I O.

me voluntatis, dum spiritus hos re-
get artus, mecum vivet memoria
sempiterna, mihi demandavit.

VIR HIC in commoda studio-
rum, patriæ, caesarumque natus,
multa denuo promovendo studio
clinico adjumenta procuravit: Nofo-
comium practicum aptiorem in lo-
cum transtulit, ut iisdem modo ædi-
bus cum altero, quod S. S. Trini-
tatis vocant, contineatur, & cum
eodem in unum coaluerit. Hic in-
gens quotidie ægrotantium confluxus
morbos, quoscunque volueris, feli-
gendos, demonstrandosque suppedi-
tat. Præterea illud etiam commodi

P R Æ F A T I O.

-medicinæ studiosi nunc habent, quod,
ubi quamdam in Nosocomio practico
penes ægros pauciores cognoscendo-
rum, curandorumque morborum fa-
cultatem sibi compararint, amplior
ipsis perficiendæ artis campus aperia-
tur, atque ad reliqua spatiosa vario-
rum ægrotantium quotidie huc afflu-
entium cubilia perducantur, ut, quem-
admodum novitii milites levioribus ve-
litationibus exercitati ad graviores con-
flictus præparantur, ita & hi morborum
ingenitum in ægris paucioribus edocti
numerosiorem diversimode ægrotan-
tium copiam contemplando sese ulte-
rius instruant, sibi que, dum praxin
alienis quasi sumptibus exercent, ju-
diciū quoddam practicum, atque

in-

P R Æ F A T I O.

insignem in apte judicando promptitudinem concilient, quibus dotibus comparandis, cuilibet fortunatam facere medicinam adlaboranti pernecessariis, sola librorum lectitatio neutiquam par est.

Ad hanc in arte difficillima facilitatem acquirendam alia quoque momenti gravissimi auxilia solers EJUSDEM ILLUSTRISSIMI PRÆSIDIS cura suppeditavit.

Cum enim multi ejusmodi morbis conflitentur, qui eos lecto non affigunt, hinc in eadem hac nostra domo statis quotidie horis, locove adventantium querelæ excipi, re-

PRÆFATIO.

mediaque, quibus suæ dein quivis
domi utatur, distribui gratis solent.

Cum aliquot centeni quotannis
miseriarum suarum solamen hic quæ-
rant, nonne maxime opportuna per-
discendæ praxeos medicæ in quocun-
que morborum genere occasione fru-
untur, qui quotidie huic pauperum
conventui interesse voluerint?

Ut nihil superesset, quod ani-
mus vel avidissimus studiorum am-
plius desideraret, alia insuper quæ-
dam studia, præterquam quod ea in
publico athenæo coram copioso quo-
tidie auditore pertractentur, jussu

IL-

P R Æ F A T I O

ILLUSTRISSIMI NOSTRI PRÆSIDIS tan-
quam universæ quoddam, quæ late
patet, praxeos medicæ complemen-
tum nostris etiam in ædibus exer-
citantur.

Ars enim obstetricia etiam apud
nos ab exercitatissimo hac in arte
viro Raphaele Steidele chirurgiæ
professore penes machinas ingeniose
ab ipso hunc in usum excogitatas, &
tandem ad ipsos parturientium lectos
medicinæ studiosis traditur. Qui vero
non sola theoria contenti ipsa artis ex-
ercitatione uti volunt, eam hic oc-
casionem nanciscuntur, quæ ipsorum
desiderio abunde satisfaciet.

P R Æ F A T I O.

Praxin chirurgicam, anatomen, operationes chirurgicas idem Cl. chirurgiæ professor copiosam juventutem dexteritate insigni, industriaque quotidie docet.

Copia quoque secandi cadavera omnibus iis fit, qui exquisitiori studio anatomen colunt, seque ipsos in arte dissecandi exercere desiderant.

Eadem quoque ILLUSTRISSIMI STUDIORUM PROMOTORIS vigilantia cavit, ne alia nobis adju-
menta defint, quæ ad artem facilius addiscendam conferre boni quicunque ratione possunt. Hinc locu-

ple-

P R Æ F A T I O.

pletissimus tam medicus, quam chirurgicus apparatus quotidiana incrementa funit: hinc selecta librorum suppellex comparata novis identidem accessionibus ditatur.

Sed etiam id singulare, æternaque memoria dignum eminenti, quo in scientias impense fertur, AUGUSTÆ NOSTRÆ studio, munificentiaque debemus, quod exteris æque, ac indigenis isto multiplicis comparandæ scientiæ beneficio uti gratis detur.

Nunc pauca de meo scribendi consilio dicam,

Ut

P R Æ F A T I O.

Ut primum gravissimum hoc munus mihi decretum erat, in id potissimum animum intendi, ut morborum popularium, eorum videlicet, qui *passim* affligunt, sive omnium horarum non observato temporum ordine ii sint, sive certas tantum anni partes ament, naturam, geniumque pervestigarem.

Etenim usu cum meo, tum & aliorum experiebar, notionem non eorum solummodo morborum, qui frequenter perniciem inferunt, sed illorum etiam, ob qui inter vulgatissimos, curatuque leviores a plerisque habentur, quive affligunt potius, quam

P R Æ F A T I O.

quam enecant, nondum ita ex omni parte completam, adæquatamque esse, quemadmodum vulgo existimant, & non pauci vel ipsos inter medicos arbitrantur.

Operæ igitur non exiguum pretium me facturum existimabam, si, quæ sedula horumce morborum contemplatione, & luculenta quotidie experientia doctus in adversaria conieci, publici nunc juris faciam, fidaque narratione, ac simplici stylo, quæ in tanto ægrotantium numero prodesse, aut etiam nocere expertus fuerim, cordate exponam.

P R Æ F A T I O.

Votorum idcirco me compo-
tem, fortunatumque reputabo, si
opella hac mea, utut tenui, ac levi-
densi, ad profliganda perniciosarum
opinionum commenta conferre boni
quid, distinctioresque morborum
quorundam vulgatiorem notiones
communicare, atque ab omni vana
hypothesi alienus observata aliorum
nondum fortasse sufficienter compro-
bata fidarum observationum suffragio
valeam confirmare.

BRE-

BREVIS DESCRIPTIO CONSTITUTIONIS

A N N I 1 7 7 5.

Morbos populares descripturum non solum eam tempestatum rationem, quæ morbis ipsis comes est, sed etiam illam, quæ paulo ante prægressa, & integrum modo effectum sortita certam in corpus diathesin induxit, exponere oportet. En cur ea, quæ de constitutione temporis anni proxime elapsi, varioque tempestatis ad valetudinem habitu sparsim in adversaria conjeceram, nunc collecta, contractaque recenseam.

)()(

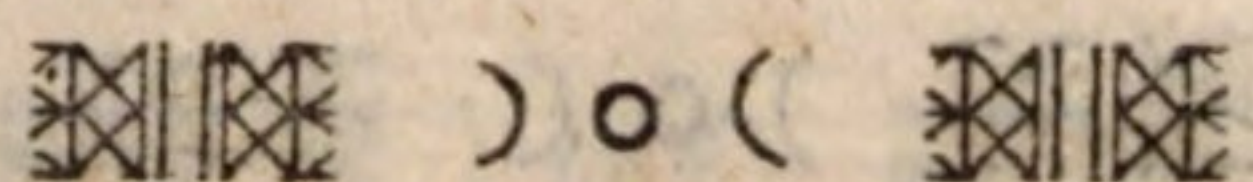
Mensis

Mensis januarius anni 1775 a gelu magno ordiebatur: secutæ mox nives copiosissimæ, nebulæ multæ, fœtentes, noctu, mane, itemque vesperi. Venti per intervalla fortes. His haud diu stantibus repente tepor. Disfluxere nives: pluviae admodum copiosæ. Post medium mensem subitum gelu, rigidumque. Altæ nives, venti rari, exigui. Circa finem denuo tepor, nives colliquatæ, cœlum nubibus, nebulisque triste, venti tenues.

Januario ad exitum vergente convulsiva infantum tussis caput efferre cepit.

Ineunte februario temporis proxime elapsi tepida constitutio incrementa sumpsit,

sumpsit: nebulæ densæ, pluviae raræ,
interpellante subinde validissimo vento.
Post initium tepor, gelu, paucae nives,
rarus sol, pluviae, venti, nebulæ sceten-
tes, depluentes, varia ratione per to-
tum mensis decursum sese excipiebant,
ita tamen, ut athmosphæræ tepor pri-
mas teneret. Finis mensis calore verno
incaluit: venti tenues.

Convulsiva infantum tussis maxi-
me viguit, & circa mensis medium fe-
rinas aduultorum tusses in societatem ad-
scivit.

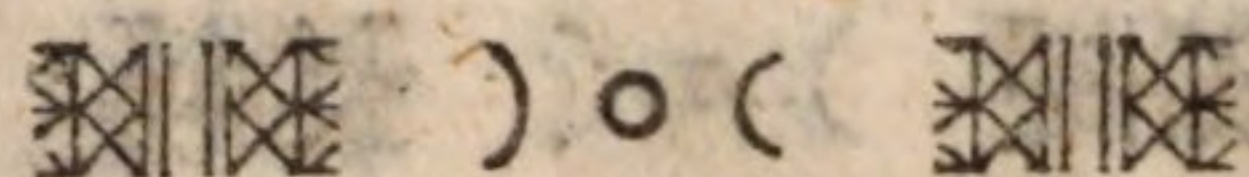
Martius totus mutabilis, jam veri-
similis, jam borealis, cælo ad initium
fereno, circa finem vero nebuloso, im-

brofoque. Tusses ferinæ longe, lateque
dominabantur.

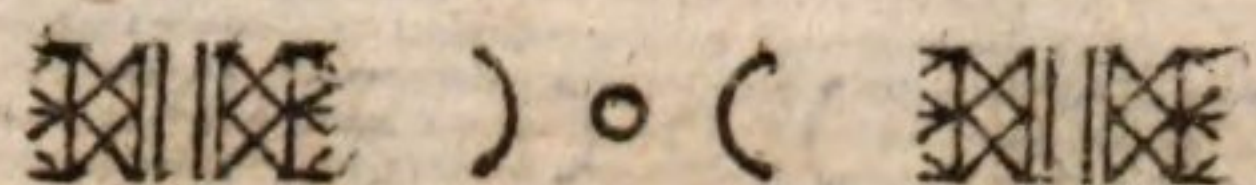
Aprilis mutabili suo genio hoc anno præter morem indulgit. Frequens subitaque caloris in frigus commutatio, cœli fereni in procellosum, imbrosum, nebulosum: venti varii, crebri. Ad medium usque aprillem idem tussis ferinæ imperium, convulsiva infantum tussi adhucdum vigente. Circa finem uterque morbus multum remisit.

Mense majo crebra denuo mutatio ex calore in frigus: dies austrini, noctes aquilonares. Siccitas summa. Cœlum ferenum, crebro, forti, varioque perflatum vento. Circa finem copiosissimæ pluviae, ventus perfrigidus, quo etiam
tem-

tempore, silentibus & convulsiva, & ferina tussi, alia tussis species exorta vix ulli pepercit, quam ob signa redundantis in ventriculo bilis, tum etiam ex eo, quod vomitu, aut alvi ductione cito fanaretur, *stomachicam* appellarunt, etsi fuerint, qui *pectoralem* arbitrati, neglecto ventriculo, in ægrorum perniciem pulmonibus medebantur.

Initio junii frequens caloris frigidisque mutatio, noctibus plerumque solito frigidioribus. Post initium calores magni, constantes, cælum serenum, siccum, rarissimæ pluviae. Exeunte mense constitutio nebulosa, humidaque successit: toto hoc mense tussis stomachica grassabatur.

Mense julio æstus fere constans,
raræque pluviae: tussis stomachica circa
finem vix non penitus comprimeba-
tur.

Mense augusto æstus magni, squal-
lor, rarissimæ pluviae, crebra toni-
trua. Morbi pauci, sporades. Sudores
nocturni copiosissimi.

Ad medium ferme septembris calo-
res magni. Successit dein frigus cælo
ut plurimum sereno. Febres plures, ac
præteritis mensibus, æque huic anni
tempori maxime solennes, intermittentes,
remittentes, item cholerae, diarrhoeæ
&c. &c. non tamen præter aliorum an-
norum morem viscebantur.

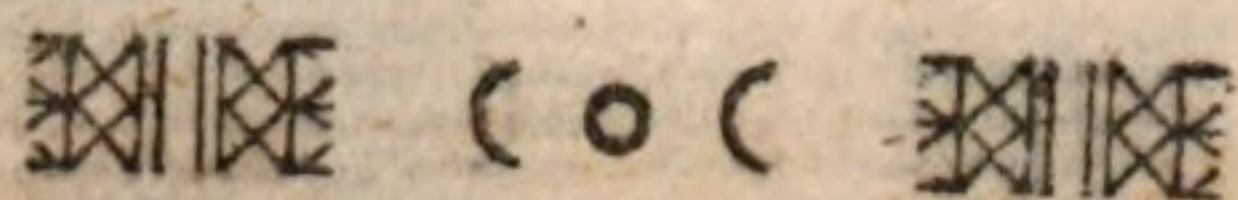
Mensis

Mensis october frigidus, humidus-
que ut plurimum fuit, attamen paucio-
rum paulo morborum, quam mensis præ-
gressus, ferax.

November continuis fere pluviis
maduit. Nives exiguæ, citoque diffuen-
tes. Minus, quam pro temporis hujus
ratione, frigus, præcipue circa finem.

Rheumatismi universales: destillatio-
nes topicæ variæ: aphthæ etiam inter
adultos. Fœminæ, debiliores præcipue,
crudo primarum viarum apparatu, muco,
fero putri laborabant.

Mense decembri pluviae crebræ,
tempusque humidum, non frigidum,
præcipue circa initium, & finem; circa
me-

medium vero siccum, & frigidum. De-
fluxiones multæ ad oculos, nares, fau-
ces, pulmones, artus.

Hæc fere prioris anni constitutio
fuit, qua breviter delineata sequentis
anni 1776 rationem describemus.

JANUA-

JANUARIUS.

ANNI 1776.

Sub anni 1776. exordium nives multæ fuere; inde ad medium usque januarii constitutio aëris humida, atque minori cum frigore, quam pro temporis hujusce ratione. A 15ta mensis ad finem usque frigus ficcissimum obtinuit, quod magis identidem intendebatur, ut ultima mensis tempora ab hominum memoria frigidissima dicerentur.

A

Ini-

Initio mensis variolæ malignæ non paucae, morbilli benignæ indolis non infrequentes viscebantur. Febres, quæ ad medium usque mensem ferocæ fuere, circa ultimos Januarii dies, rigidissima hyeme per omnem Europam sæviente, in inflammationes pulmonum, pleuritides, ac peripneumonias abiere.

FEBRUARIUS.

Initio februarii idem hyemis sævissimæ rigor, at tribus, quatuorve exactis diebus successit aura mollis, humida, dominante austro, quæ per totius mensis decursum non interrupta perstitit.

Morbi pulmonum inflammatorii non pauci, plures vero ex illo genere, qui sub anni principium grassabantur.

MARTIUS.

Mensis hic ut plurimum ficcus erat, frigore, caloreque alternatim sese excipientibus, calore tamen, si omnia spectes, prævalente. Febres catharrales innumeræ, peripneumoniarum, ac pleuritidum quædam

dam species, quam curatius explicandam e
re esse arbitror, tum, quod ea hoc anni
tempore, quo Nosocomio ad sanctissimam
Trinitatem præficerer, mihi frequentissime
contemplanda, sanandaque in tanto adfluen-
tium quotidie ægrorum ex plebe numero
obvenerit, cum etiam, quæ ratio longe
superior est, quod illam necdum ita adcu-
rate descriptam, aut si descripta sit, ejus ta-
men curandæ methodum necdum satis in
usum tractam, vulgatamque existimem, ut
idcirco actum agere videar, si quædam ex
mea penu depromam.

Morbus, quem paulo fusius persecu-
turus sum, eo etiam ex capite peculiarem
attentionem meretur, quod ad illos perti-
neat, qui paucio interposito tempore fre-
quentius recurrunt, & inter populum epi-
demice grassantur. Accedit præterea, quod
is sub alterius morbi specie medentibus im-
ponat, & methodo non sua persæpe tra-
ctetur.

*Ægri hac pleuritidis, aut peripneumo-
niæ specie laborantes varia symptomata ex-
hibuere: præcesserat per aliquot dies, quin
& septimanas catharrofa dispositio, deje-
ctus appetitus, os insipidum, amarum,*
A 2 glu.

glutinosum, sudores nocturni: tandem accessit horripilatio, quin & intensius frigus, minus tamen grave, quam in vera alias pulmonum inflammatione solet; successit æstus, oppressio pectoris, dolor vel in ster-
no, vel in alterutro latere thoracis ardens. Ardor hic subinde totum thoracem occupavit, & inter respirandum, tussendumque raro augebatur. Decubitus facilis in utrumque latus: hypochondria frequenter tensa, dolentia, præcipue dum manu contrectarentur. Dolor ad scrobiculum, & infra illud gravans, qui attactum ægre ferebat. Ructus amari, alvus aut obstructa, aut liquidior, ac biliosa. Facies cum virore pallida. Oculi tristes. Dolor capitis gravativus. Sitis sæpe nulla, & si tamen aliqua, minor tamen, quam pro morbi acuti ratione. Sapor oris amarus ut plurimum, in aliquibus nauseose dulcis, vel & acidus, austerus. Lingua alba subinde, mucosaque, plerumque tamen flavo virescente humore obducta, & prominentibus quasi villis flava viridique materia tinctis hirsuta. Dentes fordidi. Tumor ventriculi, & sensus plenitudinis in eodem. Anxietas circa præcordia. Tormina subinde. Lum-
bo-

borum dolor. Sputa glutinosa, crassa, tenacia, alba, in paucis vere virescentia, eaque statim initio apparuere, quin & præcessere. Urinae croceae, brevi jumentosae cum sedimento imperfecte deposito, furfuraceo, albo, lateritio, mixtoque: tales fuerunt statim ab initio morbi. Vomitus quibusdam spontanei, levantes, biliosi. Vomituritiones. Copiosus insipidae salivae in fauces affluxus, nausea, qua factum, ut ne aspectum quidem alimentorum ferrent. Pulsus ut plurimum non durus, & varia in variis celeritate.

Febris vel uno tenore continuabatur, vel vaga periodo exacerbabatur, absque certa lege, modoque.

Inter omnia haec symptomata nullum erat, de quo magis querebantur, quam ardor in thorace, oppressio ejusdem, & spiritus difficultas. Fuerunt, qui solummodo de angusta respiratione, & valida pectoris oppressione questi sunt.

Haec symptomata erant pleuritidis istius, aut peripneumoniae (quam *biliosam* appellamus) ubi morbus cum nullo alio malo complicabatur. Paucissimi tamen inventi sunt, in quibus omnes omnino supe-

rius recensitas morbi notasprehenderes. Plerique paucis tantummodo characteribus, mali, quo laborabant, indolem demonstrarunt. Constans in omnibus nota fuit, præter memoratos pectoris, respirationisque affectus lingua, & oris sapor varia ratione depravatus, prout supra descripsi. Nauseæ, & appetitus deperditus omnibus fuere, non omnes tamen biliosa, aut aliena ructabant. Cardialgiam omnes querebantur, gravantem plerique, paucioris ventriculi morsum: quidam autem, nonnisi si manu contrectarentur, molestiæ quid circa ventriculum sensere.

Exeunte martio, & per totum ferme aprilem plures erant, quibus alia præter paulo ante enarrata accidentia accessere, dolores videlicet artuum inferiorum, superiorumque, item loci inter scapulas medii. Quibusdam carnes doluere inter articulos locatæ, his non affectis. Aliis articulorum rigiditas dolorifica fuit, non paucis molitudo hypochondrii alterutrius doluit, dolore non gravante, non tensivo, sed acutissimo, ad inspirationes magnopere aucto, & tactum minime ferente. In his pleuritidi aut peripneumoniæ *biliosæ* rheumatismus jungebatur.

Hoc

Hoc tempore, mense videlicet ad exitum vergente, quibusdam, iisque non paucis præter superius dicta symptomata dolor vere *pungens*, acutissimusque, & fitis morbo respondens fuit, pulsus durus, & plenus, sputa aut nulla, aut sanguine striata. Hos præter morbum biliosum vera quoque pulmonum inflammatio tenuit.

Paucissimi in morbi principio ad nos devenere, plerique exactis aliquot primum diebus, ubi aut nihil omnino, quod sæpius contigerat, aut quod fors, vel consilium obtulit, remedium adhibuere. Multi unam duasve etiam sanguinis missiones instituerunt eo eventu, ut *post momentaneum, brevique evanidum levant* omnia symptomata exasperarentur, & pectoris incommoda longe graviora redderentur cum pulsu celeriori, humili, repente, anxietatibus magnis, & calore intensiore. A purgantibus, si fors usi erant, aut nihil, quod frequenter accidit, aut parum tantum emolumenti retulerunt, plerique pejus habuerunt, & magis febricitarunt.

Hæc fere fuit morbi facies, quem tuto ac brevi ut plurimum methodo mox describenda curavimus. Ubi facto exami-

ne constitit, morbum nulla vera inflammatione complicari, qualis plerumque fuit, curam ab emetico inchoavimus, quo copiosissima materies flava, plerumque viridissima ore rejecta est: alvus simul fere omnibus movebatur aliquoties. Apparatus hic biliosus vomitu excussus, amarissimus plerumque, subinde vero acido-austerus fuit. Ferme omnibus paulo post vomitum oppressio pectoris insigniter imminuebatur: quibusdam etiam prorsus evanuit, respiratio liberior, & ablata, vel plurimum emendata ventriculi incommoda sunt. Nulli certe emeticum propinavimus (& propinabamus longe plurimis) qui non cum insigni levamine vomuisset. Non pauci, qui dolores acutos in hypochondrio alterutro ad attactum auctos querebantur, dato emetico liberabantur, ut adeo non omnis dolor acutus ad attactum auctus pro inflammatorio haberi debeat. A vomitu, atque etiam ante eundem decocto hordei cum oxymelle utebamur ad abluendas ventriculi, & intestinorum sordes, atque operam dabamus, ut alvus post vomitum aperta diutius servaretur. Hunc in finem data est mixtura ex aqua hordei, aceto, melle, & sale

sale quodam medio, ut biliosæ reliquiæ, quæ intestinis fors profundius infederant, quam ut vomitu rejici quiverint, medicamento salino solutæ per alvum everrantur. Si hæc cautela neglecta fuerat, contigit, ut biduo exacto, aut eadem redirent symptomata, aut morbus intermittente exciperetur, eaque potissimum tertiana, quam salibus mediis præmissis, cortice peruviano profligavimus. Fuere quidem, sed in tanto reliquorum numero perpauci, qui etsi cum effectu vomuerant, & magnam fordidum biliosarum vim ore & ano ejece-
rant, id tamen levaminis non experiebantur, ut expectationi nostræ plane satisfaceret. Signum id erat, materiam crudam necdum sat mobilem redditam parietibus ventriculi valentius adhærere. His mulsa cum aceto, ac sale quodam, per unum alterumve diem exhibito denuo potionem emeticam propinavimus, quæ ferme semper suffecit; vix una alterave vice terno vomitorio interpositis aliquot diebus exhibito opus fuit.

Aliis hac methodo sanatis cum & appetere, & febre carerent, quædam spirandi difficultas remanebat, quam mixtu-

ra ex aqua fœniculi, oxymelle squillitico, & stibio diaphoretico non abluto sustulimus, motis hac ratione sputis copiosis, aquosis, paucis kermetem præscripsimus, pluribus ejusdem loco refractam admodum tartari emetici dosin in aqua quadam conveniente solutam, qua de re alibi erit commodior differendi occasio.

Cum observatio nos doceret, ægros ex hoc morbo reconvalescentes facillime relapsum pati, præcipue, si paulo plenius, quam debilis ventriculus ferret, nutrirentur, cavimus, ne in regulas diæteticas peccetur, atque stomachicorum remediorum ope vires coctrices, quas morbus, atque ipsa morbi medicatio fregerant, firmavimus. Usi sumus maximam partem elixirio stomachico temperato, & tinctura rhei aquosa, æquis partibus, ni fors febris intermittens, quam morbo coronidem non raro imposuisse superius diximus, corticem peruvianum una exposceret.

Semper cavebamus, ne, non hos solum, sed neque cæteros quoscunque ex Nosocomio dimitteremus, priusquam ex integro pristinum robur recuperassent. Hinc eos paulo diutius, quam adversa ipsorum

valetudo exigere videbatur, retinuimus, imperfectum tantummodo, aut fere nullum beneficium rati, si, quos morbus acutus non sustulit, longa infirmitas consumeret. Hac methodo usi sumus, quotiescunque morbus simplex, ac nullo alio permixtus fuerat. Perpendere nunc juvat ea, quæ nocuisse deprehensa sunt, cum non a juvantibus solum, sed quam maxime etiam a nocentibus instruamur.

Sanguinis missio præ cæteris nocuit, nisi fors inflammatio comes esset, quo de casu infra erit dicendi locus; hac enim instituta pectus opprimi validius, spiritus difficilius trahi, pulsus fieri humilis, celerque cæpit, caloribus supra modum adauctis. Puella 14. annorum hujus rei documento nobis fuit: laboraverat hæc, paucis septimanis antea, vera pleuritide; sanata e Nosocomio discessit, at post carnes intemperantius commestas riguit, æstuavit, vomuitque aliquoties biliosa. Altero mox die ad nos delata tussim, pectoris gravitatem, & spiritum summopere difficilem conquesta est. Præter peripneumonicas hæc affectiones aderant oris amaror, ructus, nausæ, cardialgia, febris multa. Præscriptum

ptum vomitorium est, cui, ut tutius operaretur, modicam venæ sectionem præmittere placuit. Verum misso vix sanguine delirium ferox, & febris valida sequebantur. Dato emetico, multisque biliosis vomitu rejectis mens rediit mox, & affecti pectoris symptomata una cum febre multum mitiora, continuato salium medicorum usu, & reliquiis morbi ad alvum determinatis paulo post penitus abstergebantur. En *Delirium biliosum*, ubi fomes in hypochondriis latet, ore & ano exturbandus.

Non pauci ad nos venerant, qui, aut proprio Marte, aut amicorum, ut fit, consilio, morbum medicamento purgante sollicitarunt: nocuit ferme omnibus; exacerbationes enim graviores inde redditæ, aucta thoracis incommoda, febrisque sunt: profuere paucissimis, atque iis fortasse, qui crudo apparatu non ventriculi, sed intestinorum laborabant, ubi materies mobilis facta, facilius pharmaco purganti, quam vomitorio auscultabat.

Qui morbum motis sudoribus aggressus fuisset, neminem scio, etsi facile quis perspiciat, quantum noxæ prava hæc metho-

rhodus intulisset. Opinio, quæ febres acutas sudoriferis pernicioso plerumque cum eventu tractat, magnam partem inter nostros, etiam eos, qui ex plebe sunt, evulit.

Contigit non raro, ut motu febrili a collecta resorptaque primarum viarum saburra producto, sanguis inflammaretur. Sic vera insuper inflammatio jungebatur, vel pulmonum, vel carniū musculosarum, vel membranarum, tendinumque in articulis præcipue. Ortum hinc est malum complicatum vera scilicet vel pleuritis, vel peripneumonia, vel rheumatismus, vel arthritis morbo bilioso sociata, quam ob causam sæpius unam, rarius duas sanguinis missiones instituere oportebat, donec discussa phlogosi emeticum daretur; quibusdam, & forte pluribus, licet sanguis extractus ferme semper crustam pleuriticam exhiberet, veraque simul inflammatio adesset, cum exiguo tamen, eoque brevi evanido levamine secta vena est, fors, quod inflammatio secundario primum nata tolli non posset, nisi prius cruda materies sub præcordiis collecta, a qua motus hominum citatior, eorumque phlogosis oriretur,

tur, brevissima, qua id fieri potest, via eji-
ceretur. At repurgato systemate gastrico,
sive phlogosis perseveraret, sive etiam au-
geretur, sanguinis detractio insignem effe-
ctum, & levamen constans attulit. Sub-
inde venæ sectiones, & emeses alterna-
bant, prout vel inflammatio, vel affectio
biliosa prævalebant. Non observavimus,
stata periodo, & certo dierum numero hos
ægros judicari, nec peculiari crisi obnoxii
erant; id solum observatum, sputa, quæ
initio statim apparuere, fuisse primum glu-
tinosa, tenacia, dein aquosa, copiosaque
ad finem morbi usque, quo sensim cum
levamine minuebantur. Nunquam vidimus
sputa illa *puriformia*, *coctaque*, qualia ma-
tuum catharrum, aut inflammatos pulmo-
nes solvere solent. Quidam intra octo
dies sanabantur, quidam vero intra septem-
decim, vel & viginti.

Vidimus & varias morborum suc-
cessionem, mutationesque, quidam enim ex
pleuritide simplici biliosa jam sanati, aut
tales propemodum futuri in *veram ac in-
flammatariam pleuritidem* inciderant, ubi ve-
næ sectiones, & decoctum hordei cum mel-
le, atque aceto fere semper suffecere. Ca-

taplasmata emollientia ad locum doloris
 applicuimus bono cum successu. Lateri
 dolenti nunquam apposuimus vesicans,
 cumque eo in morbis vere inflammatoriis
 aliquoties uteremur, semper febris incita-
 batur magis, inflammatio augebatur, at-
 que in universum eum canonem secuti su-
 mus, ut, ubi diluendum esset, ubi laxandæ
 partes solidæ, earumque stricturæ solven-
 dæ, ubi frenandus humorum exorbitan-
 tium motus, a vesicantium stimulo cave-
 remus; hinc factum est, ut sanguinis mis-
 sio, remediorum refrigerantium facile prin-
 ceptis, inflammanti cantharidum vi rarissime
 jungeretur (in rheumate vero, utut inflam-
 matorio, & febrili, præsentem canthari-
 dum opem sæpissime mirabamur. Sed ea
 de re paulo post). Eximium e contrario
 auxilium vesicantia præstiterunt, quotiescun-
 que *vera debilitas*, solidorum inertia, inde-
 que natæ stases aderant, quo in casu præ-
 ter remedia cardiaca, roborantia, stimulan-
 tia, antiseptica, excitantem vesicantium sti-
 mulum in subsidium vocavimus. In vera
 pulmonum inflammatione abstinuimus pa-
 riter ab intempestivo, præmaturoque re-
 mediorum sputa moventium usu, qualia in
 sti-

stibio diaphoretico non abluto, aliisque Antimonii præparatis habemus. Sedulo distinguebamus duplicem pulmonicorum statum, eum videlicet, ubi cruda inflammatio remedium quodcunque movens vetaret, atque eum, ubi fracta phlogosi vires ægrorum tum ex morbi diuturnitate, cum & remediorum debilitantium applicatione languiebant, & materies sputorum in pectore coacervata a dejectis vitæ viribus protrudi non poterat: hic moventia, incitantiaque profuere, præcipue stibium diaphoreticum non ablutum, & solutio tartari emetici ea dosi exhibita, ut nec vomitum, nec alvum moveret. Plerique pleuritici judicabantur sputis mucosis, aquosis, & intermixtis coctis. Vidimus paucas quasdam pulmonum inflammationes, easque pergraves post novem aut undecim dies absque manifesta evacuatione cum constantia, ac securitate solutas.

Aliquoties vero pleuritis in principio diarrhæam sibi junctam habuit: hæc, utut symptomatica fuerit, nihilominus morbum reddidit magis tolerabilem, ut adeo non omnis diarrhæa symptomatica pleuriticis periculosa habeatur. Credo apparatus crudum

dum in intestinis stabulantem vehementiori illo paraxysmo, quo pleuritis plerumque orditur, emotum ad alvum ruisse, molimine naturæ perquam salutari. Fuerunt etiam, qui in gravi illo assultu pleuritidem inchoante, biliosa cum emolumento vomuerunt.

Una, alterave vice, in gravissima pulmonum inflammatione pulsum mollem, debilem, celeremque deprehendi, ubi nihilominus venæ sectio insigne levamen attulit, sanguine crassam tenacemque crustam exhibente, & pulsu paulo post assurgente, plenioreque.

Puellæ secundo pleuritidis die orta parotis morbum sustulit, quam dein, cum alvum quotidie fluentem redderemus, & herbæ aromaticæ cum camphora tumentis loco apponerentur, insigniter minuebamus. Pertinacis tumoris reliquias emplastrum de cicuta penitus dispulit.

Qui initio vera pulmonum inflammatione eaque, quam Sydenhamus *essentialem* appellavit, ac simplici laborarunt, rarissime in eundem morbum relapsi sunt, aliquoties autem in pleuritidem illam spuriam, bilio-

sam, quam dato statim emetico in herba suffocavimus.

Aliam morborum successionem observavimus, ubi *biliosa* pleuritis in *malignam* vertebatur. Malignam nos vocabamus illam ægrorum conditionem, ubi vis vitæ admodum dejecta, pulsu arteriarum & cordis vere debili proderetur. Si evacuatio sanguinis aut ab ægroto ipsomet, priusquam ad nos veniret, aut & nobis imperantibus instituta male cesserat, sique materies ex primis viis intra humores circulates reciperetur, si, licet multa affecti systematis gastrici signa adessent, emeticum nihilominus non conduxerat, si pulsus accesserant celeres, debiles, quosve vel levissime premens digitus facillime elideret, si mens vacillaret, & vires secretrices languerent, *malignitatem* adesse, & letalem partium solidarum, fluidarumque dissolutionem instare judicabamus.

Malo præcipiti inventum præsidium est in decocto corticis cum camphora, in infuso radicis serpentariæ virginianæ, contrajervæ, angelicæ: hic quoque in subsidium vocata vesicantia sunt, quæ torpidam languentis vitæ vim concitarent, atque

que id facerent artubus adplicata, quod cardiaca ore assumpta. Miros certe effectus ex hac medendi methodo vidimus. At in perpaucis hic *pleuritidis biliosæ* in *malignam* transitus observabatur, atque in iis potissimum, qui ex longa infirmitate, aut hæreditario vitio debilitatem adferebant utrique huic morbo idoneam.

Id adhuc notasse expedit, nos sanguini emisso, atque in vasculis ad id aptis servato, sive is dissolutior appareret, sive compactior, sive crusta tegetetur, aut etiam ea careret, rei utpote supra modum fallaci, parum tribuisse, etsi non inficias eamus, sanguinem, prout is sub sensus cadit, confirmare nostrum iudicium subinde posse, quod ex notis multo certioribus de morbi conditione ferebamus.

Hac tempestate rheumatismi febriles grassabantur, qui vel inflammatorii, vel biliosi fuere, vel ex utrisque componebantur. Habuimus quosdam, qui acute laborabant absque signis sordium primas vias inquinantium. His fitis multa, febris valida cum pulsu duro, qualis pleuriticorum esse solet, manuum, genuumque tumores dolentissimi fuere: dolor vago

more artus extremos, malleolos, genua, femur externum a lumbis, vel ab acetabulo ad caput fibulae usque oberrabat, modo etiam musculos thoracis affecit, ut ideo pleuritidem mentiretur. Quibusdam dolor anginosus accessit. Venae sectiones, emulsa cum nitro profuere, decoctum radicis althaeae cum Roob sambuci, itemque vesicantia, atque omnia ea, quae aut alvum, aut sudores blande sollicitabant. At pertinax admodum nonnunquam morbus difficillime vel indicatissimis remediis cessit, & tunc in longum protrahebatur: sanguis secta vena eductus crusta pleuritica maxime crassa, tenacique obtegebatur.

Feliciores fuere illi, quibus acris & biliosa materies maximam partem ex ventriculo resorpta, & ad corporis superficiem delata in vasculorum exhalantium orificiis hæsit, ibique vellicando dolores rheumaticos concitavit. His emeticum profuit, cui medicamentum salinum, ad alvum laxiorem servandam, subjungebatur. Quod si quid altius impactum hæreret, quam ut recensita hac methodo revocari ad alvum denuo posset, frictione aromatica instituta, aut vesicante facile discussum est.

est. Profuere etiam repurgatis ventriculo & intestinis medicamenta sudorem absque tumultu moventia.

Qui *rheumatismo hoc bilioso* laborabant, mitius ut plurimum habuerunt, minus febricitarunt, nec semper emetico indigebant. Decoctum tamarindorum, aliaque hujus notæ medicamina juncto quodam sale medio expectationi medentis persæpe satisfecerunt. Hanc rheumatismi speciem aliis annis, atque alio anni tempore, præcipue cum in Hungaria medicinam facerem, frequentissime observavi. Adulta enim æstate, atque initio autumnii, quo morbi gastrici biliosi dominum obtinent, *rheumatismus biliosus* frequentissimus est, in iis præcipue, qui ex morbo bilioso convalere, si forte durante morbo aut nulla, aut non sufficiens per vomitum, atque alvum biliosæ saburræ evacuatio fuerat instituta. Post dysenteriam biliosam adstringentibus opiatisque præmature sublatam, post febres autumnales præcoci corticis usu sufflamatas, præcipue vero, si intempestivis sudoribus materies versus corporis superficiem fuerat determinata, frequentissimos vidi rheumaticos dolores diuturnos

& plerumque absque febre. Solventia, alvum leniter ducentia, frictiones, omniaque ea, quæ materiam hærentem in motum agunt, balnea mineralia, succi herbarum antiscorbuticarum, gummi ferulacea omnem paginam absolvebant.

Sed missis his biliosas nostras pectoris affectiones ulterius prosequamur. Plurimi fuere, quibus res intra catarrhum constitit, qui a *per pneumonia*, aut *pleuritide biliosa* sola mali vehementia differebat, & hanc plerumque præcedebat. Eadem medendi methodus utrobique profuit. Hæc catarrhi species sæpius *επιμολυσος* aggreditur, hocque anno, uti & vere anni proxime elapsi totam ferme Europam pervasit. Hoc morbi genus anno 1580. universam Europam infestabat, atque pro novo morbo habebatur, quod remediis catarrho alias dicatis aut omnino non cederet, aut etiam exasperaretur, atque non paucis funestus evaderet.

Descriptionem ejusdem habemus a Boekelio factam, qui eum *novum morbum*, seu *catarrhum febrilem* salutavit. Eundem fuisse, qui & prioris anni ver, partemque æstatis, & hujus anni martium & aprilem præ-

præprimis occuparat, descripta a Boekelio
 symptomata luculenter ostendunt, quamvis
 a vera medendi ratione, quam sibi hæc ca-
 tarrhi species peculiariter deposcit, illius
 temporis medici aberrarint. Id solum-
 modo discriminis intercessit, quod ille a
 Boekelio descriptus multos enecaret, no-
 ster vero ut plurimum vitæ parceret. Ra-
 tionem credo eam fuisse, quod catarrhus
 Boekelii febrilis ab ipso, quo grassabatur,
 anni tempore vitium traxerit, adulta vide-
 licet æstate, & autumno, quo cælum gra-
 vius esse solet, & morbis quibuscunque in
 eandem tempestatem incidentibus septici-
 quid, malignique affricat. Præterea novus
 hic Boekelii morbus cum pluribus aliis
 complicabatur, qui illam anni partem com-
 muniter comitantur. At venæ sectio raro
 profuit, quemadmodum etiam apud nos
 plerumque morbus majora inde incremen-
 ta sumpsit, & in malignum mutabatur; eo
 quoque tempore omnes reliqui morbi plus
 malignitatis habuerunt, & pluribus, quam
 alias solent, funesti evaserunt.

Quoniam hoc loco de catarrhi quo-
 dam genere, quod a sordibus systematis
 gastrici originem ducit, sermo incidit, ju-

vabit quædam addere de illa catarrhi specie, quæ prioris anni ver & initium æstatis maculavit. Mense Junio anni 1775. catarrhus populariter per omnem ferme Europam grassabatur. Aderat inappetentia, lassitudo, os amarum, aut insipidum, lingua alba, mucosa, flava, dolor ad scrobiculum, si manu contrectares. Tumor ventriculi, hypochondriorum tensio, alvus aut tarda, aut frequentioribus, iisque exiguis ac biliosis dejectionibus molesta. Urina crocea, subinde cum ardore missa, parca, cum sedimento ex albo-rubente, furaceo, mucoso, lateritio. Nauseæ fere omnibus, vomitiones, tussis multa, ardor sterni, oppressio. Variam medendi rationem experti sumus, prout diversam sibi quisque ideam de ejus mali indole finxerat. At profuere lenia solventia, salina, alvum moventia. Quidam kermes minerale dedit, qui præter voluntatem vomitum movit, & ejectis ventriculi sordibus catarrhum abstersit. Verum cum hoc medelæ genus in hac mali specie inusitatum non ægrotis solum, sed ipsis quoque medentibus videatur, atque ab ratione, aut potius ab eorum systemate absolum, fit, ut una omnibus

ca.

catarrhis plerumque methodus accommo-
detur, sed eventu utique longe dispari.
Nihilominus sat frequens hic morbus est,
atque inter eos stipendia meretur, qui sæ-
pius ingruunt.

Clarissimus Huxham describit mor-
bum maxime epidemicum mense januario
anni 1733. cum tussi valida, qui per om-
nia ferme accessit ad indolem catarrhi anno
priori dominantis; profuere enim apud
eundem cl. auctorem nonnunquam emeti-
ca, aut lenia cathartica, atque frequenter
observavit, tussim oborta diarrhæa profli-
gari. Hinc rheo, manna, & tartaro so-
lubili usus est. Idem febrim catarrhalem
epidemicam observavit mense novembri
1737. aitque, hanc febrim per plures jam
hyemes magis, minusque grassatam esse,
provenireque a crasso, udo, gelidoque aëre
spiracula cutis occludente, & eandem vi-
deri indolem habere cum febre *hyemali* Sy-
denhami. Arbitror, epidemias has ab
Huxhamo descriptas easdem quidem reapse
cum hac nostra fuisse, propius tamen ad
humorum phlogosin accessisse.

Petrus Forestus L. VI. obs. I. descri-
bit febrim autumnu anni 1557. publice

grassantem, gutturi dolore, & thoracis affectu stipatam: catarrhi instar morbus invaserat, cum febre admodum lenta, sed maligna, multisque necem inferente, quæ postmodum aucta subitaneam quasi suffocationem, & respirandi difficultatem intulit, ut ægri statim suffocari viderentur. Inde etiam ventriculus, & præcordia laborabant, tussis fuit valida, febris quibusdam continua, plerisque tertianæ duplices, quotidianæ, erraticæ fuere. Quibusdam & oris, ac linguae ulcuscula morbo provento oriebantur. Hujus morbi fomitem intra præcordia, atque intestina conclusum fuisse testantur multa, præprimis vero, quod pectoris oppressionem, & gravia ventriculi incommoda, & sæpe intermittens febris comitarentur, quodve & eccoprotica sanarent, & contumax, longave ventriculi imbecillitas, curata febre, reconvalescentes affligeret, *cum hujusmodi accidentibus*, ait Forestus, *quæ in melancholia hypochondriaca adesse solent*. Idem cl. auctor L. cit. in scholio ad observ. II. describit anginæ malignæ, pestiferæque speciem symptomatibus peripneumonice junctam, quæ tempore Joannis Tyengii, Amstelodamensis

Me-

Medici circa principium anni 1517. quam, plurimis mortalibus adeo perniciofa fuit ut, quibus intra sex, feptemve horas apta remedia non adhibebantur, ante 16tam, vel 20mam horam fubito morerentur. *Erat materia in illo morbo populari, ita Foreftus loco citato afferit, ita furiofa, ut uno momento tantam anbelitus difficultatem, cordis-que anguftiam & dolorem in collo paveret, ut ægrotus strangulari mox videretur. Quibus fymptomatibus rurfus ceffantibus, moxque redeuntibus, cum materia adeo maligna, venenofa, & fluxa per mufculos colli, tum pe-
toris uno iclu trajiceretur, omnes facillime curabantur, fefta quam primum vena, ante sex horas a morbi invafione, & fi eodem die medicamentum purgans propinaretur, licet id alienum foret a fententia omnium medicorum illuftrium. Quibus hæc primo die non adhibebantur, fubito fuffocabantur.*

Morbum adeo gravem, citoque perimentem materies generaffe videtur copiofa, mobilisque, quæ ventriculum, inteflina, partesque ventriculo vicinas, aut cum eodem, ac inteflinis communicantes imprimis occuparat, quo tamen denuo, præmiſſa fanguinis miſſione, dato purgante pharmaco
cito,

cito, ac facile revocari, atque alvo eliminari poterat.

Libro eodem observatione 3tia catarrhi describuntur anno 1580. mensibus junio & julio epidemice ac catervatim grassantes, una cum febre admodum copiosa in fauces, guttur, ac pulmonem irruente cum vocis rauedine, & tussi valida, qui præmissa ad paucas uncias sanguinis detractione medicamentis leniter alvum moventibus curabantur.

Sed ad nostra redeamus. Etsi plerumque pectus afficiebatur, ea ratione, quam hucusque narravimus; erant tamen aliqui, qui febre continua remittente laborabant. Ea triplicis generis fuerat, vel inflammatoria, quin aliquid biliosi mixtum fuerit, vel biliosa absque comitante phlogosi, vel denique composita ex utroque affectu. Rarissime vitium erat in solo sanguinis inflammatorio statu, quin non etiam aliquid vitiosæ materiæ in systemate gastrico hæreret. Raro quoque in hisce febribus continuis remittentibus accusandæ erant solæ primarum viarum ac ventriculi præcipue fordes: morbus ex utroque vitio coaluit, bile videlicet præcordia gravante, & sanguinis
phlo.

phlogosi, sed sic, ut pro varia corporum ratione modo illa dominium obtineret, modo hæc.

Hinc varia quoque methodo pugnatum fuit, quæ tamen omnis intra emeticum, & sanguinis missionem constitit, potuque diluente, mulso, ita, ut modo emeticum venæ sectioni, modo hæc illi præmitteretur pro ratione prævalentis vitii.

Cortice peruviano rarius usi sumus, nisi continua remittens in perfectam intermittentem fatisceret, quæ corpore licet repurgato, nihilominus persisteret, & virium debilitate aleretur. Securius tunc cortex dabatur, nec tam facilis erat in febrim relapsus, rejecto dudum mali fomite.

A P R I L I S.

Mensis aprilis ad medium usque frigidus, humidusque fuit, cui tempus successit ferenum, ventosumque ad finem usque, manente frigore.

Pleuritides, & peripneumoniæ biliosæ fuere paucissimæ, paulo plures bilioso-inflammatoriæ; frequentissimæ vero illæ, quæ dolores rheumaticos artuum sibi junctos habuerunt. Mul-

Multa restant, ad biliosos illos, spuriosque pectoris morbos pertinentia, quæ hic commodissimum sibi locum inveniunt.

Nomine pleuritidis, ac peripneumoniæ biliosæ aliud recentiores intelligunt, quam veteres, qui crustam sanguinis phlogisticam ex albo flavescentem *bilem*, morbosque inde oriundos *biliosos* appellarunt.

Nos crudum, plerumque amarescentem apparatus in ventriculo, & ejus vicina collectum *bilem* vocamus, cujus sapor plerumque amarus est, subinde acidus, & austero-acidus, quin & dulcis, sed dulcedine perquam nauseosa. Rarius fors a vera sic dicta bile copiosius collecta originem trahit, & potius cruda undecunque nata colluvies est, quæ in convenientem sibi corruptionem ob languentem ventriculi facultatem, vel nimia ipsius humoris in corruptionem proclivitate transmigrat, ut hinc modo acida, modo austera appareat, prout eadem materies sibi relicta modo hanc, modo illam mutationem etiam extra ventriculum subiisset. Colorem, & saporem amarum persæpe a bile mutuatur.

Crudum ventriculi apparatus, eumque acidissimum, austero-acidum, fauces
exu-

exurentem, & quasi acidum vitriolicum spirantem, ac dentes stupefacientem sæpiissime in febribus quibuscunque æstate adulta, & autumnno inter Hungaros observavi, quin & non raro in memet ipso expertus sum. Hinc credo natam esse illam opinionem, quæ bilem *acidam* esse statuit, & morbis biliosis antacida opposuit; bilem enim appellitabant fordes illas acidissimas, bilis colorem, quo tangebantur, solummodo referentes.

Tempore verno colluviem hanc bili magis analogam, & ut plurimum amaram observavimus: ea hoc anni tempore raro crassa, tenaxque fuit, sed diluta, mobilis, & ut vomitu, absque præmisso solvente potu, & levi negotio ejici quiverit, quam maxime idonea: id quod tempore æstivo & autumnali rarius accidit, ubi bilis tenax crassaque ventriculo firmissime adhæret, ut, nisi solvens medicamentum per unum alterumve diem propinatum materiam in primis viis collectam diluat, mobilioremque reddat, emericum subsequens vix ullum effectum, aut saltem vix ullum levamen producat.

Origo fordium harum systema gastricum gravantium varia esse potest : imo, alimenta difficilius subigenda, præcipue autem pingua, quæ in loco calido, humidoque, qualis ventriculus est, cito rancescunt, & si acidis jungantur, in pessimam acrimoniæ corrosivæ, urentisque speciem abeunt. Hinc enim est, quod laridum, cui quis vinum superbiberit, longe citius & gravius vitium in ventriculo contrahat, quam si eundem cibum aquæ potor comederit.

Defectus fructuum horæorum, & universim vegetabilium recentium ad hujus crudi in ventriculo apparatus genesis suam quoque symbolam confert, quin & materies perspirabilis ad partes internas rejecta eandem saburram vel auget, vel commovet.

Biliofa hæc colluvies genuina æstatis jam adultæ, & autumnii soboles est, experientia, & Hippocrate teste, qui L. de natura hominis ait : *bilis autem per æstatem, & autumnum corpus possidet, id quod inde cognoscere potes, quod homines sua sponte hoc tempore bilem vomunt, & in medicamento-*

rum

rum potionibus biliosiora purgantur. Manifestum fit, & febribus & hominum caloribus.

Quamvis morbi biliosi hoc, quo paulo ante diximus, tempore quotannis nascantur, dantur nihilominus constitutiones quædam in aliud anni tempus incidentes, quæ eorundem morborum genesi favent, id quod hujus anni tempore verno *ἐπὶ τοῖς* experiebamur.

Id discriminis inter morbos biliosos veris, & adultæ ætatis observatur, quod illi sæpe phlogisticum quid sibi junctum habeant, aut excussis licet sordibus in inflammatorios migrent, rarius in malignos; hi vero, quos æstas, & autumnus gignit, septici quid malignique ferant, aut in malignos facillime mutantur. Major præterea est materiæ ventriculorum, & intestina obsidentis mobilitas, fluiditasque vere, quam autumno.

Diversissimi specie morbi, morborumque symptomata a materia aliena in hypochondriis stabulante producuntur, quorum nonnulla percurrere juvat, ut, quibus notis hi morbi detecti, atque ab aliis quamdam cum iis analogiam referentibus

distincti fuerint, quave etiam methodo usi fuerimus, palam fiat.

Dolor capitis *biliosus* omnes fere morbos biliosos comitatur, gravissimus sæpe est, quasi caput dissiliret, quod æger manibus vel suis, vel adstantium valide compressum minus dolere putat, idque leniminis efflagitat. Dolor hic modo occiput, subinde frontem, non raro totum etiam caput atrociter affligit, statasque periodos, quibus acrius instat, observat. Subinde adest faciei rubor, oculorum quasi scintillatio, sed plerumque faciei color $\chi\lambda\omega\rho\sigma$, id est, cum virore pallidus, qui & album oculorum inficit. Lingua, fauces, ructus, pondus ventriculi, dolorque ejus, si contrectetur; hypochondria tensa, elevata, dolentia, dolore acuto, gravante; borborygmi, flatus; levis, & sponte orta diarrhæa materiam alienam circa præcordia hospitantem, & omnium malorum originem aperte loquuntur. His si alvum purgavimus, raro quid boni obtinebamus.

Morbus increvit pedetentim, & fero tandem aut mortui sunt, aut non nisi difficillime convaluerunt. At si vena secta fuerat, omnia mox ab educto sanguine in pedus

jus ruebant: solum emetico - catharticum profuit, & constans plerumque, ac insigne levamen attulit. Vidimus quosdam a missione sanguinis mox delirare, quibus emetico sanam denuo mentem restituit. Vidimus affectus soporosos, incipientem opisthotonum, resolutionem musculorum faciei ex uno latere, balbutiem emeto - catharfi sublatam, & cito secutos effectus mirabamur.

In mentem tunc venerat illud Hippocratis in coacis prænotionibus, scilicet: *in febre continua* (a posteriori constat, de *biliosa* mentionem fieri) *quicumque voce destituti jacentes, oculis conniventes nutant, hi, si, postquam sanguis ipsis ex naribus fluxit, & ubi vomuerint, loquantur, & ad se ipsos redeant, servantur.*

Sanguinis fluxum per nares Hippocrates requirit, ut facilius moveantur humores, & ipse vomendi conatus innoxius esset, non ab illo sanguinis per nares fluxu, sed a vomitu morbi solutionem expectans. Hoc naturæ conamen & nos subinde imitabamur, & pauxillum sanguinis detraximus, ut æger minori cum periculo vomeret.

ret: attamen maximam partem hac cautela opus non erat.

Recordabamur etiam illius, quod galenus L. 5. comment. aph. 1. de juvene narrat, qui æruginem vomuerat: inter vomendum totum corpus convellebatur, & ærugine evacuata febris statim, ac convulsio cessavit.

En historiam hucusque dicta confirman-
tem: vir 39 annorum, cellæ vinariæ cu-
rator die pascha præcedente friguit, ca-
luitque alternatim per octo continuos dies,
quin tamen decumberet: tandem per
gradus scalæ decidit, ut dorsum, & oc-
ciput graviter allideret: accessit dolor
capitis, dorsi, lumborum, vomitus bi-
liosus cum pauxillo sanguinis: secta dein
vena melius habuit. Verum paulo post
rediit dolor capitis adeo gravis, ut ad No-
socomium F. F. misericordiæ transferretur.
Dato ibi emetico bene habuit. Digressus
inde per aliquot dies commode valuit, ve-
rum exactis octo diebusrediit idem ca-
pitis dolor cum tinnitu, susurro, & qua-
dam sensuum confusione. Accessit respi-
ratio læsa, sputa mucosa, viridia, lingua
biliosa, oris sapor non raro amarus, nulli
ructus. Molesta cardialgia, hypochondrio-
rum,

rum, & abdominis totius tensio, alvus difficilis, pulsus celer, plenus, non durus. Vesicans ad nucham ponebatur, aliaque simul adhibebantur, quæ ex usu esse videbantur. Animus erat locum vesicante erosum diu apertum servare. Secta denuo vena est: sanguis cum crusta phlogistica. Omnis nostra cogitatio potius in lapsum, quem passus erat, etsi nihil a chirurgo detegi poterat, quam in saburram primarum viarum conversa erat. Elapso biduo quasi incipiens opisthotonus observabatur, oris ad alterutrum latus retractio, balbuties, confusio sensuum, & magna in somnum proclivitas, pulsus celer, non durus. Datum emulsum purgans ex manna, & sale amaro, fæces multas, sed absque levamine eduxit. At continuo morosus, confusus, comatosus, die, ex quo susceptus erat, quinto, emericum hausit, quo plurima profunde flava, viridiaque rejiciebantur. A vomitu minus soporosus erat, & alacrior. Sapor oris bonus, lingua adhuc biliosa. Minor cardialgia, minorque hypochondriorum, & abdominis tensio. Respiratio facilis, indolens, sed accessit tussis. Elapsis duobus diebus denuo emeticum exhi-

bitum: copiosa denuo, flava, viridia, & pultacea rejecit cum insigni levamine omnium symptomatum. Post emeticum datum est medicamentum salinum, quo alvus laxior ad abigendas reliquias biliosas efficeretur.

Verum paulo post, die circiter 14to, ex quo ad nos venit, cum per omnia commode valeret, intermittente quotidiana corripitur, eaque mitiori, quæ cortici peruviano auscultabat: is postea brevi ex integro sanus discessit.

Causa affectuum quorundam capitis, ac imprimis delirii cujusdam libro de affect: in hypochondriis statuitur, sic enim legitur: *phrenitis ubi apprehenderit, febris primum debilis detinet, & dolor circa præcordia, magis autem dextra ad hepar; quum autem quarta, aut quinta advenerit, & febris fortior fit, & dolores augescunt & color subbiliosus efficitur, & mens percellitur. Alvum curandam esse, ait auctor libri, acetum, mel, & aquam propinanda. Subjungitur postea: fit hic morbus a bile, cum mota visceribus, ac septo transverso insederit. Nos viæ compendio usi bilem ore potius quam alvo ejecimus.*

Huc

Huc aliqua ratione pertinent, quæ in viro quodam contigisse scio, qui caput graviter ad durum obstaculum cadendo alliserat, unde vertiginosus, & capitis dolore vexatus tam diu mansit, donec æruginosa vomeret: peracto vomitu bene habuit.

Duæ scæminæ ex fumo carbonum male mulctatæ, vertiginosæ, nauseabundæ, capite dolentes mansere, donec dato emetico, bileque multum rejecta, mox a vomitu convalescerent.

Persæpe hypochondria affecta, multaque bile turgida caput afficiunt: nonnunquam vero caput ipsum aut lapsu, aut alia ratione affectum efficit, ut bilis copiosior in ventriculum effundatur, quæ dein ob sympathiam encephali cum systemate gastrico morbum capitis alit.

Perscrutanti singulorum hucusque narratorum rationes, & eorum, quæ paulo post recensebimus, id fortasse satisfaciet, quod prava materies præcordiorum, non eas solum partes, quibus circumscribitur, sed etiam remotius positas, & consensu quodam per observationes certo, etsi fors nondum satis explicato, inter se communicantes afficiat, aut si hoc displicet, id for-

te verosimile erit, particulas saburræ re-
sorptas partem, ad quam delatæ hæserint,
vellicare, & quacunque ratione male affi-
cere. Verum finita vomitorii actione effe-
ctus salutaris non raro citius sequitur,
quam ut alibi præterquam in ventriculo
mali fomitem quæras.

Morbos pectoris a bile ortos superius
descripsimus. Supereft, ut quæ de eorum
frequentia, methodo curandi varia, ac pe-
riculo mihi constant, exponam.

Perfæpe occurrunt graviffimæ peri-
pneumoniæ, ac pleuritides, quæ & sym-
ptomatum anomalia, & temporis diuturni-
tate, quo durant, & efflorefcentiis præci-
pue miliaribus supervenientibus clare osten-
dunt, quod non ex illa pleuritidum, aut
peripneumoniarum familia fint, quam Sy-
denhamus fatis certo curari poffe afferit,
dum vim curationis fere totam in repetita
venæ fectione ponit. Eximius hic obser-
vator pleuritides fuas raro in adultis citra
jacturam 40 unciarum fanguinis curavit,
at occurrunt haud infrequentes pleuritides,
quæ facta licet duplo majori fanguinis im-
penfa nihilominus adeo non mitigantur,
ut

ut hominem & gravius affligant, & demum jugulent.

Est, cur credam, pertinaces hasce pleuritides eas esse, quas nos *biliosas* appellamus, aut ex utraque *biliosa* videlicet & *inflammatoria compositas*.

Quod si simplex pleuritis biliosa, aut etiam composita, ita tamen, ut levior tantum, eaque secundario nata phlogosis sit, multum interim prædominante vitio, morboque bilioso, sanguinis missionibus sollicitetur, fieri necessario debet, ut sanguifero systemate depleto plus materiæ biliosæ in ventriculo, & intestinis hospitantis transferatur, visque vitæ debilitetur, quo minus inimicas materiæ alienæ particulas excutere valeat, & ipsius ventriculi robur plus æquo imminutum adhuc magis dejiciatur.

Certe longe plures hac medendi ratione interirent, etsi non pauci intereant, ni errores per toties repetitas sanguinis missiones commissi aliqua saltem ex parte corrigerentur. Qui enim ita medicantur, languidam, dejectamque vitæ vim vesicantium, & epispasticorum stimulo fuscitant, copioso potu mellito, nitrosoque saburram diluunt: inde aptior resorptioni redditur,

totaque successive in sanguinis massam transit, ac demum per varia corporis colatoria lente difficulterque eliminatur, dum interim æger inter mille mortis propinquæ imagines miserrimam vitam trahit, & si etiam vim ac diuturnitatem morbi superet, non nisi tarde eluctatur.

Qui vera, essentiali, ac inflammatoria pleuritide laborat, cito sanatur, nique alia prava prædispositio adsit, cito pristinas vires recuperat, ac recidivis minus subjacet. Huic enim nimium solummodo fibrarum robur solvere, sanguinis copiam demere, ejus consistentiam æquo majorem diluere, & illum sanitatis nimiae excessum ad justam mediocritatem reducere oportet. At vero is, qui ob languentem systematis gastrici œconomiam fordes diutius collectas circumfert, qui profuso per repetitas venæ sectiones vitali latice ad incitas redactus, per miserrimum a vesicantibus petitum auxilium id obtinet, ut illud pauxillum relictæ sanguinis dissoluti, impurique citiori suo circuitu amissi quantitatem suppleat, vitæque tenuissimæ scintillam alat, næ is inquam aut nunquam omnino, aut non nisi longissimo post tempore, & exquisitiori
artis

artis auxilio, naturæque benignitate singulari ad pristinam sanitatem redibit. Labe-
factata corporis compages eum relapsui aut
aliis morbis diuturnis magis reddet obno-
xium. Quot homines quotidie videmus,
qui morbi acuti sequelas tota sua vita lu-
gent!

Hæc methodus, quæ sanguinis missio-
ne repetita, copiosaque, potu multo di-
luente, ac vesicantibus morbos biliosos ten-
tat, sæpius spectata medicos non paucos
deterruit, ut eandem deferuerint penitus,
atque arripuerint aliam.

Hinc sunt, qui cum una alterave
præmissa venæ sectione morbum increfcere
vident, *malignitatem* clamant, atque ad an-
tiseptica confugiunt.

Tantam sanguinis jacturam æger hac
medendi ratione non patitur, sed medica-
mentis stimulantibus, aromaticisque urge-
tur: qua re fit, ut, quidquid pravæ in pri-
mis vis materiae hæret, id totum intra san-
guinis alveum adigatur, cum eoque cir-
cumductum per corpus gravia symptomata
progignat, donec tandem attenuata, sub-
actaque stimulantium vi ad corporis super-
ficiem deferatur, ibique diffusa tenuiori
par-

parte, relictæ in extremis vasculis crassiori substantia, exanthemata, ac ecchymata producat, utique critica, sed crisi perquam difficili.

Genesin efflorescentiarum in sordibus systematis gastrici quæri fere semper debere, multorum, atque etiam nostris observationibus convictum videtur. En ideam miliarium pleuritidi, peripneumoniæve supervenientium.

Etsi hanc utramque morbis biliosis mendendi methodum merito reprobent, quicunque morbi notionem paulo distinctiorem habent, nihilominus non infrequentes nobis casus oblatis sunt, ubi alterutra opus fuit. Contigit enim subinde, ut morbo bilioso detenti factis extra Nosocomium jam aliquot venæ sectionibus ad nos deferrentur. Quod in primis viis alieni tunc restitaret, dato quidem emetico ejectum fuit. At multum interea ejusdem pravæ materiæ in communem humorum oceanum delatum nec emetico, nec purgante revocari denuo poterat. Potione multa diluenda erat absorpta saburra, omniaque corporis colatoria aperta fervanda, ita tamen, ut alvus præprimis pronior redderetur ad excipiendum

dum, quidquid recrementitii illuc deponeretur.

Quod si vires vitæ succumbere viderentur, vesicantium, & radicis serpentariæ virginianæ, contraijervæ, camphoræ &c. stimulos subdidimus.

Ita & hac methodo usi sumus, ubi phlogosis juncta primariam attentionem & medelam postulabat; cum enim inflammationi obviam iretur, increvere symptomata biliosa, bile dominium in toto jam corpore obtinente. Quo factum, ut emeticum quod ad initium inflammatio prohibuerat, serius datum nil amplius in bilem absorptam potuerit: hic spem in repudiata alias methodo posuimus.

Symptomata quædam difficiles nobis explicatus admittere sæpius videbantur. Sic nulla sæpe primarum viarum affectarum signa apparuere, quibus confusus emeticum tuto exhibere potuisses: sola aderat paulo frequentior alvi dejectio, pulsus naturalitior, parum tamen, & mollitie consueta: cæterum & lingua, ut in sanis solet, & bonus assumptorum sapor. Nullum circa ventriculum incommodum. Subinde facies solummodo prærubra, & oculi scintillantes erant.

erant. Hos si missione sanguinis aggressi sumus, gravissime id tulere: at dato emetico ingens materiæ viridis, flavæ, nigricantis, pultaceæ, moles rejecta admirationem nobis fecit, qui fieri possit, ut tanta ejus vis tamdiu collecta circa præcordia morari queat, quin luculentius præsentia suæ signum det.

Habuimus hominem, qui excepto capitis dolore, tremore labii inferioris continuo, modica hypochondriorum tensione, ac punctorio, sed levissimo tantum dolore sub infimis costis spuris lateris sinistri nil querebatur. Ternis per intervalla exhibitis emeticis pultem biliosam, eamque magna quantitate cum levamine vomuit.

Aliqui ructus acidissimos questi materiam acido-austera, ac dentes stupefacientem vomitu rejiciebant. Saburram & odore, & sapore acidissimam, austera, fauces exurentem, colore viridissimam, in Hungaria, cum adulta æstate febres biliosæ grassarentur, sæpissime vidi.

Apparatus crudus, rancidus, amarus, biliosusque ab assumptis acidis vel acescentibus in acerrimam acido-austera acrimonia speciem degenerat: idque æsta-

te & autumnno, uti supra notabamus, quo tempore vis coctrix magis languet, frequentius accidit, quam vere. At male inde *acidam* bilis naturam quis statueret absorbentibus solis corrigendam.

Constat per experimenta Pringliana, partes animales putridas, si vegetabilibus misceantur, fermenti instar agere, & vegetabiles substantias in acido-austera acrimoniâ convertere, unde saburræ acidæ in his origo explicatur.

Inde fors apta explicatio peti potest illius inter Damnonios epidemice grassantis colicæ, quam cl. Huxhamus peculiari opusculo descripsit. Alio quoque signo utebamus, quo morbos gastricos a colluvie materiæ alienæ ortos a febribus inflammatoriis distinximus, si etiam reliqua fere omnia nos deficerent, urinis scilicet parcis, frequenter missis, profunde flavis, principio morbi statim deponentibus. Galenus ait comment. 4. de victus rat. part. 43. *quibus principio urinæ & nebulosæ & crassæ existunt, hos annuentibus cæteris purgare convenit: quod si urinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis; at si videatur, clysterem exhibebis.*

Mul-

Multum interest, ut omnia morbi cu-
juscunque signa colligantur, quæ meden-
tium memoriæ firmiter inhæreant; nam
dum morbus primum nasci incipit, dum-
que nondum formatus, nondum luculentis
characteribus insignitus sub ambigua adhuc
pluribusque aliis communi forma delitescit,
perdifficile sæpe accidit, morbi *solummodo*
inchoantis speciem determinare, eumque
mature, atque adhuc in herba suffocare.

Hinc nullum nec levissimum signum,
quod ad diagnosin horum morborum *fieri*
primum incipientium aliquid conferre potest,
unquam negligi debet.

Idem persæpe languor corporis, ea-
dem inappetentia, calorisque sensus præ-
ternaturalis observatur, five aliquid pravæ
materiæ systema gastricum afficiat, etsi ea
vix ullum præsentiae suæ paulo certius
signum det; five vero in systemate venoso,
& arterioso sanguis vel phlogosi, vel ple-
thora peccare inceperit. At vero etsi
morbus utrinque sub eadem propemodum
larva ingrediatur, non erit idcirco indiffe-
rens, an ventrem purges, vel vero san-
guinem mittas. Magnum certe in utram-
que partem momentum afferes, quidquid
fe-

feceris, & morbum vel adhuc in cunis jugulabis, vel ut præceps feratur, certo efficies.

Hanc morborum *fientium* diagnofin Baglivius inter *defiderata medica* reposuit, medicosque exhortatur, ut suam quisque symbolam pro locupletanda hac scientiæ nostræ parte conferat.

Hæc ratio est, quare minutiora quædam paulo scrupulofius subinde perfequar, omniaque colligenda esse opiner, unde morbi aut complicati, aut latentis, aut inchoantis, incertique ideam, ut phrafi Balloniana utar, *venari* possimus.

Ardorem thoracis, oppreffionem pectoris, tuffimque, quam in pleuritide ac peripneumonia biliofa observavimus, duplici origine nafci poffe fupra innuimus. Scilicet vel ex reforpta, & ad pulmones delata materie aliena, vel ex folo pulmonum cum ventriculo confenfu.

Id forte *de biliofis his thoracis morbis* aliqua ratione dici poteft, quod Galenus de febre ardenti fcribit comment. 4. aphor. 55. *febrim ardentem fieri novimus, quando venæ exficcatae acres ac biliofos humores ad fe traxerint.* Nihilominus cum fputum fan-

D

gui-

guinis, quod etiam in hac biliosa pleuritidum specie subinde occurrit, statim absoluta emetici actione frequenter cesset, multum quoque consensus poterit.

Id in pueris tussi stomachica laborantibus frequens est, ut gravatus ventriculus pulmones crebra tussi sollicitet, qua ruptis exiguis in pulmone vasculis sanguis prodit. Correcto ventriculo pulmo quiescit, & sputum sanguinis cessat.

Hanc sputi sanguinei speciem probe pariter distinguere ab illa oportet, quæ aut sanguinis missione, & emollientibus, uti in inflammationibus pulmonum nonnunquam accidit, aut etiam roborantibus, uti in iis fit, qui ob laxos pulmones cruenta sputant, indiget; cum utraque hac methodo, ea sputi sanguinei species, de qua agimus, incrementa capiat. Fit tamen, ut vera interdum pulmonum inflammatio cum spuria hac specie complicetur, & sputi sanguinei ratio in natura, veræ phlogoseos quæri debeat.

Linguam, uti illam in omnibus morbis febrilibus magni fecimus, sic in biliosis maximi, illius Hippocratici memores L. 6. de morbis popularibus sect. 5. *lingua*

uri-

urinam significat. Linguae virides cum pollore. Biliosae biliosum autem a pingui: albae a pituita. Lingua concolor attingentibus ipsam humoribus, quapropter per hanc humores cognoscimus.

Observavimus in morbis biliosis a venae sectione levamen, sed momentaneum haberi, morbumque paulo post validius urgere. Sanguinis missio fibras ab acri bilioso vellicatas crispatasque ad exiguum tempus relaxat: at si venae, ut Galenus ait, *copiosiore bilem attraxerint*, morbum augeri necesse est.

Mala ab attracta biliosa materie oriri solita, quaeve nec venae sectionibus, nec quocunque alio modo, nisi tempestitiva emetici exhibitione tolluntur, libro de veteri medicina Hippocratico penicillo depicta videmus: *cum amaritudo quaedam diffusa fuerit, quam bilem flavam appellare solemus, quales statim anxietates, & aestus, & impotentiae occupant! verum ubi liberati fuerimus ab illa aut sponte, aut per medicamentum, si modo tempestitve quid ipsorum fiat, manifeste & a doloribus, & a calore liberamur. Quanto autem tempore eadem elevata fuerit, & cruda,*

Et meraca, Et intemperata, nulla arte neque dolores, neque febres sedare possumus. Et quos quidem acuta, acrisque ac æruginosa bilis affligit, quales mox rabies Et morsus viscerum, ac pectoris, Et desperatio! non sedantur autem hæc, priusquam eadem expurgetur, Et prosternatur, Et aliis permisceatur.

Momentaneum hoc a sanguinis missione levamen in juvene biliosa saburra laborante nos seduxit, ut morbum alia, quam oportebat, ratione, curaremus. En ejus perbreve historiam: juvenis 18. annorum faber ferrarius 20. Maji ad nos venit. Ante 5. dies vesperi lassitudine, dolore lumborum, pectoris oppressione, dolore punctorio ad sternum afficiebatur. Sitis multa, tussis nulla, frigus internum continuum, & extremorum calores querebatur. Caluit multum, si contrectaretur. Dolor capitis aderat, lingua multum biliosa. Dolor in molli parte hypochondrii sinistri. Pulsus celer, fortis, plenus. Nulla alia consueta biliosi apparatus signa. Animus erat, præmissa venæ sectione die sequenti potionem emeticam propinare. Secta vena est. Sanguis bonus extractus cum in-

fig-

signi levamine diutius , ac alias solet , persistente. Emeticum omisi , meque in diagnosi deceptum , morbumque , quem pridie *biliosum* declaraveram , nunc *inflammatorium* , ob insigne , & satis diuturnum a sanguinis missione levamen , argumento a posteriori , ut ajunt , desumpto , arbitrabar. Sumpsit potum hordeatum cum oxymelle. Verum cum exacto uno die symptomata pectoris multo gravius redirent , eadem usus medela sum , sanguinis scilicet missione , utut longe parciori , ac prima vice. Denuo insigne levamen , sed minus diu durans. Accedit sensuum hebetudo , stupor , abdomen dolens , præcipue hypochondrium sinistrum , gravissima pectoris oppressio , pulsus celerior multo , quam in principio. Mens sæpe vacillat. Datum emetico-catharticum est , quo multa flava , viridia ore , & alvo ejecta sunt. Post emesin mens nondum ex integro rediit , sed adhuc subdelirat , attamen rarius mitiusque , quam antea. Dedi tincturam rhei aquosam cum sale medio ea dosi , quæ alvum servaret apertam , etsi cavebam , ne fusior fieret , & vires ægri convelleret. Aliunde noveram , quantum boni afferre paulo la-

xior alvus soleat eo in casu, ubi morbus biliosus prava ad initium methodo curabatur, & cruda systematis gastrici materies sanguinem inquinaret, cum sordium biliosarum, si massam humorum intrarint, aptissimum colatorium alvus sit, quo sensim reductæ commodissime eliminantur. Mens interea rarius vacillabat; verum ingentem capitis dolorem querebatur. Oculorum pars alba rubebat ex integro: minor abdominis dolor, minorque oppressio pectoris. Sed cum pulsus mollis, debilisque admodum evaderet, celeritate ferme naturali, lingua, antea biliosa, arefceret, camphoræ, radicis serpentariæ virginianæ, contrayervæ & synapismorum stimulos subdidimus, ut, quidquid extra terminos systematis gastrici situm est, & aut visceribus infixum, aut circumductis humoribus permixtum, extriceretur. His effectum est, ut mens sæpius rediret, ac antea, pulsusque vegetiores redderentur, lingua humectaretur &c. Verum cum hypochondriorum meteorismus, dolorque intenderetur, datum denuo emeticum est, quod copiosam bilem multo cum levamine excussit. Ab emesi secunda vice celebrata, subjunctisque denuo cardiacis

mens

mens ex integro, & plena, tardo licet passu, convalescentia rediit.

Emetici vices purgans pharmacum subire non posse & observatio frequens, & ratio docet. Qui materiem alienam in ventriculo, & partibus illi communicantibus stabulantem purgante aggreditur, aut nihil agit, aut morbum graviores reddit: hæc enim cum ex ventriculo ad inferiora deturbatur, per longissimum intestinorum canalem circumducta, & vasis resorbentibus quam plurimis adplicata ab iisdem excipitur, & sanguinem vitii hucusque expertem inficit.

Damnanda ergo praxis est, quæ adeo mollem medicinam facit, ut nunquam emeticum, utut indicatissimum, propinare audeat, sed eccoproticis, veterumque minorativis, sæpius, & per epicrasin datis morbum unico emetico jugulandum persæpe cum periculo ægri non exiguo in longum trahit.

His antiquissima observatio suffragatur: bilem enim frequentius, tutiusque vomitu vacuari, Hippocrates L. 4. de morbis testatur: *quantum quidem in ventriculo, & vesicula inest bilis, quod quidem in ventri-*

culo est, aliquando deorsum exturbatur, plerumque vero in primis diebus vomitur, aut in quatuor, aut in quinque.

Nos a natura ipsa edocti in principio bilem emetico potius, quam purgante vacuavimus.

Huc faciunt, quæ L. 7. de morbis popularibus habentur: *subpurgandi sunt ventres in morbis, ubi purganda matura fuerint; inferni quidem, ubi confidisse videris. Signum habes, si non anxii fuerint, neque capite gravati, & cum calores mitissimi, & cum post exacerbationes cessarint. Superni vero in ipsis exacerbationibus: tunc enim & hi elevantur, cum anxii & gravati supernis partibus fuerint. Propterea vero in principiis purgandum non est, quoniam sua sponte in his temporibus (vomitu scilicet) expurgantur.*

Tutius ergo dari emeticum potest, quam purgans, cum illud in ipsis adeo exacerbationibus exhibere oporteat, hoc non nisi post illas. Propterea vero usum evacuantium in principio morbi superfluum putat, quod biliosa collectio sua sponte evacuetur. Verum ubi natura muneris sui velut oblita salutare hasce evacuationes non ciet, quid ni ars naturæ imitatrix id
sup.

suppleat, ut idcirco in exordio morbi emet-
 sis tuto moveatur, quæ multoties alias cum
 emolumento ægri sponte fit.

Præstantiam emeticorum præ solis
 purgantibus cl. de Præval in præclara, etsi
 perbrevis dissertatione de vomitoriorum usu in
 peripneumonia putrida (*vid. T. II. Disputa-
 tionum ab Ill. Hallero collectarum*) ita de-
 monstravit, meamque mentem, cum serius
 in hanc dissertationem inciderem, ea ratio-
 ne expressit, ut integrum textum non pos-
 sim non transcribere : *antequam* *faceffant*
ægri vires, ait cl. auctor, *nequidem exspe-*
ctato morbi decremento, cathartica, catharti-
 co-emetica, & ipsamet emetica cito & tuto
 exhibeamus. Pravis enim nondum evacuatis
 luxuriantibus fermentis frustraneum exspecta-
 remus decrementum, in pejus vueret cunctando
 malum, & certo certius morti occumberet,
antequam veræ & genuinæ methodo committi
 potuisset æger. Rite ergo præparatus lene
 catharticum hauriet? Esto, sed uberior, vi-
 scosaque nimis turget saburra, quam ut ca-
 tharticis foras amandari queat, tempus urget,
 in promptu adest auxilium, cathartica eme-
 ticis stimulata (granis aliquot tartari stibiati)
 vel multa quidem aqua dilutas antimonii ipsi-

simas exhibeamus præparationes, quæ blande, & efficaciter purgant; in eo quippe casu excandesceret pectus plus æquo intensa & agitata sanguinis mole, si simplici leniori cathartico soburræ foras educerentur, hoc præsertim cælo eliminatu difficillimæ.

Pro vomitu concitando usi sumus solutione tartari emetici juxta normam in dispensatorio viennensi præscriptam parati: grana quatuor in libra aquæ solvimus, cujus quartam partem singulo horæ quadrante vomituri potabant. Post singulas vomitiones aquam tepidam bibebant, quo facilius atque majori cum emolumento vomant.

Multiplici prærogativa hoc medicamentum præ quovis alio gaudet: numerus vomitionum propemodum in medici potestate est, cum potio hæc per epicrasin propinetur. Præterea vim emeticam inde certius, quam a quocunque alio vomitorio, ac citius experimur. Radix ipecacuanhæ subinde effæta, aut si etiam recens sit, non raro mucosis ventriculi fordibus involuta aut nullam, aut non pro dignitate, aut alium, qui non quærebat, effectum producit.

•Ete-

Etenim radix hæc non raro nulla excitata emesi purgantis instar versus alvum ruit. In delicatioribus contigit, ut nauseosam radicem vix devoratum fastidiosi rejicerent, & sperato effectu frustrarentur. Tartarus vero emeticus aqua solutus, & hac methodo exhibitus etiam delicatissimis tuto datur; vis ejus solvens, attenuans pulchre quoque eo in casu convenit, ubi mucosa colluvies lateribus ventriculi firmiter adhæret.

Cum rarissime accidat, ut solummodo ventriculus gravetur, quin non & intestina aliquid vitiosæ materiæ attraxerint, alia quoqueis virtute præstat, cathartica scilicet, ut adeo hæc potio cathartico-emetica *cholera* quasi *artificialem* cum bonis ægrorum rebus excitet. Lipyriam febrim, quæ ex biliosarum familia est, non solvi, nisi superveniente cholera notavit Hippocrates. Id quod natura sui conservatrix salutaris molimine nonnunquam sola facit, medicamento nos præstitimus cathartico-emetico. Eadem solutione tartari emetici refracta admodum dosi usi sumus sæpissime kermeteris loco. Kermes aqua non solubilis in mixturis pectoralibus nosocomii nostri minus commode exhibebatur; etiamsi enim

va-

vasculum, quo medicamentum continebatur, probe concuteretur, tamen inæqualis portio, & sæpe nihil omnino kermetis æger acceperat, donec cum ultima dosi mixturæ totam kermetis in fundo hærentis portionem hauriret.

Solenne remedium expectorans erat ex aquæ sambuci unc. v. oxym. simpl. & squill. ā unc. i. tart. emet. grij. Si commode æger ferebat, etiam grana tria addidimus, ut intra 24 horas totum absumatur, divisum in doses sex.

De præparanda ante vomitum materia id dico, nos plerumque, ubi emeticum requirebatur, absque prægressis solventibus id dedisse. Tumultuarium hoc videri posset, atque inconsulto factitatum, ni observatio frequens nos docuisset, id utiliter fieri. Materies plerumque ex integro mobilis fuit, & ad evacuationem parata, aut, si quædam solummodo materiæ portio soluta, reliqua vero tenax, & glutinosa fuerat, id saltem obtinebamus, ut, quod mobile fuerat, ejiceretur, reliquæ vero ipsa vomendi actione, vi medicamenti attenuante, solventeque aptæ redderentur, quo repetita denuo vomitione vacuari quiverint. Id enim

enim intendebamus, ut mali fomes quanto-
cius, & cum temporis & laborum com-
pendio excutiat. *enim*

Nunquam, aut perraro, sanguinis mis-
sionem emetico præmisimus, ac non nisi præ-
sens aliqua inflammatio eam posceret. Præ-
senti solummodo malo medebamur: nole-
bamus hominem, utut sanguinis copiam,
& robur fibrarum insigne ex pulsu, aspe-
ctuque metiremur, morbo bilioso laboran-
tem vel paucò sanguine privare, ne magis
eidem morbo, quem emetico curabamus,
obnoxius reddatur. Non suffecerat, quod
æger sanguinis detractionem *ferre possit*, re-
quirebamus etiam illud, ut *necessaria* sit.

Univerſim in profundendo vitali latice
paulo parciores eramus. Non omnem ca-
loris prænaturalis sensum, non omnem
motum febrilem a sanguine phlogistico, co-
pioſo, orgaſtico naſci arbitrabamur, obser-
vationibus ita docti. Ventriculus, abdo-
men injuriis magis patent, quam ſystema
ſanguineum, & ſi quid in hoc vitii ſit, ple-
rumque id ſecundario ortum eſt, labe a
ventriculo, & inteſtinis tracta. Sæpius
in mentem venit illud Celfi L. 2. C. 10.
ſanguinem incifa vena mitti novum non
eſt,

est, sed nullum pene morbum esse, in quo non mittatur, novum est.

In pleuritide, & peripneumonia biliosa sæpius morbo jam in melius vergente diarrhœa supervenerat, ægro perutilis, nisi fors nimium fusa alvus vires convelleret, & sputa supprimeret: moderatior summo opere profuit; hac enim materies in ventriculo, & intestinis restitans, quæ nec vomitu ad initium rejecta, nec resorpta ex integro ad vias secundas transit, multo potu diluente assumpto mobilis facta alvum petiit, fortunato utique naturæ conamine.

Non est hæc illa pleuriticis superveniens, & ab Hippocrate damnata diarrhœa, quæ a pure in pulmonibus jam nato, & ad intestina labente provenit, mortis prænuntia, aut quæ, dum inflammatio latius serpens vicinas pulmonibus partes corripit, vellicatque, liquidiores sanguinis partes alvo eliminat, restitante interim cruore, & per vasa difficilius moto. Hæc ægris perniciofa a viis secundis oritur, sese in primas exonerantibus: illa salutaris reliquias biliofas everrit.

Alterum est, quod cum alvo hac laxiori plerumque observatur, sputum videlicet crassum, tenax, glutinosum, cujus excretio æque utilis, ac necessaria est. Hinc alvum sæpe reprimere oportebat, ubi uno alterove die copiosior fuerat, ne expectoratio supprimatur, pulmones a re-
sorpta materie liberans.

Dedi tunc optimo cum effectu singulis horis pulverem compositum ex grano dimidio kermetis mineralis, & quarta parte grani laudani puri triti cum pauxillo sacchari, vel etiam omni bihorio pulverem ex eadem laudani quantitate, & grano uno kermetis mineralis præparatum.

Hoc quoque tempore vesicantia egregios effectus præstitere; vis enim cantharidum movens, glutinosa incidens, attenuans, solvens, sputa pulchre promovebat, quin alvum sollicitavit. Nam cætera expectorantia alvo per se jam nimium lubrica, antequam in sanguinem recepta destinato fini satisfaciant, vim potius catharticam exerunt; verum cantharidum particulæ massam humorum, insalutatis primis viis, subeunt, & sputa promovent.

Hoc

Hoc scopo si vesicantia adponerentur, locum vesicante tentatum nunquam permisi epidermide spoliari, sed ea relicta, & adposito siccante remedio deligatio fiebat, dein altera, quin & tertia vice, ac sæpius, ubicunque commodum videbatur, aliud vesicans adplicari curavi.

Vim illam cantharidum, qua in totum corpus, atque etiam in pulmones agunt, unice spectans, diuturna loci suppuratione aut peculiari attentione ad locum, quo adplicentur, non egebam.

Quod usum expectorantium concernit, non est eadem apud omnes lex. Nos equidem damnabamus praxin illam, quæ five in vera essentiali ac inflammatoria pulmonum inflammatione, five in hac spuria biliosa, aut inflammatorio-biliosa mox in principio morbi medicamenta moventia ex stibio non abluto, ex kermete minerali, aliaque hujus generis exhibet. Quamdiu enim e. g. in vera pleuritide phlogosis manet, tamdiu sola viget solvendi, emolliendi, & massam sanguineam minuendi indicatio: verum ubi primum morbi inflammatorii stadium præterit, discussaque phlogosi materies mobilis effecta ob len-

to-

tozem, aut vim vitæ nimis dejectam ſputando educi nequit, pulmonesque ſuo pondere gravat, convenit, medicamento movente, attenuante, ſtimulante viribus vitæ debilitatis ſuppetias ferre, ut omnes ſecretiones, & excretiones, quæ ob morbi vehementiam, diuturnitatem, prægeſſasque copioſas evacuationes languent, admoto expectorantium ſtimulo reſuscitentur.

Coctionem, criſinque die quodam decretorio peragendam, & quæcunque huc pertinent, ſi reſtriſta magis ſignificatione acceptentur, ut non quævis morbi ſolutio, quocunque tempore modove facta, criſis dicatur, ad morbos bilioſos attinere non putabamus.

Controverſiam de dierum criticorum veritate inde natam exiſtimo, quod alii in omnibus febribus acutis dies criticos quæſiverint, atque etiam in omnibus obſervariſſe putarint, etſi eoſdem ſolum in aliquibus vere obſervarent: alii vero, cum in plurimis non obſervarent, dies criticos ad ſuperſtitioſa antiquitatis figmenta, concluſione latius, ac par erat, deducta, retulerint.

Morbi febriles, quorum materia, fomesque intra humorum circulantium limites positus est, & circulationis legi subjacet, *magna ex parte* coctionem, crisi quaque die critico peragendam admittunt, cum motus cordis & arteriarum materiam hanc alienam intra vasa sanguifera contentam subigat, attenuet, & excretioni, quæ coctæ materiæ magis convenit, aptam reddat.

Attamen non omnis omnino aliena materies intra humorum circulum recepta, utut & subigi, attenuari, expellique, id est, *coqui, & critice evacuari* debeat, modum diesque ab Hippocrate descriptos observare videtur.

Verior, & observationibus recentiorum stabilita dierum criticorum doctrina erit, si ea unice materiæ phlogisticæ in ipso circulante sanguine natæ, nec aliunde receptæ adaptetur, ut ideo soli morbi inflammatorii certo dierum numero, certoque modo judicentur.

In morbis gastricis materies motui cordis, & arteriarum exposita non est, sed iners in ventriculo ac intestinis hæret, & vim vitæ subigentem, attenuantem, expellentemque non experitur: hinc in sensu

sal-

saltem strictiori coctio, critica perturbatio,
& crisis in morbis hisce locum non habet.

Medicus ipsemet dato solvente, attenuante medicamento, quodve morbi materiem mobilem efficit, naturæ coquentis vices subit, ac, dum fomes mali ad excretionem aptus evasit, exhibito aut emetico, aut emetico-cathartico *perturbationem criticam, crisinque artificialem* facit.

Quemadmodum igitur coctionis, crisesque negotium in morbis inflammatoriis a sola propemodum medicatrice natura provenit, ita in febribus gastricis id solius propemodum medici opus est. Is in febribus inflammatoriis naturæ solummodo hinc inde succurrit, sæpissime otiosus tantummodo moliminum ejus spectator est. In gastricis a crudo humorum apparatu oriundis parum natura facit, medicus plurimum.

Restant aliqua, quæ medentem subinde diu multumque suspensum tenent, in partesque trahunt varias, *biliosane* pleuritidis sit, an *inflammatoria*, vel vero, an ex utraque *composita*, sollicitè secum disputantem; non enim ea semper horum morborum ratio est, ut non multa inter se com-

munia habeant, nec alter alterius persæpe speciem præ se ferat.

At gravem ex commisso in diagnosi errore noxam sequi necessum est. Ut ergo secura pleuritidis veræ a spuria diagnosi instituat, sequentia erunt perpendenda.

Imo. quænam eo tempore epidemia regnet: equidem difficile id persæpe accidit, nisi cui quam plurimi ægri curandi obveniunt. Hinc epidemias, earum augmentum, statum, decrementum copiosior plebis ægrotantis concursus ad nosocomia quam optime docet.

Toto hoc verno tempore fordes primarum viarum, febresque inde multiplices oriundæ prædominium obtinebant, etsi hæc ipsa anni pars inflammationibus alias infamis, biliosis non raro phlogosin adsperserit. Hinc regnante hac epidemia edocti statum primarum viarum attentius observabamus, quas fere semper, quiscunque alius simul morbus fuerit, epidemico hoc vitio laborantes deprehendimus.

Hac occasione non possum non de prædicare illorum industriam, qui non solum quovis fere mense in adversaria refer-

re

re consuevere, qua sanitate usi homines eo tempore fuerint, quinam dominium habuerint morbi, quinam orti de novo, quinam vero mitiores facti, quinam cessarint penitus, sed & simul atmospheræ, in qua vivimus, statum adnotant. Quod si plures paulo attentius singulas hæc res conscriberent, atque quasdam quasi ephemerides componerent, brevi in immensum excreceret observationum numerus, ex qua tam vasta collectione quidam quasi canones de diverso atmospheræ habitu ad hominum diversam valetudinem deduci possent.

2do. ut in diagnosi pleuritidis vel peripneumoniarum biliosarum non erres, symptomata supra recensita in morbis hisce thoracis probe oportet memoriæ infixæ habere.

3tio. multa docet præcedens valetudinis status. Pleuritis enim vera inflammatoria plerumque validissimos, & inopinantes aggreditur. Pleuritis vero spuria biliosa lente progreditur, & a dejecto appetitu, signisque primas vias affectas denotantibus longo antea tempore sese monstrat.

4to. frequentior in iis hic morbus deprehenditur, qui victu crudo, uti plebs infima solet, utuntur, quive ventriculo alias debili & imbecilli sunt, aut a natura temperamentum biliosum nanciscebantur.

5to. ad diagnosin securius instituentiam facit quoque hæc observatio, quod dolor in pleuritide, & peripneumonia hac spuria, inter tussendum, respirandumque raro augeatur, cum e contrario, qui vera pulmonum inflammatione laborant, non tussiant, neque respirent absque insigni pectoris incommodo. Præterea tussis raro cruenta est in biliosa pleuritide, nisi illa validior sit, ut ipso tussendi conatu aliquid sanguinis exprimatur.

6to. in spuria pleuritide scrobiculum, hypochondria, abdomen, & lumbi maxime afficiuntur, non autem æque in vera.

7mo. alvus diarrhœica biliosa longo ante morbum tempore non raro observatur; secus in vera pleuritide, nisi per accidens id fiat.

8vo. urina non ruffa, sed flava, vitellinum colorem referens, biliosa, sæpe cum sedimento aut mucoso, aut lateritio, vel ante morbum, vel & in ipso pleuritidis

his biliosæ exordio observatur. In verâ autem pulmonum inflammatione urina ruffa est, & parca, & absque sedimento.

9no. febris pleuritidi veræ juncta *continua* est, cum levi ut plurimum ad vespeream intensione absque intermixtis horripilationibus; at vero febris pleuritidis biliosæ comes ex familia *continuarum remittentium* esse solet, ubi aut statò tempore, aut & per incerta intervalla exacerbationes redeunt, sive id quotidie, sive omni tertio, quartove, sive etiam eodem die sæpius contingat.

10mo. pulsus in vera pleuritide fortis, durusque est, & ut Petrus Forestus ait: *tactum serrat*; at in exquisita, non complicata biliosa mollis est, & varia in variis celeritate.

Perpensis hisce consideranda quædam symptomata sunt, quæ utrique pleuritidum veræ, cum & spuria, biliosæque ex æquo conveniunt, ob eam rationem penitus pernoscenda, quod letali cum eventu medentem sæpe numero in errorem inducant. Ea fere sequentia sunt:

Imo. oris amaror. Oris amarorem in biliosis fere semper observamus, non tamen ita, ut abesse non possit, magna licet colluvie cruda biliosa primas vias gravante. Verum subinde in iis, qui bilioso vitio non laborant, atque in *vera pulmonum inflammatione* hic oris amaror deprehenditur. Hinc serio monendum est, ne quis nimium precipitata conclusione ex solo ferme amarore oris prædominantem biliosam colluviem adesse statuatur, & funestam ægro medicinam faciat.

2dum symptoma sæpe anceps, & utrique morbo commune est vomituritio, vomitusque. Etenim non infrequenter accidit, ut pulmo vera inflammatione tentatus proximum diaphragma, ventriculum, & œsophagum in consensum trahat, ac vomendi desiderium, & ipsum adeo vomitum moveat. Hinc quemadmodum a causa idiopathica in ipso ventriculo existente vomituritio & vomitus fieri queunt, ita & ventriculus sympathice nonnunquam a pulmonibus inflammatis afficitur.

3tio. ipsa bilis hoc vomitu sponte excitato rejecta necdum sufficit, ut de pleuritide biliosa concludam, si cætera reclamant;

ment; in omni enim propemodum vomitu, præcipue paulo vehementiori bilis in intestina & ventriculum exprimitur, vomituque rejicitur, idque etiam in homine cæteroquin sanissimo accidit.

4tum symptoma fallax sæpe est rubor faciei, genarumque, qui tam in vera pleuritide, quam in spuria, biliosaque observatur. Eum observari in inflammatione pulmonum vera, facile captu est, nec ulteriori explicatione indiget. Verum certa est observatio Ballonii sæpius apud ægros nostros confirmata, eos videlicet, quorum ventriculum, & intestina crudus apparatus obsidet, subinde pallere quidem, virescereque, persæpe tamen summopere rubore suffusos esse, ita, ut & album oculorum rubeat. Est quoque Hippocratis ipsius observatio, eos, qui facie rubent, aut sanguineos, plethoricosque esse, aut, quod huc pertinet, abdomen habere stercoribus, ut ait, vestutis obsessum. Sed neque genarum pallor, & virescens faciei color uni solummodo biliosæ pleuritidi convenit.

Etenim permulti sunt, quorum pulmones vera, diraque inflammatio tenet, etsi vultu sint pallidissimo, oculis semiictericiis,

corporisque totius eo colore, quem græci non exprimendo alias vocabulo χλωρον appellavere, ac si diceres, ex pallido virescente. Serum enim phlogisticum, quod crustam in patella flavescentem exhibet, ægros hosce hoc flavo-viridi colore pingit. Hinc cavendum, ne in diagnosi nos color faciei seducat.

5tum symptoma in utraque pleuritide tam vera, quam spuria observari non raro solitum sputum cruentum est. Etsi id frequentius pleuritidem, & peripneumoniam veram comitetur. Verum si in spuria pleuritide tussis assidua, validaque thoracem quatiat, si præterea vasa pulmonum ex prædispositione quadam sint paulo debiliora, laxioraque, ipso validiori tussiendo conatu sanguinis quid ex ruptis vasculis excutitur, ea prorsus ratione, qua in tussi pulmonum stomachica vehemens motus, sanguinem per os & nares subinde copiose exprimit.

Vidimus hucusque, quibus notis in casu dubio medicus uti debeat, ut morbum pectoris spurium, biliosumque ab inflammatorio, *pleuritidem biliosam a vera & phlogistica* securius distinguat: dictum præterea est,

est, quantum interfit, ut omnis in hac diagnosi error vitetur.

Verum nonnunquam adeo abstrusa mali causa, atque adeo complicata Symptomata sunt, ut tot argumenta pro *spuria* pleuritide, quot pro *vera* pugnent. Hoc rerum statu dum medicus, quam partem, quodve consilium arripere debeat, dubius fluctuat, gravis quaestio nascitur, quid eundem moliri, aut potius non moliri oporteat.

In his angustiis medici officio, quod parens medicinae binis vocabulis: *ωφελεῖν, ἢ μη βλαπτειν* (prodesse, aut si id nequeat, non nocere) totum circumscripsit, is probe defungetur, qui alteram solum ejus partem, *μη βλαπτειν*, expleverit. Pauca certe utrique morbo ex æquo conveniunt, eaque sunt:

1mo. potus copiosi cum melle, aceto, & paucò sale medio.

2do. frequens clysterum usus, ut intestina a praesente fors cacochyliā liberentur.

3tio. mora ipsa morbum deteget, evolvetque.

4to.

4to. exigua venæ sectio ad Uncias IV — V — VI. utrique non raro convenit, nam & biliosis subinde sanguinis missio eatenus prodest, quatenus spatium majus in systemate venoso, & arterioso efficitur, præcipue ubi febris biliosa valida est, ita ut mali quid ab ipso hoc motu auctiore timeas. Conditio sanguinis detracti, levamen aut nullum, aut momentaneum, morbo post-hac aut mitius, aut gravius afficiente, aliquid fortasse suggeret, unde novam possis indicationem venari.

Juvat potius hac indirecta quidem, & incompleta, quam nulla, aut ancipiti methodo uti.

Hæc, quæ de pleuritide & peripneumonia spuria biliosa dicta sunt, iis apprime respondent, quæ magni in arte viri, annosa praxi edocti posteros docuere. Ballonius *potiorem* pleuritidum partem non venæ sectione, sed iis curandam asserit, quæ gastricum systema purgant. Ita enim ait: *major est pars pleuritidum & dolorum lateris tum a congestionem cujusdam excrementi in pulmonem, & thoracem, tum ob recursum tenuioris humoris per orgasmum a ventre inferiore, quam a capite & partibus superioribus, quod*
di-

*diligenter videndum, quoniam plerique non
 audent purgare & solvere ventrem, & sæpe
 hoc plus confert, ac phlebotomia; imo tunc se-
 ctioni venæ locus non est, nisi forte semel id
 fit, præsertim si dolores lateris fiant hyeme a
 crudo & frigido humore, in quibus nequaquam
 sectio venæ convenit. Et paulo post: cum
 dolores vagabunde tenent nothas costas, &
 continuatione membranarum attingunt aliquan-
 do mammas, & partes sterni anteriores, cau-
 te videre oportet, an propter ventris inferioris
 cacochyliam, a qua propter vapores elevatos
 dolores surgunt, sensio adsit doloris, an cau-
 sa ipsa a partibus superioribus pendeat, an
 vero in thorace ipso sit: vulgo secatur vena,
 undelibet sit dolor, idque male. Quis enim
 nescit, si dolor iste agnoscat causam in ventre
 inferiore, non modo non prodesse phlebotomiam,
 sed etiam sæpe nocere, quod attractio fiat a
 partibus inferis, & si nondum adsit pleuritis,
 ea per venæ sectionem acceleretur?*

*Pulchre quoque notat hanc, de qua
 agimus, pleuritidis & peripneumoniæ spe-
 ciem inferius, dum ait: plerique queruntur
 de dolore pectoris, unaque ventriculi, & sese
 animam ducere non posse ajunt. Statim me-
 dicorum quorundam vulgarium opinione ad
 phle-*

phlebotomiam concurratur, at nil, aut parum profici, declarat rerum exitus. Etenim si vel cholera, vel diarrhæa succedat, vel purgante sollicitetur alvus, dolores cito levantur. Sic cacochylia, hypochondriorum obstructio dolores facit, qui maxime adparent, & præferuntur in pectore ob consensum diaphragmatis, & quia in thorace communis est membrana & lateribus & diaphragmati parte convexa. Choleram Ballonio laudatam tanquam veram pleuritidis biliosæ crisin antimoniali emetico ars naturæ imitatrix movet.

M A J U S.

Mensis hic frigidus, siccus, multoque perflatus vento febrium intermittentium præ reliquis ferax fuit: fuere & rheumatismi permulti, anginae, pleuritides copiosæ.

Febres hujus mensis ut plurimum tertianæ fuere, solventibus & vomitu curatæ, ita, ut rarius cortice peruviano opus fuerit, nisi ubi repetitis evacuationibus febris nihilominus perseveraret. Continuae remittentes morem tertianæ fervantes non paucæ visebantur, quæ sumpto solvente medicamento, & dein emetico, primo intermiserunt,

runt, tandem vero penitus cessarunt. Plures habuimus continuas remittentes, quarum exacerbatio nulla certa periodo rediit, omni die, omni 3tio die, atque etiam eodem die sæpius.

Quidam per tres, pluresque septimanas de continuo fere, & nunquam intermisso totius corporis horrore, frigoreve querebantur, hos solvens quoque medicamentum, subjuncto emetico iuvit. Inter continuas remittentes fuerunt quædam, quæ, licet copiosæ fordes biliosæ vomitu rejicerentur, idque etiam iterato, nihilominus nil remiserunt. Id iis potissimum accidit, qui præviā debilitatem, aut imbecillem ventriculum ad hunc morbum afferebant, aut a multis jam septimanis continuato horrore, anorexia, aliisque a ventriculo gravato oriri solitis symptomatibus conflictabantur, aut qui morbum visceribus jam diutius insidentem stulta, quæ inter plebem viget, opinione seducti vino & continuato quin & aucto corporis exercitio superare contendebant, vel sanguinis missione intempestiva vires potius quam morbum fregere. His supervenit linguæ siccitas, ariditasque, atque eæ affectiones, quæ malignitatem

tem imminere demonstrabant: nihilominus cortex cum camphora eos denuo in vado collocavit.

Observatae quoque sunt febres larvatae, quarum binas ex adversariis meis huc transferam: Chirurgus 22. annorum coryzam cum narium ficcitate, obstructione, ac dolore ad radicem nasi a quatrIduo passus ad nos venit, bono habitu plenoque praeditus. Pridie horruisse, dein caluisse praeter ordinem, sectam sibi venam fuisse narrabat. Mane, quo ad nos venit, comode habuit, pulsus erat celer, fitis pauca, caput grave, odor, saporque deperditus, lingua alba. Rubor ingens faciei totius. Datum est decoctum hordei cum oxymelle, jussusque est decocto emolliente tepido naribus attracto membranam schneiderianam fomentare. Primo die a meridie apud nos peculiarem capitis gravitatem usque ad mediam fere noctem experiebatur largo sudore terminatam. Die sequente cum & pulsus, & habitus corporis sanguinis detractionem exigere viderentur, facta est venae sectio; at a meridie circa horam primam frigus, inde dolor ingens, ac fere intolerabilis ad sinum frontalem sinistrum,

strum, qui sudore circa horam noctis undecimam finiebatur. Nares siccae, nullumque aliud in corpore molestum symptoma. Die tertio stato tempore prægresso frigore dolor sævus in sinu frontali dextro rediit, statata itidem hora sponte desinens. Verum hoc die lingua modicissime biliosa fuit, os subinde leviter amarescens, ructus rari, sed non nunquam amari. Finito paroxysmo datum emeticum est, unde multa, flava, viridiaque vomuit. Paroxysmus posthac nullus rediit. Longo postea tempore hominem sanum atque ab omni febre immunem vidi.

Juvencula 24. annorum per tres septimanas appetitum dejectum, frigora cum caloribus alternantia quæsta suo consilio venam tundi curavit: at inde pejus habuit. Accessit & dolor capitis, qui a meridie in feram usque noctem multum exacerbabatur cum horrore, æstuque horis promeridianis graviter affligente. Vomitiones, oris amaror, ructus amari. Sumpto emetico vomuit plurima biliosa, alvusque mota aliquoties est. Die sequenti a meridie rediit dolor capitis ad tempora, item ad verticem capitis cum frigore, sudore frigido

F

per

per totum corpus, mitior tamen multo, quam præcedentibus diebus. Cum ea fumeret, quæ alvum redderent modice fluentem, cephalgia, quæ prioribus diebus ægram crudeliter affligebat, postea minus diu, ac mitius urgebat, tandem cortice peruviano compressa est.

Utraque historia primariam sedem februm larvatarum in gastrico systemate locatam esse demonstrat. Quamvis hæc juvencula solo emetico curata non fuerit, paroxysmum tamen concitata emesi mitiorem experta est. Quin ipse cortex juxta mentem cl. Casimiri Medicus non nisi ea ratione febribus medetur, quod vi sua roborante, nimiamque ventriculi & intestinorum irritabilitatem emendante agat.

Id inde etiam consequitur, in febribus larvatis non semper in solo cortice quærendum auxilium esse; quemadmodum enim pleræque febres intermittentes tuto, & sat cito alia methodo, quam quæ corticem peruvianum exhibet, percurantur, sic & larvatae pleræque hoc antifebrili specifico non indigent, sed aliis medendi modis sat belle auscultant. Nihilominus ubi febris sub gravis periculofique symptoma-

tis

ris larva delitescens ipsi adeo vitæ infidias
struit, hostem a mœnibus propulsare, re-
pudiatoque omni alio incerto auxilio ad cor-
ticem peruvianum confugere oportet.

Varios rheumatismos observabamus
hoc mense: dolebant atrociter articuli ma-
jores, carnesque inter eosdem mediæ.

Non opinantes plerumque hic mor-
bus corripuit, quin ulla, ut in podagri-
cis solet, apepsia præcederet, aut statâ pe-
riodo, legeve certa exacerbationes redi-
rent.

Vidimus rheumatismos, quibus nulla
comes febris ibat, paucos licet. Pleris-
que febris jungebatur.

Dolor vertebrae lumborum persæpe
occupavit, effecitque *lumbaginem rheumati-
cam*. Pluribus acetabulum doluit dolore
per femoris externam faciem atque crus ad
malleolos usque descendente. *Ischias erat
rheumatica*.

Eadem materies rheumatica palpe-
bras, partesque oculo proximas, ipsumque
oculum obsidens *ophthalmiam serosam* aliquo-
ties fecit.

Ex eadem origine fuere *coryzæ*, *hemicrania rheumatica*, *otalgia*, *odontalgia*, *genarum tumores*, *angina*, *bronchi*, five *raucedines*, & defluxiones ad pectus, quas *κατ' ἐξοχὴν*, catarrhos appellant.

Sanavimus dolorem ventriculi rheumaticum, five *gastritidem rheumaticam*, itemque in alio ægro *rheumaticam enteritidem*.

Huc quoque pleuritides rheumaticæ spectant, quæ hoc tempore frequentissime visebantur, reliquis anni temporibus *σποραδικοί* fuerunt.

In rheumatismo febrili crustam summe phlogisticam in sanguine detracto semper vidimus, eamque tam crassam, ut vix aliquid cruoris, aut rubræ partis apparet. In quocunque alio morbo inflammatorio, utut gravissimo, minor, tenuiorque crusta phlogistica apparebat.

Plures deprehendimus differentias inter eam inflammationem, quæ rheumatismum febrilem, atque eam, quæ morbos, alios inflammatorios committit, ut alia idcirco nobis visa sit *inflammatio rheumatica*, atque itidem alia, quam *genuinam*, *veramque* appellare phlogosin possumus.

Discrimen utriusque inflammationis *genuinae* videlicet, & *spuriae* multiplici observatione, atque, ut ajunt, a *posteriori* demonstrabatur, & novis identidem observationibus quotidie demonstratur; nam

1mo. *rheumatica inflammatio* minus longe periculosa, ut plurimum, est, &, nisi nobilissima viscera occupet, raro necat: gravior letaliorque *inflammatio genuina* est.

2do. *inflammatio rheumatica* plerumque benigna resolutione terminatur, etsi multum fortasse temporis a morbi exordio lapsum sit, neque leges coctionis, criseosque observat. Id in *rheumatica pleuritide*, materie non solos musculos intercostales, pleuramque, sed & ipsos pulmones occupante, constanter observavimus.

3tio. etsi encephalo, utpote visceri, cujus integritas ad vitam summopere necessaria est, *rheumatica inflammatio* quam maxime inimica sit, atque illuc delata plerumque cito occidat, alias tamen non ignobiles partes longe minori cum periculo obsidet, quibus *genuina inflammatio* non nisi maximo cum vitae discrimine inhaeret. Sic *genuina enteritis* merito inter acutissimos morbos recensetur, quæ intra paucas

non raro horas enecat. Nos interim rheumaticam ventriculi inflammationem, item aliam intestinorum vidimus, longo utramque duran-tem tempore, nec gravibus adeo symptomatibus stipatam, ac tandem benigne resolutam, etsi sanguinem emissum crusta adeo crassa obtegeret, ut vix aliquid rubrae partis conspiceretur.

4to. *genuina inflammatio* intra paucos plerumque dies concluditur, quocunque demum exitu finiatur. Raræ sunt *veræ illæ simulque chronicæ* inflammationes, de quibus inferius erit dicendi locus. Verum *rheumatica* ad multas sæpe septimanas produci-
ducitur, & oppido raro sibi relicta intra exiguum tempus terminatur.

5to. *rheumatica* etsi subinde partem quandam peculiariter infestet, latius tamen ut plurimum diffunditur.

Febrilis rheumatismi diuturnitas, dolorisque vehementia, & motuum omnium impotentia ægros multum excruciarunt. Curato etiam morbo subinde stupor artuum, minorque ad motum aptitudo remanebant. Unus, alterve licet apyretos dudum esset, atque artus moveret, quem-
dam

dam tamen ad omnia rebellem doloris sensum experiebatur.

Varia est variorum in morbo summe dolorifico, tædiofoque medendi methodus, quarum plerasque in usum aliquamdiu traximus, donec, quæ optima videretur, semper posthac cæteris repudiatis retineretur.

Methodum antiphlogisticam Sydenhami, qui eandem fere ac in vera pulmonum inflammatione, sanguinis quantitatem detraxit, aliaque addidit vi refrigerante donata, etiam nos aliquoties sequebamur. Verum vim medicationis hujus mali diuturnitas non raro elusit, viresque ægrorum citius, ac morbum fregimus. Ægri per multas septimanas immobiles decubuerunt.

Methodi hujus inefficiam ipsemet Sydenhamus aliquoties expertus a repetitis sanguinis detractionibus abstinuit, aliamque inire viam statuit, ut & sanguini parceretur, atque, quod magis intendebat, ut certiolem, breviorcmque huic morbo medendi rationem inveniret. Hinc copiosum lactis serum exhibuit, ut eo solo, & similagineo pane æger per multos dies victitaret.

Hac ratione dolentissimi rheumatismi cum exigua sanguinis jactura, & temporis non mediocri compendio tam ab ipso Sydenhamo, quam ab aliis quoque multoties percurabantur.

Gastritidem rheumaticam, itemque *rheumaticam enteritidem*, præmissa venæ sectione & sanguine summe phlogistico educto, solo lactis sero, & tenui diæta sat cito curavimus.

Eos subinde imitabamur, qui variis diaphoreticis multo liquido dilutis corpus replent, & regimine calidiori instituto morbi materiem per vasculorum exitus in superficie corporis positos eliminare annuntuntur. Verum morbi pertinaciam sæpe numero non vicimus.

Varia adhuc alia ratione rebelli malo mederi fategimus, verum morbus se ipsum potius tandem confecisse, quam remediis devictus videbatur.

Ubi topica materiæ rheumaticæ depositio erat, eaque parti cuidam firmiter inhæserat, optimo cum successu vesicans quam proxime ad locum dolentem adplicabatur. Sic in *ophthalmia serosa*, quam ad rheumatismos locales, five topicos pertinere

nere superius dixi, vesicans ad tempora positum votis respondit. Hemicraniam ortam ex retropressa ophthalmiae serosae materia vesicante penes locum dolentem adplicato curavimus, quem unguento digestivo, addito pauxillo saponis diu fluentem, erosumque servavimus.

Odontalgiam serosam, sive rheumaticam sanabat satis cito vesicans ad angulum maxillae positum; hoc enim loco nervus maxillam subintrans, qui suos ramulos ad radices dentium dimittit, sero rheumatico vellicatus, laceffitique cantharidibus adplicatis, liberabatur.

Anginas, utut graves, ortas a rheumate aut sinapismus, aut vesicans toti collo anteriori adplicatum insigniter mitigavit, & abolitam deglutiendi facultatem intra horas non multas restituit.

Dignus notatu morbus erat *pleuritis rheumatica*, sive symptomata, sive methodum medendi spectes. Signa diagnostica collegimus sequentia.

Imo. plerumque praecedebant artuum sive superiorum sive inferiorum dolores lacerantes, rheumatici.

2do. hi ipsi dolores artuum pleuritidem sæpe numero comitabantur.

3tio. pleuritis hæc incepit subinde absque horrore, aut cum frigore non diu durante, & levi, ubi vera pleuritis valido ut plurimum aliquot horarum rigore tragediam ordiebatur.

4to. statim dolor lateris cum levi illo horrore se monstrabat; cum e contrario dolor punctorius in genuina pleuritide primum post aliquot horas a valido illo rigore supervenerit.

5to. dolor in pleuritide rheumatica ad præcordia, ad abdomen, ad totum sæpe thoracem, ad locum interscapularem se extendebat; in genuina vero pleuritide dolor intra arctius spatium concludebatur.

6to. dolor pleuritidis rheumaticæ sæpe ab uno loco in alium migrabat: stabiliior is erat in genuina pleuritide.

7mo. attactum locorum dolentium per sæpe non ferebant in rheumatica pleuritide; contrarium in genuina.

8vo. plerumque in rheumatica sano lateri facilius; in genuina vero eidem difficilius incumbabant.

9no. sensus oppressionis, difficilisque spirationis aut nullus, aut perquam exiguus in rheumatica; luculentior in vera pleuritide.

10mo. lingua, fauces in rheumatica albæ mucosæque ut plurimum erant; siccæ in genuina.

11mo. cutis magis arida, siccitas narium, oculorum squalor, urinæ ruffæ, perpaucæ, alvus exigua in genuina; nihil horum vero symptomatum, aut saltem longe minus occurrit in rheumatica pleuritide.

12mo. pleuritides genuinæ sæpe in initio *siccæ* & absque sputo fuerunt: perraro sputabant mucosa, crocea, sanguinea; pleuritides vero rheumaticæ rarissime *siccæ* erant, sed tussis tenuit, sputaque mucosa, glutinosa, sanguine striata, idque mox in morbi principio. Sanguis in utraque pleuritidis specie summe phlogisticus, hoc solo discrimine, quod in pleuritide *rheumatica* crusta fuerit crassior ut plurimum, majorque, ita, ut parum, aut nihil ferme nonnunquam crassamenti adparuerit. In *genuina* pleuritide crusta plerumque contrahebatur fimbriis circumcirca assurgentibus.

3tio. pleuritis vera acutior erat, majorique cum periculo decurrebat, crisi diebus criticis peragenda, & perturbationi criticae subjecta; etsi vero pleuritis rheumatica sputis & urina solvatur, nullam tamen certam legem natura observabat, juxta quam hæc morbi solutio contingeret. Non raro exortis sudoribus solvebatur.

Sedes inflammationis rheumaticæ in hac pleuritidis specie in pleura, musculis intercostalibus, ipsis quoque pulmonibus fuit; hos enim ab inflammatione rheumatica affectos esse demonstrabant sputa sanguinea.

Sectum nuper cadaver est hominis pleuritide rheumatica laborantis, cui portio materiæ rheumaticæ ad cerebrum, ejusque meninges delata phrenitidem, & mortem citam attulit. Si ex unica hac cadaveris sectione concludi de statu pulmonum inflammatione rheumatica laborantium quid possit, statuendum erit, pulmones rheumatica inflammatione affectos, si in cadavere dissecentur, aliquam duritiem cultro opponere, minorem tamen, ac si vera, & genuina inflammatione laborassent.

Pulmones vere inflammati hepatis substantiam duritie in dissecando æmulantur, coloremque lacte roseum exhibent. Præterea particula inde abscissa & aquæ injecta fundum petit. Verum pulmo rheumaticorum in aqua aut omnino non subsidet, aut difficilior, tardiusque. Colore naturali est, ita tamen, ut roseis hinc inde filamentis intertextus adpareat. Cura consistebat

1mo. in venæ sectione una vel pluribus, prout circumstantiæ exigebant.

2do. in potu emolliente, nitroso, tepido.

3tio. in adplicatione matura vesicantium ad locum dolentem, vel etiam quemcunque alium: subinde sola antiphlogistica methodus suffecit, quin vesicantium necessitas fuerit. Verum ubi doloris acerbitas (ea enim persæpe multo gravior est, quam in genuina pleuritide) venæ sectionibus non mitigabatur, vesicans latum ad locum dolentem, vel inter scapulas &c. adplicatum brevi dolorem omnem absterfit. Vix tres horæ quadrantes ab admoto emplastro vesicante labebantur, cum jam doloris expertem se æger diceret. Hinc adparet, ab resorpto vesicantium acri stimulo potius, quam

quam a diuturna loci affecti erosione levamen hoc fuisse repetendum. Num finapismi eadem vi gaudeant, necdum experimento constat.

In rheumatica pleuritide fracto morbi impetu, sputis vero necdum satis attenuatis kermes egregios effectus produxit.

In exhibendo kermes minerali, itemque in propinandis quibuscunque expectorantibus ex classe mineralium non præmaturatione agendum censuimus. Rebus enim jam in vado propemodum positis, medicamentum expectorans maturius, ac par est, exhibitum, novos febriles motus venæ sectione componendos aliquoties excitabat.

Hæc morbi curatio fuit, quoties is simplex, nullique alteri jungebatur. Verum evenit non raro, ut biliosa simul colluvies adfuerit & *pleuritidem bilioso-rheumaticam* produxerit. Hoc in casu expendendum erat, quodnam in corpore vitium, *rheumaticum*, an vero *biliosum* magis urgeat: unde modo huic, modo illi occurrebatur, & methodus pariter composita adhibebatur.

Pleuritidem rheumaticam cum genuina *pleuritide* complicari, atque in hanc abire aliquoties vidimus.

Litem inter auctores medicos de usu vesicantium in pleuritide agitatam componi modo posse existimo, si ea *veræ pleuritidi*, *eique adhuc crudæ* noxia dicantur; alteri vero, *rheumaticæ* proficua. Atque id accurata praxis constanter probat.

Est fortasse, qui reponat, nunquam fuisse in controversiam adductum, utrum vesicans pleuritidi rheumaticæ medeatur, id enim ab omni ævo in confesso fuisse; verum litem in eo verti, an in *vera*, *inflammatoria*, & *essentiali* profit, aut noceat? sed respondeo: eam, quam appello *rheumaticam*, apte quidem in scholis ab *inflammatoria* diversam statui, docerique; penes lectos autem ægrorum sæpenumero utramque non sine gravi ægrotantium noxa confundi, cum & in *rheumatica* persæpe febris valida, dolor lateris atrox, cæteraque symptomata tam accurate veram ac inflammatoriam æmulentur, ut error confusionis facilissimus sit, & quotidianus. Sed an adeo difficilis cognitu utriusque pleuritidis ab se invicem distinctio est, ut exercitatis etiam in arte viris imposuerit toties, imponatque quotidie? non dignoverint practici inflammationem ab rheumate? id equidem ita esse,

esse, ex symptomatibus utriusque morbi
vix dissimilibus, atque ex Sydenhamo, uti
mox ostendam, certo liquet. Etenim ca-
pite V. ad propositum nostrum apprime
faciente, quam facile utraque pleuritis pro
una eademque habeatur, quid ex hoc er-
rore detrimenti, quæ medendi indicata me-
thodus sit, luculenter docet, ubi constitu-
tionem adulti autumnii, hyemisque subin-
gredientis sequenti ratione describit: „ cum
„ tempestas placida ac tepens, imo vero
„ æstatis simillima, præter solitum ad po-
„ stremos usque octobris dies persevera-
„ ret anno 1675, eam vero mox exci-
„ peret alia multum diversa, frigida scili-
„ cet atque humida subito ingruens, tuf-
„ ses ubique numerosiores grassabantur,
„ quam alio quovis, quod memini, tem-
„ pore, nemini fere parcentes. Quemad-
„ modum tussis constitutioni opitulabatur
„ in febre producenda, ita etiam febris
„ occasionem ex tussi natam arripiens,
„ jam pleuram ac pulmones haud aliter in-
„ vadebat, ac caput invaserat vel septi-
„ mana illa, quæ harum tussium exortum
„ fuerat prægressa, quæ tam improvisa
„ sym.

„ symptomatum mutatio nonnullis, qui
 „ minus diligenter adverterant animum,
 „ ansam præbuit, *febrem hanc pro pleuriti-*
 „ *de essentiali, aut essentiali peripneumonia*
 „ *habendi*, licet eadem omnino illa mane-
 „ ret, atque fuerat per integram hanc
 „ constitutionem. -- Et quantumvis lateris
 „ dolor punctorius, spirandi difficultas, color
 „ detracti sanguinis, & reliqua signa pleuri-
 „ tidi familiaria, *essentialem pleuresin subesse*
 „ *innuerent*, non aliam tamen medendi me-
 „ thodum postulavit hic morbus, quam
 „ quæ feбри hujus constitutionis quadrabat,
 „ ab illa vero, quæ veræ pleuritidi conve-
 „ niebat, abhorrebat admodum. „

Jam vero hanc Sydenhami pleuriti-
 dem eandem fuisse cum *rheumatica nostra*,
 methodum medendi æque eandem, syden-
 hamiana cum nostris conferenti liquido
 constabit. Tota enim curatio apto regi-
 mine, una, raro repetita sanguinis missio-
 ne, & *epispastico* nuchæ adplicato absolve-
 batur. Hac ratione *symptomata universa pla-*
cide solebant evanescere, cum, qui morbum
ferocius, atque hostili manu adgrediebantur,
ingenti remedium molimine bellum inferentes,
vel suos ægros amitterent, vel saltem phleboto-

*mia sæpius repetita, quam vel postulabat mor-
bi genius, vel & tuto ferebat, eorundem vi-
tam redimere cogerentur.*

Hinc rationes ex theoria ab egregio, plurimumque de re medica merito Trallesio petita veram utique pleuritidem concernunt; verum eas ad *rheumaticam*, utut æque periculofam, æque laboriosam, difficilemque, & sæpe non nisi ab oculatissimo a vera & essentiali internoscendam adplicatas refutat certa, indubitataque experientia. Nescimus equidem adæquatas rationes, quare febre licet & hic præfente, & subinde validissima, vesicans, stimulantissimum remedium, in *pleuritide rheumatica* dolorem tollat, febrimque: at vero ratiunculas nostras, utut perpulchras, filere fida rerum aliter, ac ratiocinabamur, se habentium observatio jubet.

Sed quomodo cantharidum stimulus cum crusta illa phlogistica huic pleuritidis speciei præprimis propria, ut ejus crassities ad signa diagnostica pertineat, concordat? quomodo acerrimum hoc, & summo opere movens remedium cum febre convenit? Novimus has difficultates, quas aliis enodandas relinquimus, contenti utramque
spe-

speciem pleuritidis bene distinxisse, aptamque utrique medelam adhibuisse.

Pleuritides ab eximio Pringlio observatæ, curatæque præsentem in hoc morbo vesicantium opem indubiam reddunt. Sed has ex tribu *rheumaticarum* fuisse, ea, quæ ex ipso præclaro auctore referam, convincunt. Etenim morbus hic anno 1743. in Belgio, tempore verno, noctibus adhuc frigidis, nebulosis, sole vero interdiu paulo magis calente, amænoque, alterna frigoris, calorisque commutatione, commoratione sub tentoriis, loco videlicet humido erectis, in milites sæviit. Plurimi fuere pleuritici, & peripneumonici, nec multo minor rheumatismo laborantium copia, ut hinc ex ipso æquali propemodum, & rheumate, & affectis pulmonibus decumbentium numero utriusque morbi affinitatem conspicere liceat.

Præterea dolor pleuriticus sæpe adeo extendebatur, ut inflammationem viscerum abdominalium mentiretur. Pringle §. 4. edit. germanic. *Vesicantia in morbi initio statim post primam sanguinis missionem, imo & priusquam ea instituta fuisset, modo paulo post subjungeretur, adplicabantur. Dolo*re hac ratio-

ne sublato consultum videbatur, alteram phlebotomiam celebrare, nisi fors obortus sudor dolorem solverit, ubi nulla amplius remedium necessitas supererat. Idem ibid.

Hucusque recensita cum mea hujus pleuritidis descriptione belle congruunt, morbique genium declarant, atque usum cantharidum præstantem tot inter ægros, observante egregio Pringlio, cuicunque demum hypothese contrariæ superiorem faciunt. Id adhuc addo, cl. auctorem sedem mali non in pleura, sed in pulmonibus statuere, sectionibus Morgagnii & Halleri convictum.

En jam canones circa usum vesicantium in pleuritide observandos:

1mus. vesicantia in pleuritide rheumatica, ferme specifica sunt, debentque mox in morbi principio adplicari, præmissa sanguinis missione, subinde & iterata.

2dus. suppuratio post excitatam vesiculam excitari non debet; hinc epidermis non auferatur. Medicamenta suppurationem excitantia dolores inanes faciunt, & febrim augent; non enim suppuratio, sed stimulus vesicantium prodest.

3tius.

3^{tius}. vim cantharidum medicatricem experiuntur ægri, cuicunque corporis parti vesicans adplicetur. Præplacet tamen locus inter scapulas medius. Sedes enim hujus pleuritidis pulmo est, aut membrana pulmonem vestiens, uti supra ostensum.

4^{tus}. vesicantia *pleuritidem veram*, atque *inflammatoriam* exacerbant: hinc quamdiu phlogosis viget, ab iisdem omnino abstinendum.

5^{tus}. neque instituta una alterave phlebotomia in pleuritide inflammatoria confugiendum mox ad vesicantia est. Atque ut paucis dicam, quamdiu aliqua adhuc inflammatio adest, etsi ea ob celebratas sanguinis missiones a suo vigore multum remiserit, quin imo, quamdiu vel prudens suspicio, metusque est, ne denuo phlogosis recrudescat, vesicantia periculosa sunt.

6^{tus}. quodsi vero fracta penitus phlogoseos vis sit: si præcedens ægrotantis conditio in statum contrarium, nimia scilicet fibrarum elasticitas tensioque in laxitatem, humorum inflammatoria densitas in lentorem oppositum frigidumque, eorundemque abundantia in penuriam abi-
verit: si præterea expectorandæ materiæ

copia pulmones inundet, opprimatque, aut ejusdem visciditas eos infarciat, vis dejecta vitæ anacatharsi haud sufficiat, vesicantia palmare auxilium suppeditabunt.

7mus. in *pleuritide*, & *peripneumonia biliosa* cantharides, antequam gastricum systema repurgatum sit, nocent. Etenim sudores noxios movent, alvum tardiores reddunt, & materiam circa præcordia hærentem intra humorum circulantium territorium propellunt.

8vus. si vero vacuato ventriculo & intestinis tenax illud, viscidumque sputum, uti in pleuritide biliosa fieri assolet, difficilem anacatharsin faciat, potus largus, calidus, mitiori stimulo aromatico armatus, & adplicata simul vesicantia omnem paginam absolvunt.

Rheumatismos febriles ad lumbos sæpe, ad coxam, & femur sæpissime curavimus. Adest dolor ad acetabulum, & motus impotentia. Dolor hic per femur externum ad caput fibulæ usque, quin etiam ad malleolum decurrit. Subinde & lumbi, & inguina dolent. Nonnunquam nullus dolor, sed femoris stupor, & gradiendi impotentia vexat. Hoc in casu ad caput fibu-

fibulæ, five ad externam genu partem methodo cottuniana latum vesicans adplicabatur cum insigni emolumento. Aliquoties vesicans acetabulo admovebatur. Dabantur lenia diaphoretica ex sambuco & stibio diaphoretico non abluto: loca vesicantibus tentata diu fluentia conservabantur: hunc in finem unguentum digestivum cum pauxillo saponis illitum est. Eadem methodus in lumbagine rheumatica profuit.

Aliam rheumatismi speciem, superius jam explicatam etiam hoc mense, sed multo rarius vidimus, ubi colluvies biliosa systema gastricum occupat.

Habuimus quosdam his artuum doloribus affectos & febrientes, qui omnes biliosi apparatus notas exhibuere, ubi dato emetico, & cacochyliæ biliosæ rejectæ dolores artuum illico evanuerunt.

Hanc speciem rheumatismi biliosam scilicet, a resorptis particulis acribus e ventriculo, & ad artus depositis, ibique nervos vellicantibus ortam frequenter in febribus biliosis, autumnalibus, diuturnisque observari tunc imprimis, quando eæ præmaturo corticis usu sufflaminantur, & materiæ debita

præparatio, evacuatione prægressa non est, supra jam diximus. Id adhuc præcedentibus addo, ægrum intempestiva corticis peruviani exhibitione curatum, utut a febre liberum, chronicis tamen artuum doloribus, eoque morbo vexari, quem Sydenhamus *rheumatismum scorbuticum* appellavit, quemve ex nimis diuturno corticis hujus usu provenire arbitrabatur. Verum non cortex, sed usus ejus præmaturus ante requisitam materiæ febrilis coctionem, & evacuationem hosce rheumaticos dolores genuit.

J U N I U S.

Mense hoc constitutio aëris moderate calida, siccave fuit: sed ventis frigidis ferme quotidie agitata, unde factum, ut quiescente vento corpora facile in sudores solverentur, eodem denuo revertente compressos.

Initio hujus mensis ad medium usque continuæ remittentes tertianæ, & quædam quotidianæ frequentes fuere, quæ fere omnes emetico, solventibus, & eccoproticis per epicrasin propinatis obedivere. Paucissimi.

ciffimæ malignitatem minatæ cortice peru-
viano sanabantur. A medio fere mense ad
ejusdem finem usque pleuritides, peripneu-
moniaeve biliosæ rarius visæ sunt, copiosio-
res vero rheumaticæ. Rheumatismi uni-
versales, ischiades plures, ac alias, compa-
ruere. Mense quoque ad finem vergente
quibusdam morbo bilioso laborantibus pe-
techiaë supervenerunt, quarum eruptio mor-
bum neque graviolem, neque faciliorem red-
debat.

Etsi veræ pulmonum inflammationes
non hoc solum mense, sed & toto hoc ver-
no tempore solito rarius viderentur, nihil-
ominus cum pleuritidem bilioso - inflamma-
toriam, sive pleuritidem veram & essentia-
lem cum vitio primarum viarum bilioso
junctam, multarumque feracem observatio-
num curaverimus, juvat ejusdem historiam
referre.

Vidua annos 55. nata, quæ integra a
longo jam tempore sanitate fruebatur, die
14ta junii circa vespervas horret per aliquot
horas, dein æstuat, fitit magnopere: nox
inquieta.

Altero die (15ta) mitius æstuantī circa meridiem pectus opprimitur, latusque dextrum a costis spuris ad mammam more pleuritico dolet. Tussitatio frequens, sputa nulla, laboriosa respiratio, atque cubandi in latus dolens difficultas summa. Sanguis mox eductus ex brachio est: crusta summe phlogistica, & oppressionis levamen, brevi tamen evanidum; rediit enim & dolor lateris, & oppressio pectoris paulo post. Ea vespera denuo horruit mitius, minusque diu, ac pridie: æstus: nox anxia.

Die 16ta mane eadem. Sputa nunc mucosa, sanguine tincta. Fit denuo venæ sectio: sanguis idem, & idem levamen. Vesperi horror. Nox, uti pridie.

Die 17ma mane eadem omnia. Ad meridiem dolor, tussis, & oppressio augentur. Sputa jam nulla. Vesperi horror: æstus. Nox ut antea.

Die 18vo ægra mitius per omnia se habere asserit: tussitat: sputat mucosa, flava. Latus non dolet, & facilius in latus ante dolens cubat. Levis vesperi horripilatio: nox quietior.

Die

Die 19na ad nosocomium deportatur. Dolor lateris vix ullus, nullus oppressi pectoris sensus. Cubatus in omnem partem facilis. Tussis rara: sputa pauca, mucosa, flavescentia: pulsus naturali modice celerior, subdurus; lingua biliosa: sitis multa: sapor bonus: alvus hucusque facilis. Non appetit. Capite non dolet: moderate calet: animus praesens, & alacer: prompta responsio: actorum adcurata narratio, facilisque, quamcunque in partem vellet, conversio. Vis musculorum quasi mediocriter aegrotanti, aut sanæ propemodum. Respiratio, utut ipsimet aegræ facilis videbatur, citissima tamen, & abdomine potius, quam thorace peragebatur. Instituta sanguinis missio: ingens crusta. Potus antiphlogistici, copiosi. Exigua emendatio. Nulla vesperti horripilatio. Somni turbati.

Die 20ma nihil incommodi queritur. Omnia uti pridie: pulsus solum fortior, pleniorque hesterno. Respiratio citissima, solo ferme abdomine peracta: fit venæ sectio: sanguinis crusta phlogistica tanta est, ut vix aliquid cruoris appareat. Levamen exiguum. Circa meridiem pectus sibi opprimi queritur: genæ intensius rubent,

bent: cita & parva respiratio cum intercurrente levi per intervalla animi deliquio. Hinc inde parvæ in pectore petechiæ colore roseo conspiciuntur. Denuo sanguis mittitur à meridie, atque iterum vesperi, unde melior aliquantum respiratio fiebat: somni noctu longiores.

Die 21ma junii omnia, ut heri vesperi. Sed cum spirandi difficultas denuo inciperet, pulsusque semper pleni, fortes, & subduri, etsi magna identidem sanguinis copia demeretur, persisterent, binæ hoc die venæ sectiones institutæ sunt, & adplicatum ad pectus vesicans est. Crusta phlogistica eadem. Vesperi larga diaphoresis, & respiratio multo quam hucusque melior. Somnus tranquillus, protractus.

Die 22da junii, cum diem morbi octavum agit, diaphoresis heri cœpta continuat. Urina per totum morbi decursum tenuis, atque ex ruffo crocea, nunc citrina est. Pulsus, qui toto morbi tempore naturalibus non multum celeriores, pleni tamen, & subduri fuere, nil modo vitii habent. Paucissimæ petechiæ: alvus hodie sæpe mota suapte est. Sputa vix ulla, & respiratio emendata: nox bona.

Die

Die 23ta continuat diaphoresis, alvus cocta, frequenter sua sponte mota, cætera ut heri. Nox bona.

Die 24ta larga diaphoresis, per omnia bene habet.

Die 25ta junii mane nulla diaphoresis, oris amaror, sitis magna: a meridie alvus denuo sponte fluit: nox bona.

Die sequenti cum adhuc aliquoties sponte dejiceret, oris amaror, & sitis disparuere, atque inde nil amplius molestiæ passa recuperatis brevi viribus a nobis sana discessit.

En periculofam pulmonum inflammationem vitio bilioso systematis gastrici stipatam.

Vere exacto sub exordium æstatis morbi inflammatorii sensim pedem quotannis retrahunt, desertamque ab iis stationem biliosi occupant. Hoc fere tempore, quod utramque hanc anni partem, ver scilicet, & æstatem nectit, mixtum quoddam morborum genus plerumque dominatur, ex verina phlogosi, & bile æstiva compositum. Medendum utrique malo est, sed illi promptius, quod gravius urget. Hinc omnem propemodum in solvenda pulmonum inflammatione.

flammatione operam consumsimus, crudam ventriculi colluviem, quæ modum non excedebat, copioso potu enervantes.

Transitum pleuritidis in peripneumoniam malum esse Hippocrates asserit, & assertum hoc observatio comprobavit. Cum enim inflammatio pulmonum, quæ & pleuritidi & peripneumoniæ ex æquo convenit, altius penetraret, difficilisque per hoc viscus humorum circuitus sanguinis a capite refluxum moraretur, rubuere genæ, respirationem abdomen peregit immoto thorace, pressumque ab accumulato humore cerebrum doloris sensum, præsentem licet ejusdem causa, abstulit. Hinc pleuritidem eousque intensam, ut omnis molesta sensatio, cerebro laborante, pereat, cum periculo in peripneumoniam abiisse Hippocrates jure dixit.

Mentis præsentia, alacritas insolita, præteritorum exacta memoria, & narratio prompta cum insolita quadam, etsi ad rem adcurate pertinente, loquacitate attentum medicum adeo non decipit, ut hoc ipso *infido levamine* de gravissimo periculo admonitus perniciem ægri jugulo intenda-

tentatam universo artis apparatu quanto-
cuius avertere connitatur.

Infidum id levamen esse præcipue respira-
tio docuit, quam maxime, ac fere unice
in morbis pectoris observandam Baglivius
voluit. Hæc si prava fuerit, time semper,
etsi omnia reliqua eventus exoptatos por-
tendant.

Inito calculo septuaginta sanguinis un-
ciæ iteratis venæ sectionibus eductæ sunt.
copiosi potus ex decocto hordei, & oxy-
melle propinabantur. Regimen universim
frigidissimum fuit : nihilominus petechiæ,
etsi paucae, comparuere. An ergo pete-
chialis eruptio soli regimini calido debetur,
& prava artis pravae progenies est?

JULIUS.

Ineunte julio minor atmosphæram
calor, quin & frigus tenuit, ac pro hu-
jus temporis ratione alias solet. Circa
medium aër incaluit, at neque hic juxta
morem aliis annis solennem. Ultimi men-
sis dies ejusdem principio respondebant.
Fructus horæi pauci, insipidi.

Febris hoc mense inter infimam plebem sæpius ac præteritis mensibus apparuit, quam malignam, & petechialem ab efflorescentiis petechialibus, aut petechizantem appellant, ob id, quod, etsi ægros persæpe nullo exanthemate pingat, eadem nihilominus ratione decurrat, & iisdem cæteroquin symptomatibus stipetur.

Quæ circa febres exanthematicas, aliasque congeneres observavi, in futura tempora rejeci, donec lectis, collectisque aliorum, quæ huc faciunt, ac inter se, & cum meis comparatis observationibus, cum tam multiplex hæc febres contemplandi occasio in eo populi ad hocce Nosocomium affluxu sese quotidie offerat, limatius quid dare potuero, quodve in tanta opinionum circa hanc rem, tamque ancipiti varietate in emolumentum artis, & miserorum mortalium cedere queat.

PLEURITIS OCCULTA SIVE LATENS.

Morbus est, aut potius morbi cujusdam gravioris fomes perpetuus, quem Baglivius pleuritidem, aut peripneumoniam

la-

latentem appellat. Hanc cum initio hujus mensis aliquoties, & fere solito frequentius viderim, breviter delineandam censui.

Cognitu non raro difficilis hic morbus est, quod characteribus formatæ jam, veræque pleuritidis aut peripneumoniæ maximam partem destituatur. Febris nulla prorsus plerumque est; decubitus in utrumque latus aut facilis, aut non multum molestus. Tussicula rara, sicca, aut cum sputis paucis, coctis, mucosis. Lingua modicissime albescens, sitis nulla, oppressio pectoris non nisi in motu corporis, appetitus vicens, nulli febriles per intervalla motus, aut exigui. Nihilominus malum hoc si negligatur, aut in formatam gravemque, & universaliorē pulmonum inflammationem exsurgit, aut, quod pluries fit, in pulmonum indurationes abit, atque tubercula producit, aut, quod æque frequenter contingit, in phthisin terminatur.

Plures sunt phthifici ex neglecta exigua hac pleuritide, quam ex sæviori graviorique pulmonum inflammatione facti, non quod major in phthisin hujus morbi proclivitas sit, sed, quod aut prava tra-

H

cte.

ſtetur methodo, aut curæ indignus habeatur, negligaturque.

Detegitur hæc occulta pleuritis aut peripneumonia

1mo. ex descriptis superius symptomatibus.

2do. ſi æger modo in hoc, modo in alterum latus ſeſe convertere jubeatur, atque attendere, num quilibet decubitus æque ipſi facilis ſit: num fors uni lateri incumbens tuſſitare debeat: num anguſtiorẽ ipſi, difficilioremque fieri ſpiritum in hoc potius ſitu, quam in alio experiatur.

3tio. æger jubeatur fortius inſpirare, exploreturque, num is inter reſpirandum aliquid in pectore incommodi, aliquem dolorem punctorium, ardorem, preſſionemque ſentiat.

4to. data opera validius aliquoties in vario corporis poſitu tuſſitet, & attendat, num quid moleſti, pungentis, ardentis, prementisque doloris ſentiat.

5to. ſtatus ægri prægreſſus diligenter examinetur. Sunt enim morbi, qui hæc pleuritides occultas, & peripneumonias ſæpiſſime poſt ſe relinquunt. Nam

Imo.

1mo. post veram & essentialem pleuritidem, eamque debite curatam, judicatamque, nihilominus restitat nonnunquam aliquid in thorace incommodi, ea ratione, qua paulo ante dixi. Nulla interim febris adest, & perfecta adesse sanitas videtur, si exiguum illud molestæ sensationis excipias, ob quam, postquam reconvaluerint jam ex morbo, data quacunque occasione relapsus denuo in peripneumoniam, aut pleuritidem fit; nam leve hoc post pleuritidem incommodum rarius ab adhæsi-
nibus novis pulmonum cum pleura, frequentissime vero a superstitie exigua phlogosi particulam pulmonis pertinacius occupante deduci posse videtur. Hinc ejusmodi ægri, etsi a morbo restituti, perpetuum tamen novarum pleuritidum fomitem intra thoracem foveant.

2do. post rheumatismos febriles, ac inflammatorios, post pleuritides, ac peripneumonias *rheumaticas* idem accidit.

3tio. sunt, qui prægresso catharro per multas septimanas, quin & menses levi alterutrius lateris dolore, ardore, quodam, licet exiguò, oppressionis sensu, sputis non purulentis, sed puriformibus, coctisque

vexantur, quin propterea decumbant. Hos levior hæc & occulta Baglivii pleuritis ac peripneumonia afficit.

4to. qui pulmones tuberculis obfitos habent, si quacunque ex occasione incaluerint, vino, motu, sole, atque circuitum humorum incitarint, his sæpe unum alterumve tuberculum inflammatur, quin propterea febre universali totumque corpus prehendente corripiantur.

Diagnosin ex hucusque dictis formare facile est. Est scilicet levis inflammatio particulæ solum pulmonis, quæ diu latere non raro potest, quin propterea noto quodam phlogoseon exitu terminetur. Certum enim est, dari morbos inflammatorios *etiam chronicos*, phlegmonem *veram sed chronicam*, quæ diuturno tempore cruda perficit, antequam vel benigne resolvatur, vel in suppurationem abeat, vel induretur, vel gangrænescat.

Prognosin quod spectat, id sciendum, occultas hæc pleuritides, ac peripneumonias vel in morbum gravem, acutum, inflammatorium abire, vel benigne resolvi, si detegatur, & apta curatione tractetur,
vel

vel more aliarum partium inflammatarum in suppurationem verti.

Hæc vomicarum clausurarum in pulmonibus frequentissima genesis est. Cura est antiphlogistica omni modo. Venæ sectio una, quin & plures subinde requiruntur, & emulsa nitrosa, potus emollientes cum oxymelle, & nitro. In pleuritide hac *occulta*, quæ a materie rheumatica illuc deposita provenit, vesicans ad locum dolentem applicatum optime convenit.

Pleuritidem *veram inflammatoriam, sed chronicam* aliquoties videre est in hominibus collo longo, corpore gracili, pectore compresso exiguo, genis roseis, fibra tenera, delicataque, ac summe irritabili donatis. Hic longissimo tempore cruda inflammatio persistat absque aliquo consueti inflammationum aliarum exitu. Tandem sputa cocta, non *purulenta*, sed *puriformia*, qualia concocto catharro solent, prodire incipiunt, copiosaque, quæ pectoris oppressionem, doloremque punctorium minuunt. Verum cum ea magna quantitate & diuturno tempore evacuentur, æger emaciatur, contabescit, moritur, quin unquam vere purulenti quid deprehensum fuerit,

rit. His si emollientia, mucilaginosæ præscripseris, facile ferunt, pectore non gravantur, interim aucta sputorum quantitate magis emaciantur. Remedia tonica, lichen islandicus, egregius alias in alia phthiſeos specie, materiam expectorandam ſupprimunt, & pectoris incommoda augent. Balsamica, cortex, equitatio *hanc phthiſeos ſpeciem* brevi mortiferam efficiunt.

Qui deſcripto corporis habitu, tenui, delicatoque præditi ſunt, multoties ſanguinem ſputant: hos iterato, ſed parca ſemper quantitate miſſus ſanguis, diæta vegetabilis, & antiphlogiſtica vivendi ratio ferme ſemper relevat, in multosque conſervat annos, quos methodus roborans, adſtringens, balsamica in phthiſin veram, conſummatamque, ac mortem malorum finem præcipitat.

AUGUSTUS.

Conſtitutio ſicca, æſtus magni, nullis, aut non niſi raris imbribus ſubinde temperati. Ultimi menſis dies ſereni æque, ſed quidam eorum perfrigidi fuerunt.

Fru-

Fructus horæi paucissimi, immaturi, insipidi.

Diarrhææ multæ, dysenteria non paucæ, choleraeque visebantur: mense inclinate febres putridæ, petechiales, continuæ, quotidianæ, tertianæ.

Maximus hoc mense ægrotantium numerus fuit, at morbi plerumque faciles, non diuturni: funera pro tanta ægrorum copia perquam rara.

Hoc tempore æque ex primis viis laborabant, ac præterito: attamen id discriminis inter morbos biliosos hujus & præteritorum mensium intercessit, quod, qui nunc ægrotarunt, vomuerint difficiliter, vitellina, amurcosa, glutinosa, gluten scrinariorum, aut ichthyocollam æmulantia, & universim pauciora, non ex defectu materiae gravantis, sed quod ob ejus tenacitatem pars magna restitaret nondum mobilis, aut excretioni apta; pars autem alia, eaque non exigua, absorpta infarciret vasorum systema, massam circulantium humorum coinquinaret, & vasculis infixæ hæret altius. Ob eam rationem repetita emefi non raro opus fuit, quam per epicrasin exhibita sæpius ipecacuanha movimus.

Id hoc mense aliquoties nobis contigit, ut radix hæc, quacunque ratione exhibita, aut nullam, aut non nisi unicam civerit emesin, quia, ut opinor, ejusdem vis, stimulusve multo glutine obvolutus iners reddebatur. Id præterea est observatum, eos, qui dato emetico non vomuerant, ea ferme proportionem pejus manifesto habuisse, qua, qui probe vomuerant, statim a vomitu levabantur. Circa finem mensis, relicta ob rationem recensitam radice ipecacuanha, cujus vires hucusque periclitari voluimus, solutionem tartari emetici resumpsimus, eventum, quem sperabamus, exoptato.

Continuæ remittentes, quarum exacerbationes aut statim rediere lege, aut per incertas periodos recurrerunt, medicamentis solventibus, & interposita nonnunquam tartari emetici solutione, eaque sæpius aliquando repetita, sanabantur. Id solum peculiare hujus temporis febres habuere, quod & potentioribus indiguerint solventibus, & emetico validiori. Hinc quibuscunque spissum in ore gluten, lingua glabra, prærubra, præcalida, consimili vitio præcordia laborare, ac morbum difficilius

cilius solvendum monstrarat, remedia con-
venerant, quæ præter saponēs vegetabiles,
salem quoque ammoniacum, glutinosa po-
tentius discindentem continerent. Solennis
nobis formula fuit, quæ aquæ sambuci
Unc. v. oxym. simplicis & roob sambuc.
aa Unc. i. sal. ammon. drij — iij com-
miscet, & partitis vicibus intra 24 horas
propinat.

Hisce usi continuo sumus, nisi, quod
intercalari tempore subinde data potio eme-
tica fuerit.

Observatum hac tempestate est, ne-
minem ægrorum nostrorum assumpto hoc
sale de molesto ad cardiacam sensu questum
fuisse, quod tamen vernis mensibus fre-
quenter evenerat, ut tunc temporis a mul-
to minori ejusdem dosi non raro ob ægro-
rum querelas abstinere debuerimus. Ma-
jor solidorum inertia, mucusque hoc tem-
pore & copiosior, & tenacior ventriculi
latera obliniens, observati phænomeni ra-
tionem, ipsiusque medicamenti incidentis,
attenuantisque aptitudinem demonstrat.

Plerisque, quibus vis vitæ sufficiens,
& subigendæ materiæ par fuit, hac sola
ratione profuimus. Verum ubi materiæ

alienæ copia, aut tenacitas tanta erat, ut vires coctrices fors ineptis venæ sectionibus, aut undecunque dejectæ, solo salis hujus adjumento eandem subigere, & per vias congruas eliminare non valerent, optato cum effectu radicis arnicæ pulverem junximus. Multæ rationes sunt, alia occasione explicandæ, cur in febribus plerisque gastricis, mesentericis, putridis, malignis, quibus vulgata modo praxis corticem peruvianum opponit, radicem hanc a solertissimo Collinio, viro de arte nostra egregie merito multiplices in usus tractam, præstantissimo cæteroquin peruviano remedio præponam. Diarrhœas maligne febrientium diuturnas, quæve vires convellunt, hæc radix præ quovis alio medicamento fortunate compressit.

Salis quoque ammoniaci multiplex commendatio apud practicos semper fuit, isque in antisepticorum non vulgarium familiam recipiebatur. Verum cum morborum horum autumnalium genesin, præcipue paulo pertinaciorum, in crassi sanguinis soluta, septicove fluidorum statu reponerent, & effectum non necessarium pro causa reputarent, cumque insuper non

paucos hoc sale adjutos, eos potissimum, quibus incisum hocce remedio gluten fuerat, conspicerent, conclusionem de vi falsi ammoniaci antiseptica formarunt.

Dysenteria longe, lateque per urbem, suburbia, atque circumjacentem agrum hoc mense grassabatur. Morbus hic quosdam bene per omnia se habentes repente invasit, ita, ut alvum primo bonam, dein cruentam mucosamque ponerent. Ad finem mensis quosdam tormina, & alvus statim cruenta, cum recte paulo ante adhuc valerent, quasi ex composito & non opinantes corripuere. Quidam febrim per dies complures passi sunt ex continuarum remittentium classe: tandem in dysenteriam morbus convertebatur. Alii per multos dies tormina patiebantur: demum alvus supervenit dysenterica.

Fuerunt, qui per aliquot dies lassitudinem, & dolorem urentem circa ventriculum questi sunt, dein eo cessante torminibus vexari circa umbilicum, succedente paulo post alvo dysenterica, ceperunt. Obscurior febris in plerisque observabatur, quamdiu dolor abdominis, & tenesmus urgebat. At symptomatibus hisce eva-
ne-

nescentibus, etsi cruenta, mucosaeque per-
staret alvus, motus tamen febriles nulli am-
plius advertebantur. Paucis & ante dysen-
teriam, & ea vigente febris continua fuit,
mitior ut plurimum, & per incertas perio-
dos exacerbari solita. Dejectiones primæ
fuere rariores, faeces vero copiosiores:
aucto sequentibus diebus dejectionum nu-
mero & tormina, & tenesmus æquis fere
passibus increvere, at minor tunc excretorum
intentidem quantitas fuit, & faecibus ad initium
bonis successit varia colore & consistentia
materies, æruginosa non paucis, quibus-
dam amurcosa, profunde viridis, mucosa,
sanguini commixta. Morbo jam confir-
mato accessit mictus frequens, strangurio-
susque: lotium parca quantitate singulo
mictu missum, biliosum, ac saturate fla-
vum fuit. Dolor abdominis quibusdam
continuus, plerisque per intervalla solum-
modo recrudit, proxime secuturæ deje-
ctionis nuntius. Abdomen dolens atta-
ctum paulo rudiores non tulit. Paucissi-
mi ingens solummodo pondus absque do-
lore circa umbilicum querebantur. Cardi-
algia morbi subinde prodromus, eo jam
vigente aut nulla, aut multo minor. Lin-
gua

gua pura, aut parum abludens ab habitu naturali: sapor vitiosus, attamen minus ac tempore morbum proxime præcedente: & universim is oris & ventriculi status, qui fordes biliofas, acresque profundius fitas demonstraret, quam ut ejus præsentiam lingua, & fauces loquerentur. Nulli vomendi conatus: nausæ nullæ.

Varia methodo huic morbo medebamur, & plurimos sanitati restituimus integræ. Unus, cum diutius jam extra Nofocomium decumberet, mortem occubuit dysentericam, atque alius in hydropem incidit. Morbum in quibusdam pertinacem experti, animum omnem in partem convertebamur, ut brevior, tutiorque medicinam faceremus. Tandem sub mensis finem, atque per totum septembrem, & sub exordium octobris stabilem dysentericis medendi rationem amplexi, quam plurimos intra non multum tempus, & cum constantia sanavimus. Nunc, quæ ad initium augusti acta sunt, paucis referam.

Ipecacuanham primis, qui obveniant, ægris propinabamus. Verum decantatum hoc antidysentericum non ita profuit, uti binis consequenter annis profuisse

fuisse in Hungaria videram. Rationem hanc esse arbitrabar, quod materies morbum committens crassa supra modum esset, parietibus systematis gastrici firmitus adhæreretur, aut ipsa fortassis materiæ dysentericæ sedes profundius in intestinis, atque ita sita fuerit, ut ipecacuanha revocari, & per os rejici nequiverit.

In Hungaria, ubi radicem ipecacuanhæ eximie conduxisse dysentericis dicebam, oris amaror, vomitus, vomitiones, anxietas, præcordiorum molesta sensatio gravius multo ægros affligerunt, quam in hujus tempestatis dysenteria, ubi ventriculi læsi signa perpauca viscebantur.

Levioribus dysenteriis, & ad quas sanandas primis statim diebus accersabar, sequenti ratione in urbe, & suburbio vicino medebar: scilicet injuncta tenui diætæ æger omni hora, aut singulo saltem bihorio diu noctuque vasculum feri lactis sumpsit, in cujus ℥b. iij. solutæ erant pulpæ tamarindorum Unc. iij. adjecta exigua dosi liquoris anodynæ mineralis Hoffmanni. Quibusdam infusum rhei aquosum cum emolumento dedi. Hoc remedium continuabatur per duos plerumque dies, quo tempore

pore dolor abdominis, tenesmus, strangu-
 ria ferme ex integro disparuere: at ea-
 dem dejectionum cruentarum, mucosarum-
 que frequentia mansit. Contigit aliquoties,
 ut post numerosas dejectiones liquidas du-
 ra tandem scybala subsequerentur. A ve-
 spertino anodyno destiti, ni continuæ fors
 dejectiones omnem omnino somnum præ-
 pedirent, quod cum fieret, granum lau-
 dani exhibitum exiguum saltem ægro quie-
 tem refocillandis viribus adeo necessariam
 conciliavit. Tandem ubi a doloribus im-
 munitas aderat, alvus tamen frequens æque
 ac antea esset, pulveres exhibui e miroba-
 janis, rheo tosto, & opii pauxillo com-
 positos.

In quibusdam gravioribus dysenteriis,
 alvo tenesmoidea, frequentissima, mucosa,
 cruenta, torminibus stipata gravibus plus
 emolumenti durante primo stadio mihi vi-
 sus sum observare a pulpa tamarindorum,
 aut prunorum soluta in decocto hordei,
 omisso stimulo quocunque salino, omissa
 & ipsa, mihi licet, tinctura rhei aquosa.
 Alvi frequentia adeo quidem minuta non
 est, ut & augeretur, sed omnis in abdo-
 mine, circa anum molesta sensatio sensim
 di-

diminuta, tandem disparuit. Lotium & libere, & absque doloribus mittebatur, fæces rejectæ cocti quid continebant, ut adeo primum dyfenteriae stadium feliciter decurrerit, & malum medicamento roboranti, adstringenti, mucilaginoso, opiato, aut illi, quod ex omnibus hisce coaluit, postmodum cito auscultaret.

Fuerunt, qui, etsi eorum dyfenteria a gravissimis symptomatibus ordiretur, lenissimis paulo ante recensitis eccoproticis in decursu stadii primi usi, præter illam a torminibus, tenesmo, & stranguria immunitatem etiam id commodi obtinuerunt, ut alvus non solum absque doloribus, sed & parcius, rariusque flueret, & redderet sanis similia, donec eodem continuato remedio, nullis nec opiatis, nec adstringentibus in auxilium vocatis, res in integrum restitueretur. At hos nihilominus invigorante remedio, stomachicovē contra facilitum in priorem infirmitatem relapsum præmunire oportebat.

Inter ægros fuere quidam, quibus alvus torminosa uno alterove die moderate fluxit, atque æruginosa reddidit; verum suapte fluxus alvi substitit intestinorum cruciatu

ciatu persistente, dolore ventriculi gravante, urente: mictu parco, stranguriosoque: oris amarore: jactitatione: atque ubi malum gravius urgebat, delirio quoque superveniente. *Dysenterias has imperfectas* datum emetico - catharticum, solutio scilicet tartari emetici intra breve tempus egregie certoque sustulit.

Alii iisdem, quibus dysenterici solebant, symptomatibus affecti oris amarorem, cardialgiam, ventris tormina, mictum difficilem, sed alvo aut naturali, aut suppressa querebantur. *Colicam hanc biliosam* ejusdem cum dysenteria prolapiae, jugis potus solvens, datumque antimoniale emeticum cito & tuto absterfit.

Circa finem hujus mensis calculum ex vesica sectione eximi curavimus, cujus historiam referre hic juvat.

Juvenis 15 annorum filius militis a triennio circiter post emissum lotium ardorem in perinaeo experitur, qui per octavam horae partem a mictu durat, evanidus postea. At si stando, aut ambulando mingat, nullus post mictum ardor affligit, neque etiam, si super fellam perforatam, aut ita sedeat, ut inter sedendum nulla perinaei

pressio fiat. Die 15ta augusti ad nos venit. A duobus fere mensibus arenulæ prodeunt, subinde & mucus *ductilis*, aut *materies mucosa* quidem, carens tamen ductilitate. Cum arenulæ solæ, tum & mucus ductilis cum ardoris per urethram sensu prodit. Ab hoc duorum mensium spatio & mictus solito frequentior est, & præprimis noctu molestus.

Aqua calcis cum æquali lactis copia & sapone veneto febriculam, mictum frequentiore, stranguriosum excitavit. Hinc mutata mox medendi ratione, præcipue cum ab adplicato difficilius cathetere partium levis contusio accederet, præscriptum est medicamentum sequens:

R. Decoct. hordei adjecta
liquiritia parati ℥b. ii.
gummi arabici Unc. i.

Diæta quoque maximam partem vegetabilis injungebatur. Die 29no augusti æger asserit, se raro jam, & singula vice plus lotii mittere, cum antea frequentius quidem, attamen parcius mingeret; ardorem in perinæo jam nullum sentiri, sed
sen-

fenfum quemdam ibi loci rei alienæ perci-
pi, utut exiguum, nec multum incommo-
dum, statimque evanidum, neque post sin-
gulos mictus. Exigui calculi sæpius sub
usu medicamenti hujus mucilaginosi, &
maiores ac alias, sed minori cum molestia
prodivere: quod si malum nulla posthac
incrementa sumpturum esset, se hac sorte
contentum fore ajebat, seque ad omnes
aptum labores arbitrari.

Nihilominus cum hac ratione leva-
men solum temporarium conciliaretur, &
æger, utut nunc doloris propemodum ex-
pers, tamen probabilius in priorem sta-
tum relapsurus erat, placuit sectione cal-
culum eximere, quam dextrerrimus hujus
Nosocomii chirurgus dominus Sartori ma-
nu exercitata die 30ma augusti peregit.
Usus eo cultro est, quem *lithotomum ocul-*
tum appellant.

Operationem aliquantum morabantur
frusta aliquot confracti intra vesicam cal-
culi, qui totus asper, & friabilis erat, si
nucleum multo duriores excipias.

Finita sectione repositus in lectum
æger toto reliquo tempore nil præter mo-
rem incommodi patiebatur. Victitabat ju-

sculo tenui, decocto hordei, emulsis. Elapsis aliquot diebus oleribus cum jusculo carniū vescēbatur. Die 26ta septembris nulla amplius per vulnus urina prodibat, idque penitus eo die coaluisse visum est. Lecto quoque exemptus horam sedendo exegit. Die 10ma octobris prima vice lentis & exiguis passibus per cubiculum gradiebatur. Die 17ma octobris sanus discessit.

Ad feliciorē operationis eventum plurimum contulit, quod eam æger non nisi probe præparatus subiverit, tenuiori diæta, ac vegetabili antea usus.

Lithotomiam instituturis suadendum, ne, si de præsentia calculi certi per cathetere facti sint, ægrum posthac frequentius adplicato cathetere vexent. Vesica instrumento frequentius irritata difficiliter sectionem sustinet, & secta facilius, majorive cum periculo phlogosin concipit.

Varia instrumenta ab artis peritis pro facilitanda lithotomia excogitata prostant. At vereor, ne & hic ea optima sint, quæ simplicissima. Scalpelli firmum firmo donatum manubrio fors omni alii instrumento præstat. Secabit enim, qui scapello utitur,

tur, quousque, & quantum volet, nec hilo plus, minusve. Sectionem visus diriger, & firmior manus: nec alio, quo eandem perficiat, instrumento opus erit.

S E P T E M B E R.

September ab initio ad finem usque perfrigidus fuit, siccusque. Febres continuæ, remittentes, ex putridarum, & biliosarum familia populum affligerunt; minor tamen ægrotantium numerus hoc mense fuit, quam præterito, etsi, qui nunc ægrotabant, diutius decumberent. Paucissimas intermittentes, quotidianas, tertianasque vidimus, & quartanas non nisi duas brevi & absque negotio, præter indolem quartanarum hoc præprimis anni tempore, solis propemodum solventibus salinis cum constantia persanatas.

Circa finem prioris mensis, & toto reliquo per autumnum tempore, quo dysenteriae sæviebant, aliam dysentericis auxiliandi viam inivimus, quam cum tutam certamque experiremur, fere solam posthac, rejectis aliis, sequebamur.

Ægris hisce ut primum ad nos venerant, copiosum potum ex decocto hordei, & oxymelle simplici exhibuimus: die sequenti antimoniale emeticum, tartari videlicet emetici solutionem propinavimus. Mictus ante parcissimus, stranguriosus, tenesmi, tormina plerumque miraculi instar statim ab emetici operatione emendabantur. Alvus longe minus frequens brevi ita comprimebatur, ut post duos tresve dies medicamento indigerent alvum de novo molliter sollicitante. Finita emetocatharsi solo ferme decocto hordei, cui oxymel & pulpa prunorum intabuit, utebantur, donec intra exiguum tempus medicamento invigorante contra relapsus prae-munirentur.

Paucissimis post emesin rheo tosto, mirobalanis, atque opio in pulverem commixtis opus fuit.

Vir diligentissimus, atque egregius observator Collinius æque certo suis dysentericis sola arnicæ radice medebatur. Nullam is evacuationem, uti ex fidis relationibus accepi, instituere solebat, etsi humorum biliosorum copia non mediocri gravarentur. Ope radice hujus materies dysentericæ

senterica subacta, immutataque, atque in benignum humorem conversa nocere desiit.

Hanc methodum etsi perutilem audieram, ob id tamen hucusque non sum amplexus, eamque in futura tempora reservavi, quod hæcce mea me hac tempestate nunquam defereret.

OCTOBER.

Ut cæteræ hujus anni partes minus solito caluerunt, sic & october frigidior, ac plerumque solet, & siccus fuit: circa finem nebulæ multæ.

Morbi chronici, hydropes, icteri, infarcta abdominis viscera ob prægressas hac æstate biliosas febres nos multum exercuere. Multi catharrum questi sunt, tussimque noctu præprimis permolestam, quam sensus in hypochondriis, ad ventriculum, vel & inferius in abdomine dolorificus & præcedere, & comitari solebat, ita, ut hoc abdominis dolore de mox adfutura tussitatione præmonerentur.

His antea febres fuerunt intermittentes, aut suapte, aut non ex arte curatæ.

Tussis hæc ad stomachicarum tussim speciem pertinens remedia pectori alias dicata nequaquam admisit, sed ea, quæ glutinosa potenter incidunt, solvuntque, ac soluta, rejectaque per emeto-catharsin materie, ventriculo, & intestinis robur addunt. Rheum, elixirium stomachicum temperatum, decoctum lichenis, & polygalæ profuerunt.

Quicumque intermittente, aut remittente quadam febre hoc mense laborarunt, de spurio hoc pectoris affectu, difficili scilicet respiratione, & oppressionis sensu, tussique multa querebantur. Sputa aut nulla prodire, aut pauca, glutinosaque.

Perdifficile nonnunquam nobis accidit, *verane*, an *spuria* hæc pulmonum affectio esset, an malum in ipso thorace infecto, inflammarique incipiente natum sit, an vero a primis viis attractum, probe internoscere; idque eo difficilius erat, quod hoc tempore utrumque sæpe vitium, levior nempe pulmonum inflammatio, & biliosum quid, mucosumque a ventriculo oriundum una jungeretur.

Hinc

Hinc consultum arbitrabamur, iis, qui complicata hac pectoris affectione laborabant, aut quos ea laborare suspicabamur, pauxillum sanguinis detrahere, eosque diuturniori solventium, & diluentium usui addicere, donec, quam cœlum frigidius pulmonibus adpersisset phlogosin, difflata existimaremus, intra paucos ut plurimum dies evanidam. Interea vero, quod in tubo intestinali latuerat vitium, biliosum, mucosum, putridum, sese luculentius exercere, pluresque præsentiae suæ, & indubitatos dare characteres cœpit. Vomitorium tunc, quod in initio *propria* thoracis affectio prohibuerat, insigniter profuit, cui fortunate salis ammoniaci largiores doses subjunximus.

Frequentior multo venæ sectionis necessitas fuit hoc, quam elapsis mensibus, & si ab ipso ægro, priusquam ad nos veniret, præter rationem instituta esset, minus nocuit.

Quartanas jam multo plures, quam priori mense habuimus non rebelles, solventibus salinis, sale imprimis ammoniaco, datoque emetico usum solventium interpolante, vel ex integro curatas, vel ita cicuratas, ut sumpto cor-

tice cito & cum constantia profligarentur. Quasdam quartanas remittentes æque levi brachio, & eadem methodo perfanavimus.

Observare mihi visus sum, eas quartanas, quæ aut remitterent solum, aut vix intermitterent, citius faciliusque dicta ratione curari, quam illas, quæ paroxysmos habuere breves, sed inviolabili lege modoque redeunt, quæve intermedio tempore ægro nil, aut perparum incommodi reliquerunt.

Quartanarum maxima pars priori adhuc mense nata fuit, verum ægri post exantlatas primum aliquot accessiones nostram opem implorarunt: hinc factum, ut, etsi september quartanarum præ aliis feracior esset, plures tamen mense primum octobri nobis curandæ obvenerint.

Quotidianæ, & tertianæ febres nec numero, nec pertinacia eas superarunt, quæ alios aliorum annorum autumnos infestant.

Dysenteriae paucissimæ hoc mense, plures tamen immitis morbi reliquæ comparuerunt, dolores videlicet, tumoresque, ac immobilitas articulorum. Accidit id in
illis,

illis, quibus mala medicatio fluxum ventris
stitit. Hic diversa profuere. Materiem
dysentericam non raro male sedula medi-
catio intra viscera dato opio concludit; re-
tentus vero fomes tunc sanguinem subit,
& aut corpus oberrat, aut articulis; locis-
que illis, ubi tardior humorum motus, va-
saeque angustiora sunt, profunde infidet,
maximeque sensiles partes vellicat.

Multi quoque hoc mense, uti etiam
proxime elapso, fuerunt, quos tormina
stranguriave cum oris amarore eum in mo-
dum vexabant, quo dysenterici solent, si-
lente alvo. Id mali, siue colicam *biliosam*,
siue *siccam dysenteriam* malis appellare, ean-
dem, ac ipsa vera dysenteria, curam postu-
lat, & ni ventrem probe vacues, sed so-
lis diluentibus, ac involventibus impugnes,
tardam ægro, tædiosamque, & persæpe
inutilem medicinam facies, morbumque,
qui modo in ventrem detonat, haud diffi-
culter inde pellendus, ad articulos, loca-
ve exquisitissimis persæpe medicamentis in-
accessa convertes.

Morbus articularis non raro etiam febres
biliosas excipit, eas duntaxat, quas cor-
tex

tex præmature filere jussit, aut, quæ sensim suapte fatiscebant.

Nullam hic cortici remediorum principi notam inustam volumus, cum præmaturum solummodo ejusdem usum incusamus. Uti enim diutius solvendo, præparando, eliminandoque materiam febrilem, febris ipsa multoties alitur, donec, sero licet, ad corticem confugiatur, ita e contrario inepti est, artemque ignorantis, audito mox febris nomine, nullo prorsus ad materiem febrilem respectu habito, largas corticis doses ingerere.

Vidimus ex multiplici hac origine natas arthritides non paucas. Profuerunt lenia purgantia, salina, & si morbus levior erat, ea ipsa remedia, quibus morbus, arthritidis genitor, si medicum scientem nactus esset, procul dubio auscultasset. Verum, quorum articulis malum profundius infixum hæsit, iis remedia ex potentiorum solventium classe deprompta profuere. Kermes minerale, sulphur antimonii auratum tertiæ præcipitationis, hisque nonnunquam potiora, aconitum, flammula jovis (vicina interea loca vesicante erosimus) saturata chamædryos, & chamæpytios decocta sæpif.

pissime votis respondebant. Quibusdam malum adeo alte iniecit, ut potentissima remedia eluserit: his ternis, quaternisque consequenter diebus emplastrum latum vesicans ad eundem semper locum apposimus. Post aliquot dierum tormenta dolor omnis ubicunque, atque etiam extra locum vesicante tentatum existens, aut corpus oberrans, orta diaphoresi larga, vel & pustulis prurientibus per totam corporis, artuum præcipue superficiem excitationis evanuit.

N O V E M B E R.

Mense hoc varia tempestas lufit: cœlum modo serenum, modo pluviosum: nives: tepor: frigus; ita tamen, ut nulla aëris qualitas aut exorbitaret nimium, aut diutius persisteret. Morbi longe pauciores ac reliquo totius anni tempore, iidemque propemodum, qui præterito mense, si dysenterias jam modo compressas excipias.

DE-

D E C E M B E R.

Mensis hic ad 20mum usque raras pluvias, frigus tolerabile, nives copiosas habuit. Inde rigidum gelu, nives copiosissimæ. Hoc tempore lumbagines non paucae, item tumor in alterutro genu sum-mopere dolens, & motum impediens, cum, vel etiam sine ischiade. Quibusdam articulus humeri doluit cum immobilitate brachii. Multis glandulæ subaxillares tuebant, dolebantque, quæ subinde in sup-purationem abivere. Plurimis, iisque potissimum fæminis, dolor noctu ingrave-scens femora, crura, pedesque per inter-valla pervasit: febricitabant plerumque, sed moderate, & more vago. Tusses multæ, multoque plures, ac aliis hucus-que mensibus.

Prout ab æstivo, & autumnali tem-pore longius provehebamur, ita rarius, mitiusque ex primis viis laboratum est, in-gruente frigidiori anni parte ferocientem æstatis bilem comprimente. Verum per hoc tempus spissior facta humorum fere omnium indoles alios produxit morbos, atque alias, ac antea, corporis partes occu-
pa-

pavit. Sanguis & compactior, & ad vasa frigore nunc magis constricta validius attritus phlogoses non paucas generavit. Aquosa humorum portio æque tenacior, vascula minutiora circa articulos, partesque tendinosas, ac glandulas locata difficilius permeavit. Facilis hinc explicatio est & rheumatismorum complurium, & inflammationum nunc seorsim, nunc junctis una viribus affligentium.

Numerus ægrotantium multo minor erat, quam per æstatem: & qui nullam infirmitatem chronicam ad hunc morbum attulere, facile convaluerunt. Funera, si qua fuere, ea morbis longis, phthisi maxime, & consumato hydropi debebantur.

Exanthemata σποραδην & rarissime, & paucissima visa hoc, & præcedente mense sunt, ac ea fere ratione sensim disparuere, qua morborum biliosorum dominium contrahabatur.

ANACEPHALÆOSIS.

Πολυμορφον morborum popularium genus per hujus anni decursum sæpius mirabamur, cum in alio alia sit & morbi facies,

cies, & intensio, duratio, & eventus alius. Nihilominus in tanto symptomatum lusu ejusdem epidemici morbi, atque in ipsa diversarum epidemiarum successione miram quædam simplicitas obtinet, siue causam morbificam, siue vero genuinam methodum medendi spectes; illa enim varios ad speciem morbos siue potius unum solummodo morbum producet, sed qui diversissimos, atque alios in aliis mentiatur, prout vel aëris constitutio, vel corporis diathesis, quam quisque sibi propriam, atque ab alio diversam habet, *ejusdem* morbificæ causæ vires *diversimode* applicuerit.

Hæc vero paucorum remediorum, eorumque simplicissimorum usui, quem efficacem experientia docuerit, facile acquiescit, non, quod plura non suppetant, sed quod pluribus in tanta causarum simplicitate supersedere queamus.

Juvat nunc unico quasi intuitu totius anni ad finem modo perducti constitutionem contemplari.

Ineunte anno inflammationes pulmonum frequentes fuere: his pleuritides, & peripneumoniæ successerant a bile prognatæ. Denuo febribus biliosis intermittenti-
bus,

bus, remittentibus, varia periodo, legeque recurrentibus æstas infestabatur. Autumnum proxime & præcedebant, & comitabantur dysenteria, biliosa utique profapia, febribus æstivis sensim vela hoc tempore contrahentibus.

Sub initium hyemis febres inflammatoriae denuo caput exerebant, morbique alii ad phlogoseon familiam pertinentes.

En per totius anni decursum modo sanguinis, modo bilis prædominium, vel temporibus intermediis æquale utriusque imperium, junctasque vires! en a gemina hac origine multiplicem morborum faciem, sed non adeo multiplici remediorum supellectile persanandam!

Fortunate medebitur, qui remedii exhibendi occasiones sagax captat, quive re-pertæ indicationi potius, quam specificæ cuicunque remediorum virtuti confidit.

SECTIONES CADAVERUM.

SECTIO PRIMA.

Sub finem aprilis anni 1776. sectum cadaver fuit, cujus historia morbi, & anatomes hæc est:

Vir 40 annorum, opilio, cum præterita æstate per Italiam pecudes ageret, vino italico, cum & itinere ipso, & fervidiore cælo frequentius æstuarer, solito largius indulgit. Domum redux in Germaniam sero autumnno tussitare primum, pectore oppresso esse, & asthmaticorum instar spiritum trahere cœpit. His incommodis per totam hyemem conflictatur absque remedio, si duas, tresve per tempus hoc venæ sectiones excipias, quas semper insigni cum levamine instituit.

Die ipso paschatis rigor horarum aliquot cum succedente æstu hominem corripuit: respiratio longe difficilior, oppressio pectoris major, quam hucusque, dolorque punctorius ad mammam dextram cum sputo cruento accedit. Ter vena se-

cta

ita est, sed quo morbi tempore, quæve sanguinis missi quantitas fuerit, ignoro: id solum ab ejus uxore rescivi, sanguinem crusta inflammatoria crassa, tenacique coactum fuisse. Cæterum an ullum, & quale remedium fuerit adhibitum homini ruri habitanti, & solius chirurgi curæ commisso, non scio. Negavit tamen uxor, quidquam fuisse adplicatum. Die morbi decimo septimo in Nosocomium defertur: respiratio summe laboriosa, dolor punctorius ad mammam dextram, pulsus celerior naturali, & in brachio affecti lateris obscurior multo, mollis, non debilis. Sputa multa mucosa, pauca cocta: decubitus in latus dolens impossibilis, sed talis, ut nec supinus omnimode, nec etiam in latus sinistrum cubaret. Strepitus in pectore inter respirandum quali ferventis aheni. Sanguis illico missus crustam summe phlogisticam exhibuit, unde levamen doloris punctorii secutum, persistente eadem strepera respirationis difficultate: pulsus evolutior: sputa eadem.

Altero die denuo vena secta, idque etiam quarto die factum, tum quod memorata inflammationis symptomata perse-

verarent , cum etiam quod recrudesceret
pungens in latere dolor. Hoc die pulsum
minus mollem , vere fortem ante venæ se-
ctionem deprehendi ; at a venæ sectione
celebrata paucis horis exspiravit die morbi
vigesimo.

Cadaver pectore hirsuto , & musculo-
rum robore insigni ab assistente chirurgo
incisum sequentia exhibuit :

Pulmo dexter ex toto inflammatus
erat , portione suprema , præcipue qua
dorsum respicit , excepta , quæ sana omni-
mode quartam pulmonis partem effecerat.
Lobi , in quos pulmo dividitur , tum inter
se , tum ad pleuram ubique validioribus
cohæfionibus neceiebantur , eamque illæsam,
ac nullibi inflammata. Dexter hic pul-
mo majori suo volumine finistram urgebat,
presso sinistrorsum mediastino , & re-
moto sternum multum protuberabat. Ex se-
ctorum bronchiorum orificiis albidus ac
subflavus prodibat humor , qualem sputa
mucosa , alba , intermixtis quibusdam co-
ctis referunt. Pulmo sinister sanus , excepta
parte ejusdem media dimidii fere pugni
magnitudinem æquante , & inflammata.
In corde , ac vasis majoribus polyposæ , &
al-

albæ ut plurimum concretionēs erant. In pericardio plus feri collectum inveniebatur, quam communiter fieri affolet. Serum pariter in sinistro thoracis cavo repertum 20 fere uncias æquabat. Viscera abdominalia sana per omnia fuerunt.

In hac historia plura occurrunt, quæ nostram attentionem promerentur:

Imo. status ille asthmaticus per totam hyemem miserum affligens, quemque sola venæ sectio solabatur, nullas alias asthmatis causas videtur admittere. Pulmonēs, qua parte inflammatio abfuit, omni modo sani fuerunt, inflammari vero sat luculenter demonstrarunt, se ante hanc inflammationem omni alio vitio caruisse. Hinc asthma hoc, quo per hyemem premebatur ex *continua & chronica inflammatione* profectum fuisse, indubitatum videtur. Constat enim, nullos dari certos inflammationis terminos, quibus elapsis ea noto quodam exitu solvatur, cum per multas sæpe septimanas, & menses cruda inflammatio perstet. Sunt, quos respiratio difficilior, dolor exiguus punctorius in latere longissimo tempore infestat, etsi omnibus cæteroquin muniis fungantur cum pulsu aut sano,

aut ab eo non multum abludente. Subinde sola difficilior respiratio est cum pulsu naturali, tussicula, & pectoris oppressione: abest dolor punctorius, nisi, si fortius inspirent, aut validius data opera tussiant, aut quacunque ratione cursum sanguinis incitent.

Morbi hi *veræ pleuritides, & peripneumoniæ* sunt, verum *chronicæ*: cumque ut plurimum absque motu febrili sint, & ita affectos lecto non affigant, ac characteribus alias hosce morbos pulmonicos comitari solitis destituantur, *latentes* a Baglivio appellantur, quas magno ægrorum emolumento sæpius detectas fuisse asserit, dum pungens lateris dolor aut validiore tussi, aut profundiore inspiratione studio facta sese exfereret, aut quodnam in latus difficilior decubitus esset, exploraretur. Sed de his superius actum abunde est.

2do. æger fuerat pleuro - peripneumonicus, dolor vividus admodum, etsi pleura nullibi inflammata deprehenderetur.

3tio. cum die morbi 20mo morbus crudus adhuc deprehenderetur, apparet nullum posse statui dierum numerum, ultra quem venæ sectiones non admitti queant,
ne-

neque ubique obtinere aphorismum 8vum
 L. 5. *Quicumque pleuritici fientes in 14 diebus
 non repurgantur, his ad suppurationem tran-
 sitio fit.*

4to. æger in statu cruditatis ex eo
 moritur, quod pulmo inflammatus alterum
 sanum comprimat, omnemque humorum
 circuitum suffocet. Largissimæ venæ se-
 ctiones, quæ se invicem excipiunt, si pri-
 mis statim morbi diebus instituantur, suffo-
 cationem fors subinde præpedire valent.

Recenset clarissimus Morgagni L. II.
 epist. anat. med. XXI. art. 26. 27. 28.
 epidemicam pulmonum inflammationem,
 quæ hyeme anni 1738. nusquam magis,
 quam in quibusdam monacharum cæno-
 biis sæviit, & plures, paucos intra dies,
 sustulit. Cadaverum dissectio exhibuit gra-
 vissimam totius pulmonis inflammationem,
 qua ægrotæ brevi suffocabantur, eæ præ-
 cipue, quæ laxioribus ac imbecillioribus
 antea pulmonibus fuerant.

Statum hunc morbi crudissimi, ubi
 pulmo alteruter infarctu inflammatorio tur-
 gens spatio suo contineri nequit, & in vi-
 cinum thoracis cavum protuberat, atque
 sufflaminando sanguinis per corpus perio-

dum occidit, Hippocrates designasse videtur, dum de pulmonis ad latus prolapsu L. 2. de morbis sic ait. „ Si pulmo ad „ latus prolapsus fuerit, tussis tenet, & ere- „ ctæ cervicis spiratio, & salivam tussien- „ do rejicit albam, & dolor ad pectus, „ & dorsum emergit, & incumbens pul- „ mo impellit, & grave quiddam in pe- „ ctore incumbere videtur, & dolores „ acuti pungunt, & sanguis stridet velut „ pellis, & spirationem cohibet, & ad „ affectum quidem latus decubitus susti- „ net, non autem ad sanum. Verum ve- „ lut grave quiddam ipsi de latere pende- „ re videtur, & per pectus transpirare „ se putat. „

Subdit dein curam: *hunc calida multa bis in die lavato, & aquam mulsam ipsi bibendam dato.*

5to. pulmonis inflammati color læte ruber erat, consistentia tali, qua hepar esse solet, atque ea gravitate, ut particula abscissa, atque aquæ immissa fundum petierit.

6to. in utroque ægroto, quin in aliis compluribus verum deprehendi effatum Hippocratis in coacis prænot. Afferentis:

qui-

quibus pleuriticis strepitus sputi multus in pectore est, & facies tristis, & oculus morbi regii colore infectus, ac caliginosus, hi pereunt.

7mo. ratio, quare in latus dolens cubare non potuerit, non adeo in propatulo est, nisi hanc hujus rei causam esse existimemus, quod pulmo sinister in medio inflammatus, atque ad latus hinc inde religatus, suo pondere dextrorsum premens pleuram abstrahere connisus fuerit, sicque molestiam intulerit.

8vo. quorsum referre causam doloris punctorii oporteat in pleuriticis, vel pleuro-peripneumonicis necdum videtur exacte constare. Id solummodo certum per observationes est, pleuram ea ratione absolvi posse, ut dolor ab ejus inflammatione, utpote quæ sæpius abest, non semper repeti debeat, quamvis, si revera phlogosi teneatur, ea sic affecta citra acuti doloris sensum respiratorio thoracis motu distrahi nequeat.

Fors non inepte doloris causam ex arctis illis pulmonum cum pleura nexibus multoties explicare possumus, cum pulmourgens, seque ipso durior, majorque fa-

ctus versus alterum thoracis latus promi-
net, aut, ut phrasi Hippocratica utar, ad
latus prolabitur, quod certe fieri nequit,
quin simul nexus hi urgeantur, ac distra-
hantur, & pleuram sollicitent.

9no. feri collectio primum hoc ulti-
mo morbi tempore facta fuisse videtur;
pressis enim majoribus vasis, & retardato
sanguinis per pulmones circuitu tenuiores
particulæ per ramulos laterales elabuntur,
aut verius, exprimuntur. Accedunt & aliæ
rationes, ex quibus hæc hydrothoracis
species explicari potest, quasve cl. Mar-
gagni L. II. epist. anat. med. art. 34. pau-
lo accuratius persequitur.

10mo. pulsus arteriarum obscuri, hu-
miles, contractique in latere aut unice aut
magis affecto ferme semper observantur.
Infida præterea indicatio est, quam tum
in quocunque thoracis morbo, cum, &
præcipue, in pulmonum inflammatione ex
pulsu venamur. Securius illa est, quam
respiratio, majorve, aut minor morbi tol-
lerantia subministrat.

SECTIO SECUNDA.

Virum ætatis mediæ secui circa medium aprilē, qui nono, ni fallor, morbi pleuro-peripneumonici die ad Nosocomium delatus est: omni hucusque auxilio caruit. Respiratio strepens, difficillima, elevatis summo cum labore scapulis ac thorace, ore, ac pinnis narium diductis, & erecta cervice peragenda. Ad lectum delatus, cum decumbere non valeret, inter maximos trahendæ respirationis conatus sedens moritur.

Pulmo sinister per totum inflammatus, & vicinæ pleuræ per multas fibras membranasque nexus magnam thoracis dextri partem oppleverat, & ejusdem lateris pulmonem sanum per omnia arcte compressit. In cavo thoracis dextro aquæ ad duas facile libras repertæ sunt. Vasa cordis coronaria mirum in modum dilatata & multo sanguine turgida visebantur. Pleura ubique sana etiam hic ostendit, doloris pungentis sedem in pleuritide, aut pleuro-peripneumonia male in ejusdem inflammatione quæri.

Viden & in hoc casu *pulmonis pro-*
lapsum ad latus, & serum in cavo thoracis,
 quo latere is sanus fuit, collectum. Vasa
 coronaria solito longe ampliora facilem ha-
 bent explicatum ex laborioso sanguinis per
 pulmones meatu. Cor ipsum post repeti-
 tas pulmonum inflammationes magis am-
 plum, & ferme aneurismaticum non raro
 reperiri, captæ per anatomen observatio-
 nes docent.

SECTIO TERTIA.

Pistor 32 annorum prima martii sæ-
 va pleuro - peripneumonia correptus ad
 Nosocomium defertur. Institutæ quartuor
 venæ sectiones sunt, aliaque, quæ anti-
 phlogisticorum nomine veniunt, ea, qua
 par est, attentione applicata. Melius in-
 de, licet tarde, habere ccepit; mansit ni-
 hilominus respiratio naturali paulo impedi-
 tior cum dispositione quasi catharrofa. Ac-
 cessit anxietas: pulsus celeres semper, &
 duriusculi: fitis nulla: decubitus in latus
 dextrum, quod sanum fuerat, impossibilis.
 Die morbi 19no dolore corripitur acutissi-
 mo in molli hypochondrii sinistri parte:
 fitis,

fitis, febrisque urgent: facies hominis quasi exsanguis, ac labia pallidissima fuerunt. Omnibus, quæ indicata videbantur, in usum tractis, factaque terna missione sanguinis summe phlogistici, qualis pleuriticorum esse solet, dolor, qui in abdominis latere sinistro, & non multum infra septum transversum hæere visus est, non longo post tempore disparuit. Mansit tamen pulsus celer supra modum absque exacerbationibus. Dyspnœa major: facies, & totum corpus tumere incipit tumore leucophlegmatico: in abdomine fluctuatio persentiscebatur. Hinc, atque etiam ex aliis, quæ præcessere, hydropis purulenti suspicio nata. Sudores nocturni copiosi, & alvus subinde citatior ægrum exercebant. Diarrhœa tamen facile pulvere myrobalanorum, & rheo tosto compressa fuit. Urinæ tum in dolore illo acuto, qui abdominis esse putabatur, cum & postmodum, citrini coloris, & fere naturales fuerunt. 7ma aprilis orthopnœa subito correptus, dum ex lecto in vicinum mundiorum reponeretur, vivere desiit. Prima morbi tempora, quæ ipsemet non vidi, fida narratione accepi.

Ca-

Cadaveris tumore leucophlegmatico ubique tumentis thorax sinister ultra duodecim libras puris dedit. Pleura sana fuit, eique hinc inde laciniae quaedam adhærebant, quæ parietes facci in pulmone nati, & in cavum thoracis rupti ex parte effecerunt. Diaphragma tam alte in abdomen ex illo latere ab incumbentis puris copia pressum descenderat, ut dolor, qui abdominis esse putabatur, in thorace fuerit, atque inde ortus, quod faccus pure plenus ad ruptionem urgeretur, & divulsæ membranæ dolerent. Pulmones ambo, magis vero sinister, erosi reperiebantur. Abdomen duas circiter feri libras continebat, a qua tam exigua quantitate manifestam fluctuationem non facile repetere licet, ut adeo etiam hinc constet, quantum huius fluctuationis sensui fidere quis possit. Sana omnia abdominis viscera reperta sunt.

Febris, qua detinebatur, uno tenore perseveravit, nullis, quæ sub sensus caderent, exacerbationibus stipata, & notis illis destituta, quæ alias febrem a pure resorpto natam produnt.

SECTIO QUARTA.

Die 26ta maji cadaver me, & aliquot medicinae candidatis praesentibus ab assistente chirurgo sectum fuit, cujus haec morbi historia est:

Vir 54 annorum a multis jam annis aurigae officio functus die 13tia maji ad Nosocomium deferitur, queriturque urinam a quatuor diebus penitus suppressam. Adplicato mox cathetere multum lotii educum est, sed obstaculum circa collum vesicae repertum difficilem instrumento aditum fecit. Pus, ut relatum a chirurgo erat, nullum est animadversum. Quae tunc ab ipso aegro, cum & ejus uxore post mariti mortem rescire poteram, narrabo.

Junior in Italia apud principem quemdam munus aurigae faciens aliquot annos exegit: ibi se aegrotasse ex suppressa urina, & cathetere adjutum fuisse, uxori in hoc ultimo morbo fatebatur.

Ab illo tempore complurium cum utraque uxore (alteram enim jam duxerat) liberorum parens, potui, ut hoc hominum genus assolet, multum alias deditus, hoc tamen ultimo, quo vixit anno, vino

mo-

moderate admodum, & ferme omnino non utebatur. Hoc etiam anno frequentiori mictu, eoque difficiliore, præcipue noctu, exercebatur, ut bis, terve præter morem de lecto surgeret, urinam missurus.

Initio martii ab equo ad partes genitales percussus magis conqueri de frequenti, & dolorifico mictu cæpit, itemque de urinæ stillicidio. Circa initium aprilis domi ex pleuritide diebus tredecim decubuit. Bis ipsi primis diebus morbi vena secta est: cæterum præter mixturam quamdam a medico præscriptam nullo alio auxilio utebatur. Convalescere ex morbo videbatur, ita, ut denuo aurigæ vices subiret. Verum tussicula cum sputis flavescens, & quædam non magna oppressio pectoris ex morbo supererant.

Post initum maji mictus difficiliore, & magis stranguriosus, ac ante hac, quin & subinde penitus suppressus ægrum torquebat: cerei tunc tenuioris auxilio, quem ipse ea methodo, qua olim in Italia usus est, versus apicem magis extenuaverat, ac oleo inunctum urethræ immiserat, lotium misit, educto cereo denuo suppressum.

Tan-

Tandem ad nos delatus est, cum a quatruiduo nullam amplius urinam misisset, & toto hoc tempore nihil potulentorum assumpsisset, ne, ut aiebat, urinae quantitas accresceret. Febricitabat pulsu forti, duroque, siti multa, faucibus ficcis, uti inflammati solent. Secta vena est: sanguis eductus crustam phlogisticam, eamque crassam exhibuit. A venae sectione urinae libertas fuit: verum cum noctu denuo supprimeretur, sitisque urgeret magna, denuo secta vena est: sanguis crassissima crusta phlogistica tegebatur. Usus interea est decocto hordei cum oxymelle, emulso feminum frigidorum cum nitro. Adplicatum praeterea est emolliens cataplasma ad perinaeum, radicem penis, & ad pubem. Inde urina libere posthac fluxit, sed fluxu continuo stillante. Verum quarto die, ex quo ad Nosocomium venerat, diarrhoea accedit, nulla ratione comprimenda, etsi aliquoties rheo tosto, myrobalanis, laudano fuerit suspensa. Nullus ullibi dolor: animi indifferentia peculiaris: pulsus antea celer, fortis, durus, nunc humilior fit, debilisque, celeritate non nimia. Lingua pura siccescere primum, dein arida, lignea

L

fie-

fieri: accessit & is oris habitus, quem risum sardonium appellant, quive continuo per septem, octove ultimos, quos vixit, dies morbi perstitit. Subdelirium, delirium, decubitus membris inordinate projectis. Varia data sunt, quæ vi antiseptica celebrantur. Rediit subinde mens per intervalla, pulsus non raro elatiores facti denovo subsidebant. Sinapismis, vesicantibus, aliisque excitantibus, antiseptici morbum frustra tentavimus. Vesicantia fortissima binis vicibus eidem loco apposita vix exiguas vesiculas hinc inde excitarunt. Die 25ta maji moritur.

Proximo die sectio cadaveris sequentia exhibuit:

Thorax sectus ex cavo dextro fudit libram propemodum aquæ paucæ pure inquinatam. Pleura cum pulmone abscessus non magni parietes effecit, quibus ruptis illud pauculum puris aquæ mixti profluxit. In sinistro thoracis latere pulmo ubique cum diaphragmate necēbatur, si locum excipias, qui duas fere puris uncias intra pulmonem, & diaphragma conclusas habuit. Inter pulmonem & pleuram, qua illa locum scapulæ objectum investit, pariter

riter abscessus latebat, puris uncias facile quinque continens. Idem cavum libram dimidiam aquæ dedit. Pulmones variegata superficie, & sani cæteroquin reperti sunt. In corde, & vasis ejus majoribus concretiones polyposæ.

Recluso abdomine hepar solito longe majus, sed sanissimum, offendimus: lien duplo major, quam alias solet, sanus & ipse per omnia, sed si digitis paulo rudius contrectaretur, nimis friabilis. Ren sinister innumeris & exiguis abscessibus plenus, solito longe major, & tubulorum bellinianorum, qui pure turgebant, is habitus, ut abscessus potius viderentur: ita quoque interna renis substantia mutata reperiiebatur, ut pus non aliunde delatum, sed ibi natum apparuerit. Socius ren, & intestina nil præter ordinem habuerunt. Nulla bubonum vestigia, aut cicatrices inventæ. Vesica carneis, crassisque parietibus donata pauca granula, uti ovula fornicarum, sed rubra in fundo suo exhibuit, quæ discissa pus fudere. Urethra e corpore exempta, dissectaque ostendit duos abscessus ruptos utrinque, atque in prostata locatos, quorum dexter minor facile nu-

cem moschatam caperet, sinister autem triplo major. Plures quoque in illa vicinia hinc inde positi abscessus perquam exigui, qui dissecti pus bonæ notæ dederunt. Nullæ alias alibi excrescentiæ, & canaliculi morgagniani frequentes visebantur. Urethra versus glandem prærubra, & quasi inflammata apparebat. Testis dexter fere duplo major visus secabatur, verum aqua intra eundem, & membranam vaginalem collecta eum tumorem mentiebatur. Caput ob temporis penuriam non est sectum, neque uretheres, aut vesiculæ feminales examinatæ.

Plura sunt, hoc in casu notanda. Utut æger toties examinatus nil fateretur, quod ipsum gonorrhœa quondam laborasse demonstraret, multa tamen sunt, quæ hanc opinionem admodum probabilem reddunt. Videntur a longo jam tempore obstacula in urethra latuisse a male curatis, aut neglectis, ut fere fit, gonorrhœis nata. Hinc aliquando fit, ut, nisi diutius adhibito mingendi nisu, urina non prodeat, tot obstaculis, penes quæ transprimi debet, effluere prohibita. Sunt, qui per omnem vitam huic difficultati obnoxii vivunt, quin
gra-

gravius quidquam inde unquam sequatur. At vero, si ea obstacula phlogosis prehenderit, seque ipsis majora evadant, canalem obturent penitus, necesse est.

De natura horum impedimentorum multum disputatum jam sæpe fuit. Cl. Brunnerus ephemer. N. C. cent. 1. observ. 97. excrescentes in urethra carunculas inter figmenta chirurgorum retulit, & naturam horum obstaculorum in quadam potius urethrae insigniori constrictione, ac coarctatione posuit; cum e contrario cl. Genselius eph. N. C. cent. 6. observ. 84. acriter pro carunculis contenderet. Verum cum per sectiones anatomicas constet, vestigia cicatricum in urethra reperta esse, cumque ora canaliculorum morgagnianorum, quo sedes gonorrhæarum leviorum verosimiliter locatur, inflammari, erodi, coalescere, atque communi illa lege, qua id omnes reliquæ partes possunt, luxuriante carne, nodosaque cicatrice repleri queant, non video, quid improbabilis, vel etiam ab observatis alieni hæc opinio habeat.

Urethram subinde ab exstantibus obstaculis liberam nihilominus in uno, vel in pluribus locis præter modum coarctari

constringique, uti cl. Brunnerus voluit, non paucae observationes probant.

At vero alterius naturae obices praeter superius enarratos reperiri pariter extra dubium est, glandulas videlicet in urethra locatas, induratas, tumentesque, quae si propius sphincterem sint, impedimento sunt, quominus exacte vesica claudi queat, ut adeo urina penes tubercula haec utrinque continuo stillicidio elabatur, donec ejusmodi tumores altius assurgant, & urethram ex integro obturent.

Hoc ultimo obstaculorum genere, glandulis videlicet tumentibus, inflammatis dein, & accrescente multum phlogosi tandem suppuratis aeger noster laborasse videtur. Hinc ille mingendi nisus ad transprimendam urinam: hinc etiam explicatur, quomodo urinam penitus tandem suppressam tentiori cereo immisso, quamdiu is urethrae impositus maneret, denuo evocarit.

Cereus immissus equidem urethram magis obturasse videtur, at vero pressis ope cerci tuberculis non ita exacte canalis obstruebatur, quin non utrinque via restaret, per quam urina se subducere poterat.

Hoc

Hoc adjumentum a cereo vel specillo quocunque etiam illi experiuntur, qui carnes habent excrescentes, & urethram obstruentes.

Quibus vero urethra constricta, coarctataque, præcipue si tortuosum ejus iter sit, nihil ab hisce specillis auxilii habent, nec etiam a candelis vi medicamentosa, absumente, erodenteque imbutis, plurimum vero non raro incommodi; irritata enim urethra fortius stringitur: urina tenuissimo filo, & stranguriose abit: accedit irritatarum partium inflammatio, & ischuria.

Morbi urethrae, utut frequentissimi, tamen nescio, quo infortunio, curatu difficillimi sunt, & maxime discrepantes de medendi methodo opiniones vigent. Sunt, qui omnes candelas medicamentosas rejiciant, & nullas admittant, nisi quæ sola mechanica ratione superius explicata obstaculum reprimant, & urinæ exitum parent. Sunt itidem alii, & forte maxima medentium pars, qui iisdem eo scopo utuntur, ut obstacula absumantur.

Viri, qui multum in hac re experientiae habent, quique saepissime hisce candelis apud aegros suos usi sunt, parum aut nihil levaminis, & plurimum incommodi suis aegris hac medendi ratione attulisse mihi aliquoties fatebantur. Meae autem observationes circa usum candelarum pauciores adhuc sunt, quam ut certi quid de illis statuere queam. Id interea verum est, in his paucioribus meis casibus candelas medicamentosas juvisse nunquam.

Curationis difficultatem inde ut plurimum provenire opinor, quod mali diagnosis perdifficilis sit, & de obstaculi natura ac indole difficulter constet.

Quaerendum itaque est, an glandularum in urethra sitarum tumor, morbi, siue is stillicidium, siue stranguria, vel & ischuria fuerit, causa sit? dein, & quae tumoris illius species sit? aliam enim medelam scirrhus tumor, aliam is, qui ex inflammatione glandulam prehendente nascitur, atque aliam glandulae habitus laxior, tumorque ortus a muco copiosius collecto, & glandulam distendente postulat.

Vidi ischuriam, & mictum tenesmoideum, qui mucos albedo benigno per urethram fluente cessabat, verum elapso ferme dimidio die sensim denuo nascebatur, prout mucos hujus excretio minuebatur, qua penitus sublata omni fere horæ quadrante ingens ad matulam tenesmus redibat, donec maximo adhibito mingendi conatu denuo mucus ille exprimi, emulgerique inciperet cum mali decremento.

Hanc scenam morbus vix non quotidie semel lufit. Raro factum est, ut per duos continuos dies æger absque obstaculo mingeret. Profuerunt solventia salina, præcipue aquæ selteranæ sine lacte potæ. Æger sensum rei canalem versus ipsius radicem obstruentis toties habuit, quoties urina difficilius pergeret, at fluxu restituto nullum alibi dolorem, ardoremque, aut obstaculi sensum querebatur. Interposita solventibus roborantia sunt, sed nullum remedium topicum adhibebatur, quod æger id omnino renueret.

Examinandum præterea, an constri-ctio, coarctatioque urethræ, an vero prominentes carnes, aut cicatrices nodosæ ad sint, ut, si facta accuratior diagnosi sit,

scire possimus, quid potius *non facere* expediat, quam ut incerti de morbi natura per varias, & sibi non raro quam maxime oppositas methodos absque certa lege vagemur.

Febris inflammatoria siti, pulsu forti, pleno, duro, aliisque se manifestans, & alii quidam non abfimiles casus nos determinabant, ut omissis candelis, educta per catheterem urina, methodum mere antiphlogisticam arriperemus, & cataplasmate emollientissimo vicinas partes foveremus. Glandulas tumentes illam in transprimendo lotio difficultatem, quam a tot annis experiebatur, attulisse opinor: sed cum tumores hi non assurgerent magis, minus inde mulctabatur, donec tandem phlogosi correpti in majus volumen expanderentur.

Aurigæ officium multum poterat conferre, quo facilius inflammatio hæc tubercula afficeret, cum concutiente carpentimotu, vel & magis adhuc, si quis equo infideat, partes urethræ vicinæ exagitentur, atteranturque.

Ac-

Accedit, quod hominum genus, uti de hoc nostro ex relatione uxoris constat, vino, & cerevisiæ deditum sit, iisque vi-
lioribus, acidis, diureticis, inflamman-
tibus.

Præterea & illud notandum, quod totius mali origo est, gonorrhœas in ejus-
modi hominibus aut negligi omnino, aut
prava admodum methodo curari.

Plura male curatarum gonorrhœarum
exempla nosco, non a chirurgis solum-
modo minus expertis, sed aliis, etiam me-
dicis, quos diuturna, & luculentior praxis
commendabat.

Sæpius mirabar, qui fiat, ut in mor-
bo tam frequenti tam non exacta meden-
di methodus sit, & tot graves quotidie
errores committantur. Plures vidi casus,
ubi dato validiori purgante, qui mos
quondam etiam inter doctissimos viguit,
& nondum, ut video, inter omnes est
abolitus, fluxus virulentæ materiæ sub-
stitit cum delirio paulo post subsequente,
& dirissimo morbo acuto nulla arte sa-
nando.

Quor-

Qui in nostro Nosocomio ex hac causa acute decubuerunt (contigit enim nonnunquam, ut ex lue occulta, quam perversa medicatio modo superius recensito exasperaverat, validissime febrientes, tanquam simplici acuta febre affectos causæ prægressæ ignari, & nec ægri confessione, nec alio insuper signo adjuti susciperemus) qui inquam ex hac causa acute laborarunt, plerique mortui sunt.

Cum hi per aliquot dies decumberent apud nos, quædam veneni latentis signa vel in ipso ægro deteximus, vel undecunque demum causam mali, & quid ante adventum ad nos actum fuerat, expiscabamur. Gonorrhœam purgante valido suppressam, morbumque acutissimum inde natum aliquoties deteximus; plerorumque enim animis, eorum præcipue, qui ex plebe sunt, prava hæc opinio insidet, posse virus venereum ex parte affecta revocari, & per alvum eliminari. Hinc ipsi sibi medicinam persæpe faciunt, & spiritum vini purgantem, sive resinam jalappæ spiritu vini solutam ex pharmacopœis repetunt.

Sed hæc methodus uti perniciosa est, sic alia non quidem mortem tam citam,
at-

attamen innumera alia mala, quibus etiam noster auriga conflictabatur, producere solet.

Multi videlicet, gonorrhœa affecti, unice exoptant, ut fluxus virulentæ materiæ quantocius sistatur: hinc aut chirurgorum inexpertorum consilio, aut proprio Marte therebinthinam deglutiunt, vel alia styptica, quæ fluorem sistunt, aut injectiones ex aqua calcis, & aceto lythargirii adhibent.

Hinc illa malorum ilias, hinc aut radicata lues, aut si benignius quid ægro accidat, morbi urethræ non raro immedicabiles nascuntur. Imprimis autem hac methodo fit, ut partes, quas inflammatio venerea corripit, atque in tumores elevat, indurentur, idque maxime, si glandulosæ fuerint: unde difficilis mictus, aut nullus omnino, nisi mediante specillo, atque perpetuus metus, ne tubercula hæc, etsi nunc indolentia, motu humorum quacunque ex causa aucto doleant, inflammentur, tristemque tandem tragediam ludant.

Methodus, qua recentibus gonorrhœis felicissime medeor, sua simplicitate, quodve morbi naturæ adcurate respondeat,

at-

atque idcirco fortunato se eventu commendat.

Hujusmodi ægri carnibus, vinoque penitus abstinent: solum jusculis cum oleis vescuntur: assumunt magnam quantitatem decocti foliorum altheæ, malvæ, quibus subinde aliquid ficuum, vel filiquarum dulcium incoquitur.

Fuerunt, qui pauxillum lactis addidere, & duodecim, pluresque etiam libras per diem hujus decocti hauserunt.

Adhibentur continua ferme balnea penis tepida, ubi simul glans penis perpetuo abluitur, ne quid materiæ venereæ intra præputium & glandem restitans rosiones, & ulcuscula venerea faciat. Plurimum semper ad breviorē curationem facere credidi, si æger quam sæpissime pudenda abluat; si enim sanus ex impuro coitu ideo vitium trahat, quod materies venerea ad glandem penis allapsa resorbeatur, nonne qui infectus jam antea est, se ipsum continuo de novo coinquinabit, & morbum alet, nisi identidem materiam hanc, si qua intra glandem, & præputium hæserit, eluere conetur? quemadmodum scabiosus morbum prolongat, seque ipsum identidem

dem contagio afflat, si vestes scabiosa materia infectas non sæpius purget, neque cum aliis commutet.

Qui gonorrhœam récentem curat, meminisse semper debet, se *inflammatae parti*, eique *glandulosæ* mederi, semperque benignam phlogoseos resolutionem omni modo tentandam esse.

Horum memor a therebinthinaceis, aliis stypticis sive injiciendis per urethram, sive ore assumendis, a purgantibus etiam lenissimis abstinebit, probe gnarus, nullum revera antiphlogisticum dari purgans, quod, utut parum, sanguinis motum non incitet, & hoc ipso phlogosin non augeat. Horum loco clysmata emollientia adhibebit.

SECTIO QUINTA.

Hoc loco juvat historiam alterius pariter aurigæ referre, prout illam autumnoproxime elapso in mea adversaria retuli.

Vir 43 annorum ante quatuor annos a quodam chirurgo ex gonorrhœa curabatur. Suspicio est, eum & ante & post hæc illa sæpius laborasse. Ex sæva pleuritide
jam

jam aliquoties convaluit. Jam ab anno dimidio de ardore urinæ sæpius queritur.

Die 2da octobris anno 1775. dysuriam, solitoque majorem stranguriam patitur.

Die 3. 4. 5ta octobris mitius habet: lotium expeditius, & copiosius mittit. Hucusque officio aurigæ impigre adhuc fungitur.

Vesperī die 5ta octobris domum rediens post cerevisiam largius haustam cubitum petit, sed paulo post de ardore, & dolente admodum ad matulam tenesmo conqueritur: ejulatus: jactitatio: dolor in hypogastrio, & ad radicem penis: formus nullus.

Die sequenti, scilicet 6ta octobris, itemque septima eadem symptomata, sed multum aucta: inquietudo summa: corporis ad anteriora ob dolores summos incurvatio: nixus mittendi lotium frequentissimi, dolentissimi. Hucusque ferme obambulando ægrotabat.

Vesperī die 7ma octobris prima vice catheter applicatur, sed ad vesicam non pervenitur: in ipso applicandi catheteris conatu, educto filo argenteo pus boni moris

moris ad unciam per canulam effluxit: urina nulla. Catheter sæpius frustra tentabatur.

Die octava octobris mane omnia, uti pridie. A meridie hujus diei, dum alvum deponit, inter continuos ad matulam tenesmos circa tertiam horam pomeridianam subito exclamat, sibi quidpiam in corpore ruptum esse: riget, liverque toto corpore. Sudor frigidus, copiosus in guttas collectus. Paulo post decumbit quietior: abdomen tumet, doletque ad attatum. Nullus amplius ad mejendum conatus.

Die nona vocatur medicus, qui, cum chirurgus ipso præsentem denuo catheterem adplicare, sed frustra, conaretur, paracentesin in perinæo suavit. Facta punctura circiter uncia urinae saltu prodiit, & dein pauxillum sanguinis. Tandem cum nihil amplius tentatis omnibus efflueret,educta canula est.

Die xoma octobris vesperi advocatus alius medicus paracentesin vesicæ supra os pubis fieri curavit: at nec gutta urinae prodiit. Circa mediam noctem ejusdem diei lotium ad ℥. v. sponte per ure-

M

thram

thram fluxit. Abdomen insigniter detumuit. Nullus amplius ullibi dolor. Circa meridiem diei proximi, cum bene speraret ipsemet æger, & adstantium quidam proxime futuram sanitatem serio prædicerent, vegetis omnino sensibus, animoque semper præsentente cito, & tranquille moritur.

Sectio 12ma octobris mane facta est. Urethra primo dissecta exhibuit circa vesicæ sphincterem: imo ulcera exigua gangrænosa, 2do prostatam proximasque eidem glandulas tumentes, inflammatasque, & magna ex parte gangrænosas.

Dissectis herniæ scrotalis (nam etiam hac laborabat) integumentis inventus sacculus est ex producto peritonæo natus, partem intestinorum tenuium continens. Intestina facili negotio per dilatatum abdominis annulum redierunt.

Aperto abdomine urinæ magna quantitas profluxit. Vesica urinaria in fundo disrupta inveniebatur, ruptura duos transversos digitos facile æquante. Intestina tenuia levem hinc inde inflammationem, & incipientem gangrænam exhibuere. In urethræ superiori parte ossa pubis respiciente vulnus secundum urethræ ductum ad

unum cum dimidio pollicem decurrens, recenterque factum, quodve circa radicem penis paulo ante sphincterem terminabatur, est observatum. Punctura in hypogastrio facta intra peritonæum, & musculos abdominis versus pelvim progressa evanuit.

Plura nos docet hæc morbi, & sectionis historia.

1mo. vulnus illud in urethra recenter factum catheteri debetur. Quod si paulo majori vi instrumentum adigatur, sæpius accidit, ut novæ viæ eidem aberranti parentur. Optime serviunt catheteres minus curvati, & ex lamina tenui in spiram contorta confecti.

2do. optimus pro paracenthesi vesicæ locus videtur (dummodo nihil peculiare id prohibeat atque aliud suadeat) is ipse, quo a recentioribus lithotomia institui solet, in perinæo videlicet. Quodsi punctura in hypogastrio fiat, minus certa operatio erit, licet enim vesica eo usque assurgat, utpote ingenti lotii quantitate turgens, tamen cum sint, qui hypogastrio præpingui gaudent, puncturæ profunditas admodum erit incerta. Præterea facile fieri potest, ut, dum vesica, educta jam aliqua urinæ

portione, se denuo in pelvim profundius recipit, canula subtrahentem se vesicam non amplius contingat, præcipue si chirurgus eadem acu triangulari utatur, qua hydro-picorum abdomen pungit.

3tio. grave monitum hic casus præbet, scilicet, auxilia seria in rebus seriis haud quaquam differri debere. Punctura vesicæ die septima, aut octava octobris ante meridiem instituta procul dubio hominem servasset.

4to. eo tempore, quo paracentesis celebrabatur, abdomen lotio inundatum jam erat. Catheter die 9na octobris in urethram immissus, & paulo post denuo extractus colore plumbeo inficiebatur.

5to. ratio, cur urina fluxerit sua sponte 12 ante mortem horis, haud obscura est; nam præfente jam gangræna tumores urinæ transitum prohibentes subsidebant, uti omnis inflammatorius tumor assolet, si cum gangræna jam prehenderit.

6to. doloris absentia, animus tranquillus, superstite sola breviori respiratione, mentis continua præsentia, & magna ob superatum, ut credunt, periculum hilaritas, minus attentos persæpe fallunt,
dum

dum instante jamjam ob præsentem gangrænam morte salutem proxime secuturam promittunt.

Mors hæc sæpius in illis fit, qui ex enteritide, aut hernia incarcerata moriuntur.

7mo. iteratæ gonorrhœæ, diathesis sanguinis phlogistica, de qua ex repetita sæpius pleuritide constat, item potus cerevisiæ largior in ipso morbo sufficientes nobis rationes suppeditant, unde primo tubercula, dein eorum inflammatio explicentur: accessit aurigæ munus, quod & ipsum suam symbolam contulit, cur inflammatio hæc partes præ reliquis occuparit.

SECTIO SEXTA.

Auriga 47 annorum, multis consequenter annis sanus, ultimo Bacchi festo hujus anni in peripneumoniam incidit, cum rigidissimum tunc temporis sæviret gelu, quo plures eo die horas carpento insidens præter morem urebatur. Domi suæ decubuit, ubi sanguinem binis vicibus misit, morbum medicatrici naturæ committens. Circa festum paschatis eas primum vires

receperat, ut consuetum aurigæ munus denuo subiret.

Die 12ma junii horis pommeridianis valide riguit: vesperi ingesta evomuit: appetitus dejectus, sitisque: accessit dolor lumborum, & sinistri thoracis pungens cum tussi. Nox infomnis.

Die proximo symptomata augebantur. Vespera illius diei venæ sectio facta est cum aliquo levamine, sed brevi evanido. Die 14. & 15ta omnia exacerbabantur.

16ta suo Marte vomitorium ex tartaro emetico sumpsit, unde septies flava, fusca, amara inter gravissimos pectoris, præcordiorum, abdominisque dolores vomuit, & fere toties dejecit.

Noctu somnus nullus. Jactitatio multa.

Die 17ma junii sexta morbi ad nos delatus sequentia exhibuit: dolor a mamma sinistra usque ad os ilei, & ultra, multa tussi, inspiratione, & attactu exacerbatus: sitis magna: decubitus in latus affectum impossibilis: sputa spumosa, sanguine tincta: respiratio strepens: pulsus celer, fortis, durus: lingua alba, humida. Larga venæ sectio facta mox est, & cataplasma emolliens dolentibus locis adplicatum:

da-

datum potus emolliens, tepidus, copiosus, antiphlogisticus: sanguis pleuriticus. Noctu somnus perquam turbatus.

Die 18va junii morbi septima dolor lateris nullus: decubitus in omnem partem facilis: respiratio cita, strepens, exiguo ac fere nullo thoracis motu, sed solo abdomine peracta. Inspiratio duplicata: pulsus antea fortis, nunc debilis valde, mollisque ac celerior multo: urina ruffa absque sedimento: tussis non multa: sputa spumosa, pauca: alvus diarrhœica: lingua alba, humida. Cæterum vigor: animi præsentia: præteritorum exacta recordatio, ad minutias usque adcurata, & ut hoc hominum genus solet, jocosa, ac potius hilaris narratio: vivacitas magna: aptæ ad interrogata responsiones: facilitas magna sese, quodcunque in latus vellet, convertendi. Faciei habitus ab eo sanorum non abludens, nullus oppressionis, aut difficilis respirationis sensus.

Hoc rerum statu cum cerebrum impeti animadverteretur, latum vesicans cervici adpositum est. Pulsus mox e debili factus est fortis, plenus, durus supramodum, & perquam celer; hinc facta denuo

venæ sectio est, sed absque levamine. Cum alvus immoderatus fluere, remota omnia sunt, quæ eam vel levissime sollicitant, nitrum, & oxymel. Emulsa, mucilaginosæ, diacodiata nil profecere. Hoc die sputa quædam cocta adparuerunt. Vespere frequentes pulsuum mutationes. Cætera uti antea. Noctu leve delirium, & ad auroram mors.

Die sequenti facta cadaveris sectio est. Aperto thorace pulmo dexter sanus reperiebatur, sinister vero ex integro inflammatus, attamen sic, ut inflammatio non ex gravissimis fuerit; nam & substantia pulmonis inflammati durior quidem fuit, ac in statu naturali solet, minus tamen, quam in graviore phlogosi consuevit, & resectæ ejusdem particulae, si aquæ injicerentur, tarde ac ne vix quidem fundum petiere. Quædam omnino infra aquæ superficiem suspensæ manserunt.

Præterea materies quædam, qualis illa sputorum coctorum esse solet, bronchiorum ramos opplevit, & copiose ex pulmonibus leniter pressis profluxit. Inter sinistram hunc pulmonem, & diaphragma feri subflavi paucae unciae repertæ sunt, quo loco materies lardacea medium fere di-

digitum crassa crustam phlogisticam & colore, & tenacitate referens pulmonis infimas oras obtexerat, ea ratione, ut primo intuitu rupti abscessus parietes mentiretur: sed laciniae hae avellentem digitum facile sequebantur, & subjectam pulmonis, partiumque vicinarum substantiam integram demonstrabant.

Mediastinum subinflammatum: pleura sana, ad quam plerisque in locis in utroque thoracis cavo pulmones carnosus, & quasi ligamentosis crassisque nexibus religati fuerunt. Vasa coronaria ampliora solito, sanguine multo infarcta, & fere varicosa.

In abdomine omentum inflammatum ex toto. Intestina tenuia multis in locis inflammata, & hinc inde incipiente gangræna tentata apparebant.

Dissectum caput duram meningem sanguine turgentem, & hinc inde inflammata, qua vero parte cerebrum a cerebello disjungit, crassis fibris paralellis intertextam exhibuit. Pia meninx majori, ac fere universali phlogosi tenebatur. Cerebrum assulatim sectum medullarem substantiam pluribus ac majoribus punctis rubris, quam alias solet, distinctam monstrabat.

Viden effata Hippocratica etiam hic demonstrata: *spiritus densus, & parvus inflammationem in locis principalibus significat.* L. de coac. prænот. *spiritus extendens, & urgens, & obscurus, & dupla intra revocatio velut superinspirantibus letalis.* Ibidem.

Inde præterea constat & *strepentem respirationem, & dolores citra rationem levatos Hippocrati merito damnari.*

Hinc prognosin, dictante id etiam Baglivio, non ex hoc utpote infido symptomatum levamine, sed ex sola spirandi libertate majori, minorive in morbis pectoris formare convenit.

In hoc casu illud quoque Celsi obtinuit L. 2. C. 7. ubi mens laborare iis dicitur, quibus causa doloris neque sensus ejus est, & protinus insaniam timendam esse, ubi expeditior alicujus, quam sani fuerit, sermo est, subitaque loquacitas orta, & hæc ipsa solito audacior.

SECTIO SEPTIMA.

Fœmina cœlebs 30 annorum, habitu strigoso, biliosoque die 24ta juliæ ad nos venit, cujus historia morbi hæc est:

Ab

Ab octo diebus extra Nosocomium quotidie paroxysmum febrilem sustinuit. Febrilis accessio plerumque a vomitu bilioso spontaneo ordiebatur. Subinde, idque primis morbi diebus præter vomitum etiam alvus movebatur, attamen non præter modum. Obambulando hucusque ægrotabat.

In Nosocomium suscepta linguam habuit biliosam, os amarum glutine tenaci obductum, appetitum dejectum, respirationem difficilem. In paroxysmo febrili apud nos non amplius vomuit. Color leviter flavescent totum corpus, faciem præsertim infecit, & paucae hinc inde petechiae non latae, & coloris obsolete rubrivisebantur. Auditus paulo gravior.

Præmissis solventibus ex oxymelle, roob sambuci cum sale quodam medio, vomitum exhibita radice ipecacuanha movimus. Difficulter vomuit, & ter solummodo, pauca, vitellina, crassa supra modum, tenaciaque: subjungebatur denuo solventium usus.

Die tertio ab assumpto emetico pulsus admodum debilis, intermittens, remittens, ac omni modo inæqualis fieri, somnolen-
tia

tia, ac somnus fere continuus accedere, frigus extremorum, sudorque frigidus quasi mox morituram per intervalla occupare. Ad interrogata expergefit, & apte respondet, & solum oris amarorem queritur. Viribus ita vacillantibus cortice peruviano, camphora, sinapismis, & vesicantibus suppetias ferre studebamus. Vesicantia nullas vesicas excitarunt.

Die quinto, ex quo ad nos venit, totius morbi decimo tertio moritur.

Señtum cadaver sequentia monstrabat:

Resecto cranio corticalis cerebri substantia colorem solito magis fuscum, & ex levissimo rubore lividum exhibuit. In utroque choroideo plexu racemus hydatidum fuit, quarum maxima cicerem magnitudine æquabat. Medulla oblongata prementi digito, & cultro diffecanti duritiem hepatis opposuit.

Aperto thorace pulmo dexter validis nexibus ad costam 3. 4. 5 tam numero a superioribus ducto religatus inveniebatur.

In abdomine color omnium fere intestinorum lividus fuit, multumque a naturali abludens. Omentum fuscum, putri-

tridum. Ventriculi interior membrana maxima ex parte colore fusco erat, præcipue in ejusdem fundo. At versus pylorum levis inflammatio eandem interiorem membranam prehenderat. In cavo ventriculi materies colorem medicamenti referens, sed mucosa plurimum, & ductilis reperiebatur.

Vesicula fellea admodum turgida saturatissimo colore flavo tingebatur, quem & omnes vicinæ jecori partes referebant. E dissecta vesicula prodiit materies primo aspectu atra, tenax, oleum pervetustum, & amurcosum referens: charta bibula huic immissa profundo colore flavo imbuebatur. Substantia hepatis bona, sed obscurioris, magisque fusci coloris, ac alias solet.

Ex hac sectione anatomica, aliisque consimilibus per alios factis morborum malignorum, petechialiumque causa, & sedes, mortisque inde prognatæ ratio constare videtur. Non enim crudus, putridusque solummodo primarum viarum apparatus hujusmodi morbos generat, sed & bilis quantitate peccans, peccans itidem prava qualitate; tenax quippe, glutinosa, amurcosa, acrisque partim intra vesiculam
col-

collecta eandem sollicitans, distendens, partim vero quoad tenuiores suas particulas ex systemate gastrico, & bilifero resorpta symptomatum in morbo maligno observari solitorum explicatus non obscuros supeditat.

Biliofa hæc materies occidere videtur diversa ratione; vel enim, quas allabitur partes, ventriculum, & intestina inflammat, vel absque prægressa inflammatione necrosin ac gangrænæ aut sphaceli speciem quandam iisdem visceribus infert.

Inflammatio hæc ab acri hac bile generari solita alterius speciei videtur, & *maligna* esse, ac ab illa multum differre, quam, cum venæ sectionibus, diluentibus, emollientibus haud difficulter curemus, *benignam* appellare convenit.

Hæc biliofa, & acris materies absorpta, & ad alias partes delata idem mali, videlicet vel inflammationem, vel necrosin lethalem producit. Hinc in quibusdam cerebrum, in aliis pulmones, aliaque viscera male affecta reperta sunt, prout quis viscus quoddam ante morbum quacunque ex causa imbecillum habuit, ad quod materies biliofa resorpta decubuit.

Scri-

Scriptores medici, qui sectis cadaveribus causas, effectusque morborum rimabantur, haud absimiles viscerum noxas in iis reppererunt, qui ex febre maligna decessere.

Spigelius Lib. de femitertiana, *intestina tenuia partim inflammata partim sphacelata* in hominibus febre maligna demortuis inventa memorat, et si de nullis in vita doloribus ventris unquam questi essent. Non raro *lividas in ventriculo maculas, tanquam ab hausto veneno viderat.*

Cornelius Gemma in cadaveribus hominum hemitritæa pestilenti defunctorum præter dictas partes etiam hepar, & cor cum pulmonibus ex integro aut magnam saltem illorum partem nunc *instar carbonum nigra, nunc tuberculis suppuratis plena, observavit.*

Constat præterea auctoribus Spigelio, Schenckio, Helmontio, Diemerbröckio &c. eadem, quæ in corporum externa superficie proflare alias solent, exanthemata, & anthraces, etiam in ventriculo ac passim alibi in corpore reperta esse.

Ter-

Teste Hieronymo Occone, cum terras brixianas tetra olim lues funestaret, secta mortuorum cadavera cerebrum ipsum graviter affectum, *combustum, nigrum, & arefactum* exhibuere.

De emeticorum usu in morbis malignis in præsentiarum quædam dicam. Vis radicis ipecacuanhæ ea ratione propinata, ut singulis horis grana decem ejusdem radicis devorentur, donec tertia dosis assumpta fuerit, dummodo materies sat mobilis sit, & evacuationi apta, multiplici ex causa convenire hisce morbis præprimis videtur:

1mo. enim evacuat ea via, qua brevior nulla datur, quidquid alieni in ventriculo, & proximo intestino hospitatur.

2do. ipse vomendi conatus turgentem prava bile vesiculam emulget.

3tio. radix ipecacuanhæ vi antiseptica, aromatica, roboranteque hoc in casu perutili commendatur.

Hinc illa methodus, qua cl. Wagnerus Lubecensium medicus, Heisteri discipulus adeo fortunate usus est, peculiarem commendationem meretur; cum enim febres exanthematicas, petechiales, purpuram,

ram, & confimiles pro morbis gastricis, five mesentericis haberet, mixturam propinavit ex unciis tribus, quatuorve aquæ cardui benedicti, & drachma dimidia radicis ipecacuanhæ cum sale quodam medio tritæ concinnatam, unde omni vel dimidia, vel integra hora cochleare ordinarium fumebatur, donec ipecacuanha effectum fortiretur. Mixturas postea solventes, quæ & alias excretiones, diapnoën, & diuresin promoverent, exhibuit. At si morbus intra horas circiter duodecim gravius urgeret, si vertigo, faucium affectus, & lipothymia nondum remisissent, si pulsus, & respiratio nondum emendarentur, prædictam potionem evacuantem denuo ac roties repetiit, donec symptomatum remissio morbum in meliora tendentem ostenderet.

Ad respirationem præ cæteris attentus fuit, cujus difficultatem in morbis exanthematicis inter signa pathognomica jure recensuit.

Cl. hic vir (ut id modo dicam, cujus gratia hæc præmissi) pauca grana ipecacuanhæ mixturis morbo convenientibus

N

fem-

semper addidit, donec signa malignitatis evanuerant.

Exiguæ hæ ipecacuanhæ doses continuas vomitiones, subinde & vomitum excitant, majoremque hac ratione humorum salivalium, lentefcentium, glandulas infarcentium, & ipsius bilis vesiculam distendentis, irritantis, putrescentis, ac jamjam resorbendæ affluxum ad cavum ventriculi, & intestina conciliant, quin & fordes biliosæ jam absorptæ denuo revocantur, ut excitato salutari vomitu, alvoque mota eliminentur.

Hac methodo etiam ego aliquoties exoptato cum eventu usus sum: morbi materiem solventibus mobilem reddidi, emetico paulo post excutiendam. Mota emesi denuo solventia præbui, ut, quod restabat fordium biliosarum æque aptum efficiatur, quo iterata emesi eliminari totum queat. Medicamentis his solventibus exiguas ipecacuanhæ portiones adjeci, quibus nausæa continua, subinde etiam vomitus concitabatur.

Utilem hanc praxin censebam, quotiescunque os supra modum mucosum, dentes fordidi, lingua crassa, tenacique
ma-

materie conspurcata consimilem & ventriculi, & tubi intestinalis statum indicabant, & quotiescunque post primos vomitus insigne levamen non sequeretur.

Hæc crudæ, tenacissimæque materiæ conditio tempore verno rarius apparebat, æstate vero & autumnno frequentissime. Inde potissimum morborum adulta æstate, & autumnno regnantium pertinacia est, etsi & aliæ accedant non nullius momenti causæ.

Id præterire in recensenda hac methodo non possum, plurimum scilicet interesse, ne exhibitis illis refractis ipecacuanhæ dosibus res intra solas nauseas, vomitionesque consistat. Quid enim utilitatis, aut quid non damni potius ægrum experiri necessum est, si nulla nec emesi, nec catharsi mota materies præcordia inundet, & denuo vi alterantis, & alexipharmacæ radicis intra humorum circulantium alveum adigatur? hinc nauseas, vomitionesque subinde vomitus salutaris interpellat oportet.

Cum viscerum noxas in hoc cadavere per me, in aliis vero per alios repertas recenseo, alterius cujusdam sectionis re-

cordor, a me, dum inter Hungaros phisici, ut vocant, officio fungerer, instituta, quæ etsi alio & tempore, & loco facta sit, nihilominus ob argumenti similitudinem, aliaque quædam scitu non injucunda apprime huc facit. Hanc, quemadmodum tunc fuerat in adversaria relata, excerptam dabo. Sit ergo

SECTIO OCTAVA.

Die 6ta augusti 1772. Anna Maria Kazyi annum agens ætatis quintum a natiuitate nullo graviori morbo decubuit, morbillis, & variolis necdum defuncta. Verminosa nihilominus perpetuo fuit. Excrevit non raro lumbricos, & ascarides, communioraque ac leviora vermium symptomata sæpius patiebatur.

Mense octobri anni elapsi, cum per sex fere septimanas tertiana laborasset, a medico sanabatur. Nuper quotidiana corripiebatur: paroxysmi leviores, pomeridiani. Exacto secundo paroxysmo a parentibus convocatae in consilium vicinæ matronæ sunt, quarum disquisitioni puellæ genitor remedium quoddam proposuit,
illis

illis in terris ad curandas in junioribus febres solenne: balsamum id est ex balsamo peruviano, oleis stillatitiis, & spiritibus quibusdam confectum. Matronæ in id coivere, dandas esse sæpius per diem guttas tres quatuorve penetrantissimi remedi. Habuit puella tres adhuc paroxysmos.

Die 3ta augusti loco paroxysmi, qui omnium universim paroxysmorum fexus fuit, calor solum advertebatur. Puella solum sub ipsis paroxysmis, nec sub his semper decubuit: ita facile ægritudinem tulit.

Die sequenti, quarta scilicet augusti, puella consuetum alias gentaculum nauseat, languet parumper, & alvum ponit paucam paucam floridoque sanguine commixtam. Circa nonam matutinam pauca vitellina vomit: prandium more consueto, & cum appetitu sumit. Circa quartam pomeridianam, quo tempore febrilis accessio fieri consuevit, dolore colico, item ventriculi, hypochondriorumque corripitur. Circa septimam vespertinam somnus: ad mediam noctem evigilat. Dolor acerbus præcordiorum, & totius abdominis, ejusque tensio, ejulatus, jactitatio per reliquum

noctis, diem subsequenter, & noctem proximam. Alvus nulla: vomitus nullus.

Die 6ta augusti eadem symptomata. Vesperi vocatus multas maculas petechiales in cruribus reperi: color earum diversus, roseus, intense ruber, profunde ruber, castaneus, livescens, nigrescens, varia magnitudine, aliae lenticulares, latae aliae. Una alterave tantum amplior macula, & livescens in trunco corporis & brachiis. Pulsuum frequentia stupenda, calor ad tactum mordax, jactitatio, & ejulatus continuus.

Die 7ma augusti eadem omnia. Plures interea maculae petechiales latae & nigrae per corpus viscebantur: in brachio sinistro supra cubitum macula latissima livida. Circa meridiem frigent extrema. Nullus amplius ad carpum pulsus. Ejulatio, & jactatio perstant: a meridie frigus extremorum auctum: nulla mentis praesentia, jactatio, & circa septimam vespertinam mors.

Die 8va augusti cadaver secui. Aperto abdomine omentum leviter inflammatum deprehendebatur; intestina vero tenuia, si tractum duos circiter transversos di-

digitos longum excipias, partim profunde rubra, partim ex rubro livida. Intestina crassa sana.

Per totum intestinorum tenuium partim inflammatorum, partim gangrænosorum tractum crebræ petechiæ conspiciantur, parvæ, magnæque, & coloris varii, vel læte rosei, vel ex rubro nigricantis, vel atrii penitus. Mesenterium, & peritonæum simillimis, ac tenuia intestina, petechiis large conspergebantur. Glandulæ mesenterii majores multo, ac in sanis solent, ex rubro nigricabant, & totidem quasi sanguinis grumos referebant.

Macula petechialis scalpello per medium secta humorem fudit *extravasatum*, ac si pars quædam sugillata diffecaretur, & ejusdem coloris, quem macula ipsa petechialis, antequam secta esset, monstravit.

Ventriculus exacte maculatam tigridis pellem referebat, albidam videlicet, & maculis nigris amplis, crebrisque interstinctam. Pulmones sani. In ipsa cordis externa superficie petechiæ varia magnitudine, & colore diverso visebantur.

Petechias per brachia, & crura dispersas cum examinarem, eas per totam

cutis substantiam, & quasdam non exiguam sæpe numero subjectæ pinguedinis portionem penetrare, eodemque has partes colore afficere deprehendi, quem petechia visui exhibuit non dissecta.

Macula illa lata omnium in corpore maxima, supra cubitum in externa sinistri brachii parte visa, cum in eam scalpello inquirerem, ad musculos usque per profundam satis pinguedinem penetrabat eo modo, ut conum referret, cujus apex musculos tangeret, basis vero in externa brachii superficie formaretur.

Lumbricos aliquot, paucos tamen, in intestino colo reperi.

Doleo me in tanta festinatione disquirere non potuisse, an & in aliis, & quibus in partibus petechiæ reperiantur.

Nota, in tanta ventriculi inflammatione, quam dira necrosis excepit, vomitum non adfuisse, nisi levem, & semel tantum, cum ad initium hujus ultimi morbi pauca vitellina rejiceret. Etsi ægri gastritide correpti *vomitum dolentissimum statim ab omni ingesto, cum singultu dolorifico docente Boerhavio experiantur.*

Gra-

Gravissima omnium fere tenuium intestinorum inflammatio *ileum* non excitavit.

SECTIO NONA.

Juvencula annum vigesimum secundum agens ad Nosocomium venit, & sequentia queritur:

A sex annis ulcera crurum habet non ampla quidem, nec profunda, sed cicatricem recusantia. Ab aliquot annis in fabrica, ut appellant, conficiendis tæniis fericis dicata, texendo sibi victum comparat. Corpore ibi proclivi sedent, & parte sterni infima ad machinam fortius adpressa laborem exercent. Tempus inter texendum cantando fallunt.

Sana cæterum fuit. Menstrua ordinata. A quinque mensibus se catarrho laborasse ait. A sex autem septimanis spiritum fieri multo difficiliorem, tussim frequentiore, adventante præprimis vespera, noctuque: sputa purulenta reddi, fitire, levi per intervalla horrore perstringi, & insomnes noctes agere. Non multum emaciabatur, & laboribus suis ita fungebatur,

ut per duos solum dies domi suæ decubuerit.

Die secunda septembris 1776 nos accedit. Pulsus febrilis, non debilis, attamen nec durus: decubitus difficilis in latus sinistrum: dolor ad infimam sterni partem: rubor perfrequens: genæ sinistrae: sudores nocturni, & diarrhœa ægram exercent.

Cum usque ad diem ejus mensis 15 tam præter sudores, qui comprimebantur, nil emendaretur, alvusque sex, octove vicibus intra nychthemeron, uti antea, moveretur, & nihil in pejus conversum arbitraremur, ecce, cum sedens in lecto & cum infirmariis loquitur, plenoque decocti vasculo epoto decumbit, & facillime in alterutrum latus se convertit, vegetis omnibus sensibus, nihilque præsentens vix non inter loquendum moritur.

Cadaver pro juvenulæ habitu torosum satis, & macie nequaquam confectum apparuit.

Aperto thorace pulmo dexter levioribus membranaceis nexibus cum pleura cohaesit. Pulmo ipse pondere gravis hepaticam duritiem cultro opposuit. Sectus in-

nu-

numeris exiguis abscessibus purulentam materiem plorantibus scatebat, quorum plerique lentem vix caperent, pisum aliqui, pauci nucem avellanam. Bronchia, bronchiorumque ramos pus inundabat. Reliqua pulmonis substantia abscessibus interposita gravi crudaque inflammatione tenebatur. Pulmo sinister sanus fuit.

Pericardium feri uncias fere octo continebat: sectum abdomen libras feri circiter duas, viscera vero sana monstrabat, glandulas mesenterii si excipias, grandiores videlicet, ac in sanis solent.

Cum collo strumoso esset, glandulam *thyroideam* secuimus, quae substantia gelatinosa, glutinosaque hinc inde distendebatur.

Vix ullus morbus est, in quo tam varia remedia, ac in phthyssi sananda celebrantur. Verum tamen ni quis exacte morbi causam inter tot alias dignoverit, infortunatam medicinam faciet. Ob neglectam hanc in phthyssi disquisitionem accuratam, cum etiam ob ipsam mali licet probe cogniti gravitatem quotidie fit, ut morbus hic tot hominibus exitium afferat.

Phthy.

Phthisis purulenta ex hæmopthysi, vel peripneumonia, vel pleuritide suppurante orta omnium pessima est, &, si juncta febris hectica sit, si sudores colliguan-tes, & diarrhœa supervenerint, brevi pernicio-
sa.

Multæ rationes sunt, quæ ulcera pul-
monum coire, consanarique prohibent.

In phthysi pulmonali a fomite puru-
lento aliud quoque vitium præter absces-
sum in pulmonibus plerumque reperitur,
inflammatio videlicet partium abscessui vi-
cinarum: hinc nova sanandæ phthyseos
difficultas.

Qui hæmopthysi aut laborarunt, aut
adhuc laborant, purulenta sputant, sangui-
ne subinde tincta: per intervalla auctum
lateris dolorem queruntur, omniaque illa
signa monstrant, quæ *latentem, & chroni-
cam pulmonum inflammationem* indicant supe-
rius descriptam.

Phthyseos ex hac hæmopthysi natæ,
vel cum eadem junctæ ideam exactam ha-
bebit, qui *continuant & chronicam pulmo-
num inflammationem* concipiet, vel *chro-
nicam quandam peripneumoniam cum sputo
cruento ob vasa pulmonum debiliora solito lar-
gio-*

giori, ubi pars quædam inflammata in suppurationem transiit, reliqua reliqui pulmonis inflammatione cruda persistente. Sermo hic est de illa hæmopthysis specie, quam inflammatoriam appellare convenit, ab aliis alia ex origine natis probe distinguendam.

Abscessus pulmonum ex pleuritide, & peripneumonia acuta (nam & chronicam dari, supra ostensum est) comitatur æque partium ulceri vicinarum inflammatio, minor tamen ut plurimum, quam in hæmopthysi inflammatoria.

His præmissis facile patebit, quid in phthysi pulmonali ex hæmopthysi, vel peripneumonia, aut pleuritide suppurante orta profir, noceatve.

Balsamica, uti balsamum Locatelli, therebinthinam, myrrham, aliaque hujus generis a multis celebrata remedia Morgagnius, & ipsa toties repetita observatio reprobat: calorem augent, febrimque: peripneumoniam comitem, & suppurationem promovent.

Salina, aquæ felteranæ, aliæque con-
similes, uti in lentore, & infarctu pulmo-
num frigido, eorundem tuberculis, &
scro-

scrophulosa diathesi eximie profunt, ita certo hic nocent.

Cortex peruvianus phthyfin ab hæmopthyfi inflammatoria natam, ipsamque hanc hæmopthyfin adeo non sanat, ut illam insigniter promoveat, & ægros in perniciem præcipites agat. Inde etiam ratio habetur, quare adstringentia in *hæmopthyfi phlogistica*, etsi vulgata praxis iisdem toties utatur, morbum plerumque immediabilem reddant.

Attamen cum magni viri corticem peruvianum in internis suppurationibus laudarent; alii vero haud inferiores reprobarint, dispiciendum est, quibus sub conditionibus remedium hoc exhiberi cum emolumento queat.

Si a ratione & experientia consilium petatur, cortex proderit, si nulla in sanguine phlogistica diathesis fuerit, si liber puri exitus pateat, sique penes abscessum nulla insignis inflammatio sit.

In suppurationibus externis, atque etiam in iis internis, ubi libere profluere, atque extra corpus ferri purulenta materies potest, corticis vis sanguinem a labe contrahenda præmunit, & tabem averruncat.

Pu-

Pure alicubi intra corpus concluso, aut præsente sanguinis phlogistica diathesi, aut pulmonibus penes abscessum graviter inflammatis hic cortex aut inutilis, aut perniciosus artem ludit.

Decantata ab omni ævo cura lactea fuit. Lac febricitantibus, ad quos nostri quoque phthysici pertinent, teste Hippocrate, & experientia non convenit: in diathesi phlogistica ob partem caseosam omnino prohibetur. Hinc mirum non est, curam lacteam, utut per multa sæcula vel inter plebem deprædicatam in hac phthysi spem medicantium, & ægrorum semper fallere.

Lac quadrupla aquæ quantitate dilutum, vel ipsum lactis serum potiori jure præscribitur. Lac asininum humano magis analogum a veteribus celebratum expectationi nostræ in hac phthysios specie neutiquam satisfacit.

Hinc etiam patet, quid a lacte humano ex mammis sugendo sperandum, timendumve sit.

Antihecticum Poterii eviluit.

Ac-

Accubitus corporis juvenilis hoc in casu ægro nihil prodest, & accumbenti nocet.

Sed quid de equitatione ab Sydenhamo summis encomiis celebrata, qua & sudores, & diarrhœam colliquativam vir summus curasse se asserit, sentiendum?

Doleo male intellectam a multis in ægrorum perniciem Sydenhami mentem esse; certe multiplex experientia docuit, hoc remedii genus, utut præstantissimum in plurimis morbis chronicis, phthysicis ex ulcere interno laborantibus æque parum convenire, ac pleuriticis, & peripneumoniacis; eosque equitatio, & vectio in curru

Ad stygias certo limite ducit aquas.

Aptius utique hoc exercitii genus adhibetur in iis, quibus dejecta vis ventriculi, intestinorumque ingesta male assimilant, atque hinc atrophiam, & maciem inducit: aut ubi diu perdurans tussis stomachica eum corporis habitum effecit, qui phthysin mentitur: in tussi *habituali* dicta, a congestionem lenta, viscidoque pulmonum infarctu orta: in hypochondriacis, sedentariis: viscerum abdominalium pituitoso infarctu, indeque nata atrophia laborantibus:

bus: post febres biliosas, intermittentes diurnas, rebelles quartanas, lentas, mesentericas, colicam biliosam, dysenteriam: post quoscunque morbos, qui atoniam solidorum, & humorum bonorum penuriam vel suapte, vel longa, & difficili medicatione post se reliquerunt: post nimiam nobiliorum succorum, sanguinis, feminis, liquidi nervei deperditionem, namque inde pravam, tabidamque corporis diathesin.

Lichen islandicus laxo, imbecillique pulmoni pulchre medetur. Quibus udum corpus est, & pulmo serosa colluvie frequenter inundatur, his catarrhosam hanc diathesin plastica, simulque tonica lichenis virtus corrigit.

Decoctum polygalæ iisdem ac lichen prodest, cui apte non raro jungitur. Hæmoptysi & phthisi inde natæ ob rationes supra narratas æque parum, ac cortex peruvianus, aut alia roborantia, convenit.

Lichen islandicus, & polygala in spuria illa phthisi, quam equitatione sanari supra diximus, vires non contemnendas possidet; veram pleuritidem, aut peripneu-

moniam nunquam sanat, sæpius vero spuriam, serosam, pituitosam.

Quod si post veram pulmonum inflammationem fracta dudum phlogosi, vis vitæ languens anacatharsi non sufficiat, & materiæ expectorandæ copia pulmones gravet, virium imbecillitati lichen & polygala robur addent, & *spuriam hanc peripneumoniam* auferent. Verum etiam in alio casu polygalæ decoctum admodum efficax observavimus, ubi scilicet sputa inflammationem pulmonum judicantia *diutius*, ac par est, ac *copiosius* prodeunt, viresque ægri residuas convellunt, eundemque consumunt.

Qui frequentes parvasque sanguinis missiones instituerunt, adcuratiorem phthi-
seos ex hæmoptysi inflammatoria natæ
notionem habuisse videntur, ac ipsorum, a
quibus damnabantur, adversarii. Venæ
sectiones morbo, & viribus ægri respon-
dentes, decocta herbarum & radicum
emollientium, emulsa, & victus mere ve-
getabilis in sananda phthisi purulenta in-
signiori reliqui pulmonis inflammationi juncta
omnibus aliis remediis palmam præripiunt.

SECTION DECIMA.

Vetula habitu corporis frigoso, & icterico circa finem mensis junii ad nos venit, dolorem ad hepatis regionem versus ventriculum, & ardorem insignem inde a costis infimis ad cristam ossis ilei ab aliquot diebus quæsta. Se ante tres septimanas e Nosocomio Pazmaniano discessisse ex ictero sanam, vegetamque ajebat, quo ibidem septem fere septimanis decubuerat. Plura, utut aliquoties interrogata, non rulit.

Adplicatis tum externe, cum interne iis omnibus, quæ ex usu esse arbitrabamur, en repente post paucos dies sanguinem copiosum, nigrum, leviterque grumosum vomit. Cum aqua simplex multo spiritu vitrioli alterata pro potu, omniaque alimenta frigide darentur, ligaturis artuum adhibitis, cruentus hic vomitus brevi quievit, quo compresso exiguæ portiones rhei cum tartari cremore præscriptæ fuere, eductæque fæces multæ, multo sanguini grumoso mixtæ.

At quotidie circa meridiem febris quotidianæ accessio non diuturna, nec ve-

hemens, & paucis diebus elapsis iterum evanida observabatur. Dolor in abdomine inde ab illo sanguinis vomitu pedetentim mitior factus, tandem in delictiorem tantummodo, & rudioris attactus non omnino patientem sensationem convertebatur, quin tamen reapse contrectata abdominis plaga vere doleret. Pulsus nihilominus exiles, obscurique, & frequentiores, quam tunc fuerant, cum ad nos veniret, continuo observabantur.

Octo fere ab ultima febris quotidiana accessione elapsis diebus, cum jam abitum e Nosocomio meditaretur, subito moritur.

Cadaver sectum exhibuit in cavo thoracis singulo feri uncias fere octo. Pulmones sani cæteroquin, sed flaccidiores multo ac alias esse solent, dissecti serum stillabant.

In abdomine ventriculus dissectus in medio inter utrumque orificium arcui ejusdem majori insidentem tumorem cancerosum, inæquali superficie, ac tuberis solani forma præditum continebat. Tumorem hunc vasa varicosa, cæruleaque perreptabant, & pressus ichorem fudit. Inde a tumore

ad

ad pylorum usque ventriculus angustus intestini potius duodeni, quam ventriculi figuram referebat.

Duodenum longo tractu arctis supra modum validisque nexibus, quos cultro solvere, quin nexa viscera læderentur, non licuit, cum hepatis cavo cohæserat ita, ut vesicula fellea ab utroque viscere intercepta elideretur penitus, ejusque loco abscessus nucem juglandem æquans, ac foetidissima, amurcosaque materie plenus reperiretur.

Ductum communem choledochum, quo loco is intestino duodeno inseritur, calculus triplici obtuso angulo præditus obturabat, ita, ut ibi natus videretur, cum receptaculum, quo continebatur, exacte repleret, & quodam suo angulo ductum, quo is in intestinum aperitur, perfecte clauderet.

Calculus minorem nucem moscharum magnitudine referebat, & circumcirca materia tenaci, flavaque oblinebatur, quæ paulo post exsiccata firmior ac fere lapidea evasit. Cum frustulum ejus calculi vi avelleretur, diversa, strata apparebant, quæ calculum effe-

cere. Quousque ductus supra calculum hepar versus pertingeret, an cum abscessu amurcam continente, an vero recta cum hepate communicarit, non constat.

Substantia hepatis sana, sed tunicae vasorum sanguiferorum per hepar dispersorum præter modum crassæ, vasaque ipsa solito ampliora. Totum ileum, & jejuni major portio profundo, ac obsoleto rubro colore tangebantur, quem non a sanguine grumoso transparente, multoque per omnem intestinalem tubum collecto fieri, portio ablati elotique intestini demonstravit. In ileo lumbricorum, viventium adhuc, glomeres reperti sunt.

Robur musculorum, doloris absentia, & animus præsens, salutem promittebant; at vero *supragia* hanc infidam esse ictus articularum per ultimos octo vitæ dies obscuri, fractique indicabant.

Icterus chronicus in seniculis, diuturna cardialgia, dolor vel rumor præcordiorum continuus vitium grave, & *organicum* systematis vel gastrici, vel biliferi plerumque notat. Aliarum quoque sectionum recordor, quæ hoc assertum comprobant.

Medicus medicinam his faciens & famæ suæ, & ægris consulat, si a *potentiori solvente* remedio caverit; id enim incautius datum noxios, brevique funestos motus concitat, mortemque, serius alias occupantem, ni intempestive sedula medicatio accessisset, accelerat. Victus blandus, & decocta radicis graminis, ac taraxaci tutius præscribuntur.

SECTIO UNDECIMA.

Vidua 74 annorum militis officialis quondam uxor, a multis jam annis sanissima, corpore *εὐταρκῶς*, *εὐχεστῶς*, cum more consueto alacris esset, & vesperi paulo lautius cœnaret, hausto inter cœnandum meraciori, & generosiori vino, ac alias consueverat, die 12ma augusti cubitum sanissima concessit. Mane cum consueto tempore ad gentaculum sumendum non compareret, a domesticis in lecto aphonos, & toto latere dextro paralytica reperitur. Hesternæ cœnæ reliquiæ vomitu per noctem procul dubio rejectæ, & lectum, & penes eundem pavementum conspurcabant.

Medicus accersitus venam fecuit in pede sinistro, & tria vesicantia applicuit.

Die 14ta circa noctem ad Nosocomium deferitur, cum non haberet, qui sumptus ferret, atque ipsa penuria pressa iisdem ferendis impar esset. Adplicatis iis, quæ convenire visa sunt, cum nec domi, nec in Nosocomio ulla mentis præsentis indicia daret, aut saltem pauca, & per intervalla solummodo, nocte diem 16tam excipiente moritur.

Cadaver aliquot a morte horis sectum exhibuit intra meninges in utroque latere serum multum. Meninx pia solito durior, crassiorque membranam aponeuroticam æmulabatur. Vasa ejusdem meningis in latere sinistro multo ampliora, ac in altero latere, & admodum infarcta plurimo sanguine turgabant. In ventriculis pauxillum feri continebatur.

Cerebri substantia mollior solito apparebat: arteriæ carotides, ubi cranium subeunt, osseæ ex toto reperiiebantur, talesque fuere, quousque illas intra canalem osseum persequi ob penuriam temporis licuit. Rami carotidum magnam partem ossei, ita tamen, ut portionem osseam altera-

natim

natim exciperet alia naturalis. Arteriæ in latere cerebri sinistro longiori tractu osseæ erant, quam eæ lateris oppositi. Quidam ramuli solum lamellas osseas exhibebant.

Sinus falciformis, qua is vertici capitis opponitur, officulum tribus lineis crassum, quatuor latum, & fere pollicem longum, ea parte continebat, qua falx proxime corpus callosum respicit.

Sinistra carotis in suo intra cranium introitu amplior multo, pluribus, ac amplioribus donata ramis erat, quam fœcia lateris dextri.

Vertebrales arteriæ idem omnino vitium exhibuere, atque ita primitus comparatæ videbantur, ut sinistra vertebralis capacior multo esset, & in plures ramulos æque latiores dispesceretur, quam vertebralis dextra.

Cor, & ejus valvulæ juxta morem consuetum fuere. Arcus aortæ solito amplior, & arteria pulmonalis in superficie sua interna granulis asperis, osseisque hinc inde obsidebantur. Aorta descendens usque ad locum, ubi in iliacas dividitur, lamellas osseas exhibuit sat magnas, & quibus hinc inde vix una tertia pars defuit,

quin integrum circulum complerent. Iliacæ utriusque initium tubulum osseum longitudine fere dimidii pollicis referebat.

Alia aut non fuere quæsitæ, aut juxta naturam se habuere.

En causam apoplexiæ in latere cerebri sinistro maxime repertam, & latus oppositum corporis paralyticum.

Originaria prædispositio aderat in inæquali arteriarum utriusque lateris capacitate. Id etiam præter consuetum morem fuit, quod vasa finistri lateris præ vasis lateris alterius ampliora fuerint, cum alias plerumque contrarium obtineat.

Apoplexiæ causa prædisponens vasorum videlicet & major capacitas, & offescentia emendari non poterat.

Ex vomitu ab hesternâ ingurgitatione orto, & cerebro dicta ratione prædisposito apoplexia facile explicatur.

Periculosus plane vomitus in senibus est, & quidquid sanguinem validius versus caput urget, prandium lautum, vinum meracius, sæx dura, sternutatio, opium &c.

Neque id ordinarium est, cerebrum fuisse solito flaccidius, etsi vetula fuerit, & arteriæ offescerent.

Ad

Ad serofas apoplexias hanc, de qua loquimur, pertinere non rebamur, etsi multum feri intra meninges in utroque latere contineretur. Restitante enim, congestoque intra calvariam sanguine tenuiorem partem, serum nempe, per lateralia vascula vi transprimi, percolarique necessum fuerat. Attamen productam a sanguine apoplexiam serum extravasatum auxerat.

In apoplecticorum secto cerebro frequenter leguntur *vasa cerebri sanguine turgida & serum multum effusum*. Hujus generis apoplexiæ plerumque *serosæ* audiunt: verius *sanguineæ* appellarentur; accumulatus enim intra caput sanguis, & feri effusi, & apoplexiæ causa est: serum ipsum effusum ad concausas pertinet *serius accedentes*, quæve morbum ipsum non produxere, attamen productum augent.

Discrimen non intra sola vocabula consistit; medendi enim methodus alia est, si *serosa* apoplexia fuerit, atque alia, si *sanguinea*. Porro diversitas utriusque methodi tanta est, ut, si alteram pro altera adhibeas, nil agas indifferens, quodve si

non profit, non noceat, sed ægrum data opera jugules.

Morgagnius apoplexiam, *ubi vasa encephali sanguine turgentia, & serum intra meninges effusum deprehenderat*, inter serosas retulit. Veruntamen errorem practicum prudens cavet, dum *in quibusdam apoplexiis serosis* necessitatem venæ sectionis stabilivit, ibi videlicet, *ubi sanguis vasa distendit, & turgentia vasorum cum aqua conjicitur.*

Refert idem cl. auctor, esse quosdam, qui aquam nunquam apoplexiæ causam arbitrentur, sed effectum causæ apoplecticæ, sanguinis nempe in cerebro, & vasis circa cerebrum restitantis: sed addit, id quidem plerumque ita se habere, tamen non semper.

Vere & originarie serosas apoplexias dari certo constat: ibi venæ sectio occidit. Succi pravi, & diuturna cacochyma diathesis præcedens: senectus, non cruda illa, vegetaque, quæ actionum integritate ipsam per sæpe juventutem superat, sed fracta, & imbecilla: acidulæ a debilibus, seniculis largius, & inconsulto potæ: sanata crurum antiqua ulcera, quæ serum copiosum fundere diu consueverant: humida, frigida-
que

que tempestas: corpus catarrhosum longo ante apoplexiam tempore signa suppeditant, quibus adjutus ferocem apoplexiam a sanguinea non difficulter dignoscas.

SECTIO DUODECIMA.

Juvencula 26 annorum die 28va augusti ad Nosocomium deferebatur. A multo jam tempore sana fuit, & mensstruis stata periodo redeuntibus usa, quorum reditum proxime expectabat. Die 21ma augusti prægressa artuum lassitudine friguit, caluitque per intervalla, & capite doluit. Eadem die facta venæ sectio est: die altera purgans a chirurgo datum alvum diutius fluentem reddidit. Die sequenti denovo vena secta est, & emeticum exhibitum, unde multa mucosa biliosaque vomuit, continuata diarrhœa.

Cum ad nos veniret, querebatur alternos horrores, caloresque: os amarum, mucosumque fuit: lingua glabra, prærubra, præcalida: pulsus debilis, admodum celer: petechiæ lenticulares coloris obsolete rubri prostabant.

Indicatio a vacillantibus vitæ viribus desumpta est, dataque ea sunt, quæ imminentem compagis dissolutionem praeperirent, cortex peruvianus, camphora &c. aliaque, quæ morbo convenire arbitrabamur. Verum indocilem prorsus, immorigeramque nacti ægram & operam, & medicamenta perdidimus. Remedia enim aut non assumpsit, aut sumpta in faciem custodum exspuit, mentis semper compos, & eorum, quæ faceret, probe conscia: hinc factum est, ut toto morbi tempore potior medicamentorum pars pessumiret.

Interea pulsus frequentiores, debilioresque fieri, lingua asperari, siccarari, ut assæ potius carnis frustum referret: ardor circa præcordia, & in abdomine, qui tactum non ferebat, sentiri: tandem tussi validissima, sicca, vesperi præcipue vexari, noctu demum subdelirare, etsi morbo multum jam progresso, & subinde tantum id fieret, ac adstantes, si quis ipsam alloqueretur, probe nosceret. Fæces nunquam in lectum misit, sui, suarumque necessitatum nunquam penitus oblita. Cæterum robur musculorum ita viguit ad mortem usque, ut ad alvum ponendam ad ultimum

timum usque vitæ tempus vel sola vel unica custode adjuta facile surgeret.

Die 23ta septembris, cum per tres ultimos dies stupenda pulsuum frequentia, & exilitas esset, moritur.

Cadaver apertum exhibuit omentum corruptum, sphacelatumque magna ex parte: intestina vero hinc inde partim inflammata, partim vero gangrænosa. Ventriculi interior membrana, præcipue versus pylorum maculis rubris lenticularibus totidem petechias referentibus, distinguebatur, & hinc inde leviter livebat. Vesicula fellea bile multa, quam ex aspectu laudabilem diceres, turgebat. Glandulæ mesenterii solito majores erant, & grumos sanguinis referebant. Uterus antrorsum versus ossa pubis, & sinistrorsum ita inclinabatur, ut cervix ejusdem cum vagina in angulum acutum coiret, & uteri osculum latus dextrum ac retrorsum respiceret: ligamentum latum lateris sinistri multo brevius dextro fuit: interna uteri facies lineolas rubras, punctulaque rubra non exstantia referebat.

Pulmones sanissimos, nullaque in iisdem tussis validissimæ morbo multum jam provecto vexantis vestigia reperimus.

Fe-

Febrim vel continuam, vel remittentem, quam cruda, & *biliformis* materies præcordiis insidens producit, *biliosas* alii, alii *putridas* appellitant. *Eandem* banc febrim, si morbi materies altius infixæ, & tenacior sit, ac magna ex parte in sanguinem traducta, ad nobiliora viscera deponatur, & gravia hoc ipso symptomata producat, *malignam* nominabimus, quæ varias alias febres *petechialem*, *petechizantem*, *milliarem*, *scarlatinam*, *febrim carcerum*, *nosocomiorum*, *castrensem* &c. sub se quasi totidem ejusdem febris differentias accidentales continet.

Alia nominum vis, & potestas in denominandis febribus apud veteres fuit. Quas nos modo *inflammatorias* dicimus, illi *biliosas* appellabant ob crustam sanguinis phlogisticam, & flavescentem, quam ii *bilem*, *sanguinem bilisum*, *pituitosum*, *ωχρον αίμα* nominarunt. Ballonius omnes ferme pleuritides *biliosas* vocat, eas videlicet, quæ nobis *inflammatoriæ* sunt. Ipse Hippocrates L. de locis in homine nomine *bilis* pleuritidem notat. *Pleuritis biliosa* nobis toto genere diversus morbus est.

Qui

Qui veterum libris uti cupit, eorum phraseologiam, & vigentes quavis ætate opiniones, modosque loquendi, quin peculiarem cujuslibet scriptoris medici philosophandi rationem nosse debet, ni in graves errores abduci velit. Iisdem enim per sæpe vocabulis cum veteribus utimur, sed quæ alias nobis ideas quam illis expriment. Sic cum Galenus in comment. ad aphor, 23. L. 1. in febribus *biliosis* venæ sectionem etiam ad lipothymiam usque præcipit, e contrario vero Arabes sanguinis missionem in morbis iisdem reformidant, manifesto constat, non eandem & Arabibus & Galeno biliosi morbi notionem fuisse: & hunc, & illos verum dixisse, si Galenum de *inflammatoriis* loquentem, quas is *biliosas* dixit, Arabes vero de *biliosis* nobiscum sentientes accipiamus.

Venæ sectionem in morbis putridis, gastricisque intempestive vel ab ipso ægro, vel ab aliis male consulentibus, antequam ad nos venirent, institutam sæpius lugebamus. Dolenda plebeculæ fors est, quæ, ut primum morbo corripitur, plerumque a medicastis cum pecuniarum, & ipsius nonnunquam carissimæ vitæ dispendio

dio opem petit, etsi tot asyla pauperibus pateant, ubi omne auxiliorum genus gratis porrigitur.

Nescio, an morbi ipsi, qui in populum sæviunt, an vero ii, qui artem, quam non addidicere, illotis manibus tractant, numerosiores strages edant.

Præpositorum nostrorum sagaci providentiæ debemus, quod hæc populi pestis indies mitius affligat, & a sacris Æsculapii profani, quantum fieri potest, arceantur.

Emefin cum emolumento in ejusmodi febribus moveri per innumeras observationes constat. Id auxilii medicastri raro negligunt, at nullo sano consilio, nullis observationibus ducti quadratis rotunda miscent, ac purgationes, emeses, venæ sectiones, intra quæ ipsorum tota scientia consistit, nulla habita temporis, sexus, morbive ratione instituunt, repetunt, quemadmodum cæco impetui, & vanæ ipsorum empiriæ libuerit.

Lingua *glabra*, *prærubra*, *præcalida*, aut *inæqualis* ob papillas ejusdem magis elevatas, tumefactasque, etsi cæteroquin humida sit; aut in medio *sicca*, *asperaque*,
quasi

quasi lingua bovilla; vel vero *sicca*, non *aspera*, sed *levis*, multiplici nostra observatione febrim gastricam putridam, eamque difficiliorem curatu, longioremque portendit. Quosve hac linguae diathesi affectos accipimus, præmissis solventibus, emetico vacuamus, ac dein solventibus, sale ammoniaco, juncto persæpe cortice confanamus.

Exhibito primis 24 horis decocto solvente solutionem tartari emetici propinamus. Postea ubi major virium jactura fuerit, vel solum corticem, vel camphoræ maritatum, vel in decocto, vel vero in substantia, ut ajunt, prout ex aliis circumstantiis magis convenire arbitramur, exhibemus. Ipecacuanha apud ejusmodi ægros impar, ut plurimum, tanti mali vindex est.

Linguas albas humidisque, aut virescente materia obductas minus timebamus: his etsi vomitorium antimoniale cum utilitate dabatur, nihilominus ipecacuanha per epicrasin data satisfecit.

Purgans vices emetici rarissime subit. Febrim purgans frequentissime incendit, quam emeticum uno quasi ictu jugulat.

Inanis plerumque metus emesin prohibet, eique alvinam purgationem substituit.

Etsi alvus minori in præsentiæ cum molestia moveatur, quam emesis, peracta tamen operatione citius motæ ab emetico turbæ componuntur, quam quas purgans pharmacum concitavit.

In febribus putridis, sive biliosis observatum frequenter est, datis solventibus, motaque emesi, alterutrum ex duobus statum obtinere; vel enim eliminata morbi materie æger insigne omnium symptomatum, cephalalgiae, temulentiaeque præcipue, ac cardialgiæ levamen experitur, ac ferme apyretos est, vel vero rejectis licet copiosis sordibus, caput æque propemodum, ac antea, gravatur: pulsus debiles, exigui, frequentesque perseverant. Quod si prior ægroti conditio obtineat, sufficiet continuatus solventium, salis præcipue ammoniaci usus.

Salem hunc aliis remediis salinis anteferendum ex eo existimo, quod glutinosa, tenaciaque potenter incidat, & torpescen, tes simul fibras stimulet, quo restitantes saburræ reliquias excutiant.

Ve-

Verum si alter ægroti status sit, ubi eliminata licet ingenti materiæ mole, quæ præcordia citra noxam occupare non poterat, levamen evacuationi conveniens non respondet, & pulsus molles, humiles, frequentesque sunt, illico ad corticem peruvianum, camphoram, serpentariam virginianam confugere oportet. Hoc rerum statu radicem arnicæ vel solam; vel camphoræ junctam una alterave vice perutilem observavi.

Fœminæ laxæ imbecilli ventriculo præditæ, chloroticæ, viri debiles, sanguinis missionibus intempestive institutis exhausti, si morbo bilioso teneantur, utut emesi indigeant, nihilominus raro solis solventibus, & emetico persanantur, sed plerumque in cortice peruviano, & antisepticiis ex classe roborantium desumptis salutem inveniunt.

Omnes, qui graviori morbo putrido, sive maligno laborant, si diutius decubuerint, molesta tussi vespera, noctuque præprimis infestante corripuntur. Hi sputa aut nulla, aut spumosa reddunt, aut, ut in non paucis est observare, *puriformia*. Dolor in thorace nullum, nisi si diutius, &

validius tussitent, nullam inter spirandum difficultatem queruntur: at scrobiculum dolet, indeque, si attentius observes, irritamentum ad fauces, gutturve, & demum ad thoracem prodit. Hinc tussis hæc, si genesis spectes, a gastrico systemate orditur, & illæsis pulmonibus fit, nisi forte & hi a sæpius repetita ac validiori succussione, tussique diuturna proprium quoque vitium traxerint, & humores spissi illuc allekti decubuerint.

Tussis hæc *stomachica* reconvalescentibus diu non raro molesta roborantibus, stomachicis, polygala, & lichene islandico tollitur.

De hac tussi illa Ballonii valent, dum ait: *in validis tussibus, præsertim cum inanes sunt, dolorem audivimus tantum in ventriculo natum, ut necessario opitulandum ipsi ventriculo fuerit. Quemadmodum difficultas respirationis facit, ut vi sympathiæ dolores in partibus ventris inferioribus oriantur, sic difficultas aliqua spirandi oritur ob læsionem, doloremque partium interne contentarum, & tunc est opitulandum partibus ventris inferioris, relicto thorace, & partibus ejus. Causa sæpe latet in hypochondriis.*

Tuf-

Tussis stomachica apud alios ægros nullo alio morbo laborantes frequenter occurrit. Res est subinde difficilioris indaginis, ut *oppressionem pectoris, ardorem in thorace, tussim a pastu præcipue affligentem, sputaque puriformia*, quod horum causam, genesinque concernit, probe dignoscas. Uti enim hæcce symptomata pectoris originarie affecti esse possunt, sic in hominibus laxis, debili ventriculo donatis, & male digerentibus, in sedentariis, sceminis, pueris &c. frequentius a præcordiis, & relaxato systematis gastrici tono nascuntur.

Profuere aliquoties purgantia lenia, rhabarbarina, salina, & continuatus postmodum amaricantium polygalæ, lichenis islandici &c. usus.

Quod si crudus apparatus ventriculum gravet, & irritationem ad pulmones propagando, eosdem continuata, validaque tussi concutiat, ut sputa cruenta ruptis pulmonum vasculis appareant, ipecacuanha instar miraculi aliquoties profuit. Sed ea de re alibi erit distinctius differendi opportuna occasio.

Uteri obliquus in hac fœmina situs ea nobis in memoriam reduxit, quæ apud Hippocratem de *uteris transmotis, de utero in lumbis incumbente, ore uteri complicato, uteris sursum progressis, ad vesicæ stomachum, ad lumbos, ad coxas conversis, in inguina, & urinae meatus incumbentibus, ad sinistram partem & coxam inclinatis, uteris commotis, & aliquo allapsis, ad sedem conversis, & secesum secedere prohibentibus, uteris circumversis ad dextram partem, puerperii purgamentis non fientibus, uteris obtortis, foras egressis, dependentibus &c. diversis in locis consignata leguntur.*

Hæc de vera uteri aliter, ac in statu naturali solet, locati positione accipienda omnino esse, & hæcce nostra dissectio, & aliorum, atque haud infrequens Morgagni observatio probat. Etsi, quæ divus medicinæ parens de uteris ad cor, atque ad caput progressis, & strangulantibus &c. habet, ad spasmos ex hypogastrio oriundos, aut ibi loci se primum exerentes, qui & alias corporis partes in consensum trahunt, & mutatum uteri situm mentiuntur, pertinere, clarum fit.

In Morgagnii epistola anatomico-medica XLVIII. latorum uteri vinculorum laxitati tribuitur, quod is antrorsum concidat: eorundem vero, vel & utrorumque nimia ex alterutro latere aut brevitās, aut laxitas uterorum obliquitatem facit, unde-
cunque hanc vinculorum inæqualitatem si-
ve a nativa constitutione, siue ab adventi-
tio primum alicujus ligamenti vitio, siue
etiam a gibbo, qui spinam dorsi, cum ea-
que partes nexas, vicinasque ad obliquum
detorquet situm, derivare libuerit.

Ne vero has de obliquo utero obser-
vationes usu carere practico, atque inanes
quis arbitretur, idem cl. vir, & frequen-
ter in partu perrumpi uterum ob obliquum
infantis positum, & hunc ipsum ob ipsius
uteri sæpius, ac vulgo creditur, evenien-
tem obliquitatem fieri, ex aliorum quoque,
præter suam, experientia docet.

SECTIO DECIMA TERTIA.

Pistor annos viginti tres natus initio
augusti cerevisiam, vinumque promiscue,
ac affatim haufit, cum die festo, ut hoc
hominum genus solet, genio una cum so-

dalibus liberius indulgeret. Altero mox die alvo cita, torminibus, ac tenesmo corripitur. Primis morbi diebus vigesies per diem deiecit; at exactis duabus septimanis, cum circa medium augusti nos accederet, sexies intra nycthemeron aquosa purgabatur, quibus quaedam quasi albæ laciniæ, aut minutula quasi pastæ farinacæ frustula innatabant: nullus amplius in abdomine dolor, tenesmus nullus. Os amarum, lingua albescens, pulsus humilis, non febrilis. Data est radix ipecacuanhæ per epicrasin: non vomuit, verum alvus frequentissima facta est, & vires minuebantur. Exhibebatur pulvis ex myrobalanis, succo catechu, & opio, unde alvus compressa quidem est, at circa 24ta tam augusti sine voce, facie hippocratica, & artubus frigidis, pulsu frequentissimo, debilissimo, tremuloque quasi jamjam moriturus jacet. Vescantia, acres sinapismi, camphora radici arnicæ mixta tenuem vitam resuscitarunt.

7ma. septembris deglutitio difficilis, vox rauca, tussis dein major indies ægrum exercere inceperant. Nil vitiosi in faucibus conspiciebatur, præterquam leves hinc inde rubores absque tumore.

Hiscæ

Hisce remediis etsi mortis præsentis ereptus videretur, nihilominus circa nonum septembris, cum reliquam sanationem iisdem perfici posse desperabamus, ad corticem juncta simul camphora accessimus.

Excoriari ad os sacrum, & trochanterem utrumque, summa licet adhibita diligentia, cepit. Tussi primum sicca, clamorosa, sonora, quasi ex cavo tussitaret, ad vesperam, noctuve vexari; demum & sputa copiosa *puriformia* rejici. Macies indies major. Pulsus repentes, obscuri, naturalibus celeriores: decubitus in latus dextrum impossibilis: hypochondrii sinistri dolores punctorii crebri: noctu nonnunquam copiosus, & foetidus sudor: horror validus, & ossa concutiens aliquoties accessit. Alvus naturalis.

Die 28va septembris in auxilium præter corticem & camphoram polygalam, & lichenem islandicum vocabamus. Sputa subsequenter diebus minuebantur: vox paulo melior: at ab aliquot jam diebus foetor peculiaris, qui absque sensu incipientis deliquii ab adstantibus ferri diutius non poterat. Reliqua symptomata persistere.

Die

Die 25ta septembris a meridie pulsus magis humiles, admodum exigui, & frequentissimi: dolor per aliquot momenta immanis in hypochondrio sinistro: ejulatus: animus præfens, & die sequenti mors.

Latus thoracis sinistrum lividum in cadavere, lividi, nigrescentesque illius lateris muscoli fuere. Apertum sinistri thoracis cavum duodecim propemodum libras feri turbidi, virescentis, fœtidissimique continebat. Pulmonis externam faciem, pleuram, pericardium, diaphragma, qua parte fero hoc contegebantur, membrana albescentis quasi ex pasta farinacea confecta obvestiit. In pericardio libra ejusdem feri, minus tamen turbidi, & absque ejusmodi pseudo-membrana inveniebatur.

Pulmo illius cavi ita compressus, & in exiguum spatium redactus erat, ut a sua functione diutius jam vacasse visus fuerit, etsi dissectus nil vitiosi monstraret. Cavum thoracis dextrum pulmo sanissimus replevit.

Secto abdomine omentum convolutum, ut intestina non obduceret, exiguum, & putridum reperiiebatur. Intestina lividissima, ac ferme nigra fuere, excepto intestino recto, si colorem spectes, sano.

Ad

Ad initium intestini ilei præternaturalis coarctatio, futuri fors morbi ilei rudimentum. Fæces consistentes per totum intestinum ileum, & vera stercora. Colon per plures prius anfractus in pelvi sitos circumductum tandem inde ascendens in rectum abiverat. Ventriculus externa facie sanus, interna lividus.

Resecto cranio aqua sub arachnoidea contenta gelatinam mentiebatur: reliqua sanorum instar se habuere.

Pistores morbis acutis correpti præ aliis multo facilius sæpiusque perire, tum meis, cum & aliorum, qui per aliquot jam annos ægris in Nosocomio adstiterere, observationibus comprobatur. Morosi ut plurimum sunt, tardi, stupidi, sermonis pauci, aspectu torvo, facie pallida, ejusque coloris, quem græci χλωρον dixere. Morbis malignis maxime subjacent, ex quibus raro convalescunt,

Horum ratio a vivendi genere, & opificio repetenda est. Frequenter, & valide incalescunt, æstuantque. Igne, motuque corporis percalefacti subito refrigerantur potu largo, & frigido, atque insuper ob id, quod rigente etiam gelu ex hy-
po-

pocauftis se foras proripiunt nudi, & non nisi linteo pudenda tecti.

Tussis valida, sonora, ad vespervas, & noctu aucta facile explicatur. Sed unde sputa copiosa, *puriformia* pulmonibus integris? unde feri tanta collectio? an ea ante præsentem morbum adfuerat, an eodem inchoante, cum pridie vino, & cerevisia, corpore fors æstuante, se ingurgitasset, primum nata? an, cum circa 24^{am} augusti evacuationibus prægressis exhaustus, micante pulsu tenuissimo, & extremis frigidis jamjam moriturus videretur, extrema vascula relaxata serum dimisere, posthac non amplius resorbendum, idque in sinistro thoracis cavo potius, quam alibi, ob præexistentem fortasse pulmonis illius lateris quandam debilitatem?

Colon solito longius, & per gyros, antequam in rectum terminetur, circumductum, fæcum in anfractibus coacervatarum exitum morari necessum est. Hinc nasci aliquando fors hernia, ad quam intestino ita se habente prædisponebatur, a *prolabente colo* potuisset, quam *raram* auctores dicunt.

Vomitus stercoreus etiam illæsa Tulpæ valvula, uti per aliorum quoque observationes constat, fieri potest.

SECTIO DECIMA QUARTA.

Sartor 34 annos natus a duodecim propemodum annis ad scrobiculum per intervalla dolet, sanus cæteroquin. Vesperi cubitum concedens horruit, æstuavitque: mane sequentis diei dedolatus, æstuans, difficili respiratione, tussi, & dolore punctorio utriusque lateris in thorace correptus jacet. Difficilis in utrumque latus decubitus.

Terna venæ sectio dolorem pungentem minuit: at major postmodum pectoris oppressio orta.

Die morbi octavo ad nos delatus pulsus frequentem, non durum exhibuit. Calor ad attractum magnus: respiratio laboriosa, frequens: tussis moderata: sputa pauca, aquosa, mucosa: lingua humida, modice albescens: mens constans: alvus liquida, septies octiesve per 24 horas sponte mota. Factis compluribus per intervalla venæ sectionibus sanguis semper crusta phlo-

phlogistica, contracta, margine fimbriato
contectus. Levamen a venæ sectionibus
nullum omnino, si respirationem spectes,
minor tamen utrinque punctorius dolor.

Die totius morbi 17mo ad finem ver-
gente, cum se vesperi mox suffocandum
ob brevissimum, difficillimumque spiritum
diceret, denuo sanguis, isque ultima vice
detractus est æque phlogisticus ac antea.
Inde levamen exiguum, donec malorum
omnium solamen post mediam noctem mors
afferret.

Secto cadavere pulmo uterque ita in-
flammatum deprehendebatur, ut exiguae
solum ejusdem portiones sternum versus
a phlogosi immunes essent: sinister, qua
is claviculam respicit, exiguis tuberculis
ciceris magnitudine intra spatium exi-
guum interstinguebatur, duris, & nigri-
cantibus. Pulmones ambo arctis nexibus
ad pleuram ligabantur, excepta ea eorun-
dem portione, quæ anteriora thoracis spe-
ctat, quamve ab inflammatione liberam
esse diximus. Firmissima adhæsiō, & cul-
tro, nisi alterutrum lædatur, haud divi-
denda pulmones diaphragmati utrinque jun-
xit.

Pleu-

Pleura inflammatione caruit. Omentum convolutum in funis speciem intestinalis non obtegebat, & explicatum perexiguum fuit. Colon ex latere dextro adscendens sub hepate contra se ipsum replicabatur, & flexum fecerat mirum quantum expansum, ac *tympaniticum*; at transversa coli pars cum portione ejus per latus sinistrum descendente angulum rectum, quin tamen contra se ipsum retorqueretur, in regione lienis formabat: utraque intestini coli portio, & quæ ventriculo subtendebatur, quæve per sinistrum decurrebat latus, angusta, contractaque funiculi non crassi speciem referebant. Curvatura *sigmoidea* nuncupata denuo justo amplior, & tractu semi-alterum pedem æquante vere *tympanitica* fuit. Ventriculi interna superficies colore plumbeo fœdabatur, versus pylorum maculis, & punctis rubris distincta. Vasa vero ventriculi multo ampliora solito, &, ubi in ramos dispersebantur, varicosa sanguinem multum, nigrumque continebant.

Gravissima ea thoracis inflammatio est, quæ utrumque pulmonem, eumque ferme integrum corripit; priusquam enim

noto quodam, atque omnibus aliis inflammationibus consuero exitu terminetur, *suffocando* occidit, cum auctum visceris volumen intra angustiores thoracem conclusum spiritum elidat. Sed & totius oceani sanguinei fluxum, & refluxum *sistendo* vitam adimit, cum e contrario, ubi alteruter solum pulmo laborat, sanus alter ægro-
tantis vices subit.

Quod si quid auxilii contra diram hancce totius pulmonis inflammationem suppeditare ars possit, id erit solummodo sub exordium morbi gravissimi, si sanguinis subita, largave evacuatio ex vena lato vulnere pertusa instituatur, antequam fixa penitus phlogoseos sedes sit. Alterum post hæc subsidium cruenta scarificatio habet, non ubique instituta, sed in dorso, & inter scapulas facta, cujus rei ratio ex nexu vicino affecti visceris patet. Sed & hic meminisse oportet, quod morbo jam adulto, vigenteque omnis medicina plerumque fera sit.

Sartores quam plurimos vidimus pulmonum morbis præ aliis laborantes. Cum enim corpore antrorsum incurvato, inclinatoque capite continuo ferme sedeant,
ne.

neceſſe eſt, ſanguinem per corpus inæqua-
liter diſpenſari, eumque in pulmonibus
plus æquo accumulari, tum quod com-
preſſa ob ſitum corporis abdominis viſcera
minus ſanguinis admittant, hinc ad ſupe-
riora major humorum copia urgeatur,
cum etiam, quod ob exiguas, quas ſeden-
tarii hi homines faciunt, inſpirationes ag-
geſtus in pulmonibus ſanguis non æque
prompte, ac oportet, promoveatur. Ple-
thora hinc *topica* naſcitur, pulmonum vi-
delicet, multaque alia incommoda ab hac
origine fieri conſueſcunt.

Præterea cum hocce hominum genus,
præterquam quod ſedentariam agant vi-
tam, nullos inter ſedendum labores pera-
gant, qui exercendis muſculis, firmando-
que corpori pares ſint, eos laxos, molles,
& carniū eſſe effceminatarum oportet.

At vero pulmo & imbecillus, laxus-
que, & multo ſanguine turgidus, ſi aërem
frigidum forte incautiſſe admiferit, univer-
ſalem, lethalemque ut plurimum inflam-
mationem ſuſcipit. Sed etiam ſanguinis
ſputum, tum in ſartoribus, cum aliis quo-
que, qui veſtibus ſuprà abdomen arctius
conſtrictis, preſſoque idcirco abdomine

multum sedent, & scriptitando occupantur, frequenter occurrit, chronicum plerumque, & ἀπυρετόν, quove ad seram usque senectutem nonnunquam conflantur. Huc pertinere illa hæmoptōes species videtur, quam Hippocrates L. 2. prorrh. *periculi expertem* dicit.

Hanc hæmoptōes speciem haud satis exacte a recentioribus descriptam, utur frequentiore, ac vulgo æstimatur, Hippocrati nihilominus cognitam fuisse, depictamque ab eo, ex L. 1. de morbis videmus, ubi venarum *varicosam dilatationem* in pulmonibus adstruit, quam is σπᾶδωνα appellat, quod venæ pulmonum ob copiam inundantis sanguinis distrahantur, & varices, κίρσοι, producantur.

En ipsa Hippocratis verba, rem egregie, ut ubique solet, & paucis exprimentia: *si vena quidem non omnino rupta fuerit, sed ea præcipue velut varix distenditur, quod etiam confestim quidem, ubi factum fuerit, dolorem quemdam tenuem, & tussim siccam exhibet, si vero diutius traxerit, & neglecta fuerit, primum quidem paucum, & subatrum sanguinem transmittit, mox etiam copiosiorum, & maxime sincerum, deinde pus.* His

con-

confert, si circa exordia curandos susceperis, ut manuum venæ relaxentur, & viculus ratione utatur, ex qua siccissimus, & maxime exsanguis evadat.

Pulsus arteriarum in nostro homine non duros, & progrediente morbo molliores continuo deprehendimus.

Flexus coli hepaticus, quem tympaniticum vidimus, multarum in sedentariis molestiarum fons, & origo est, apud illos maxime, qui gulæ liberius, simulque otio indulgent. Flatus ibi loci conclusi, a pastu præcipue, & turgente ventriculo, a longa sessione, anxios, morosos, capite gravatos, præcordiis dolentes faciunt, quos medici visceribus infarctis, hepate præprimis obstructo laborare perperam subinde arbitrantur, & ob eam rationem diuturnæ medicationi subjiciunt, donec, quam restituere satagunt, sanitatem, penitus labefactent. Frugale prandium, matutina abdominis frictio, motus, & usus frigidaë hypochondriacos nostros epulones feliciter sanaret, quam quæcunque solvente, roborante, nervinoque, ac carminante scopo pharmacopœa suppeditat.

Vasa ventriculi dilatata, & ferme varicosa ea nobis in memoriam revocant, quæ cl. Joan. Kœmpf de infarctu vasorum ventriculi peculiari, & lectu dignissima dissertatione, & post eum vere egregius Tissotus in ea, quam cl. Zimmermanno inscripsit, epistola de *morbo nigro* scripsere. Multa fessio, corporis inclinati situs, & impeditior idcirco per gastricum systema sanguinis circuitus facilem cardialgiæ illius, quam æger a duodecim fere annis querebatur, explicationem subministrat.

Ruptus successu temporis fortasse varix *morbum nigrum* Hippocratis, seu *atram bilem* exhibuisset.

SECTIO DECIMA QUINTA.

Musicus annorum 32 die 8va octobris ad nos defertur, delirus, pulsibus celerissimis, & exiguis, & digito vel levissime appresso, evanescentibus. Per eos, qui ægrum huc detulere, id solummodo rescium est, hominem ab integro mense domi decumbere, usumque esse chirurgi cujusdam opera, qui dolenti testiculo medebatur. Cum genitalia examinarentur deprehen-

hensum est præputium callosum, & glandi firmiter ita circumcirca nexum, ut nec retro glandem penitus, neque ex integro antrorsum trahi potuerit, & glans semidenudata prospiceret. Nulla cæteroquin ulibi exulceratio visa est. Sinister testiculus aliquantum major dextro apparebat. Orificium urethræ ita arctum, ut cereis nostris aditus præcluderetur.

Indicatio vitalis urgebat, &, quidquid causarum, vitiique subesse poterat, quod nos latebat, id nihilominus in propatulo erat, tenuissime micantem vitæ scintillam omni stimulantium, cardiacorumque apparatu, quasi affuso oleo animandam esse, priusquam ex toto extinguatur. Vesicantia, sinapismi, infusum radicum serpentariæ, virginianæ, & contrajervæ cum larga camphoræ dosi pleniores, magisque vividos arteriarum ictus effecere, mensque post bidduum ad exiguum tempus rediit, ut diceret, se ob plures gonorrhœas ab octennio difficulter, & filo tenuissimo lotium misisse. Plura narrare volentem delirium denuo superveniens prohibuit.

Hoc tempore, quo apud nos fuerat, urinam perpauca misit, & difficillime.

Tandem tenuiori cathetere imposito lotium prærubrum, & sanguine tinctum evocabatur. Die 12ma octobris ad finem vergente moritur.

Dissecta urethra insignem circa frænulum coarctationem monstravit, quæ difficilem in vivente catheteris applicationem fecerat, cum superato hoc angustiori urethræ principio nullum amplius nec cereus immissus, nec catheter obstaculum in reliquo ad vesicam itinere offenderet. Sana per reliquum urethræ tractum omnia: nulla cicatrix, nullæque excrescentiæ, aut alia læsarum quondam partium vestigia. Sana feminalis caruncula, nisi quod utrumque ductuum ejaculatoriorum orificium solito magis ampliaturum hiaret, & finistram compressa proflata pus funderet. Ex eadem glandula digitis leviter compressa per omnes ejus excretorios ductus, sanos quidem ipsos, pus proliciebatur, sectaque exiguos abscessus, lentis quosdam, ciceris alios magnitudine continuit.

Vesicula feminalis sinistra pure plena fuit, ipsa ex membranis duris, crassisque, & hinc inde inflammatis composita. Sana dextra, & liquore feminali turgens.

Cum

Cum teste sinistro, quem dextro majorem diximus, tunica vaginalis arctissime cohæsit, isque dissectus abscessum, qui nucem juglandem æquans pure bono, crassoque replebatur, in parte a testiculo accessorio averfa exhibuit.

Sanus uterque funiculus spermaticus. Vesica urinaria urinæ sanguinolentæ paucam quantitatem continebat, & maculas amplas profunde rubras, quasi totidem suffillationes, per omnem ferme internam superficiem monstrabat. Renes solito intensius rubebant: intestina tenuia erant inflammata.

Pulmo dexter labis expers, at sinister tuberculis, lentis, cicerisque magnitudine, per omnem ferme substantiam obsidebatur, duris, albis, solidis, quasi ex molliori cartilagine factis: reliqua his interjecta pulmonis substantia admodum friabilis fuit, digitoque contrectanti, & ipsi oculo minus sana apparebat: pleuræ præterea ubique firmissime nectebatur.

Pleura ipsa tota quanta in latere sinistro admodum crassa fuit, ita, ut maxima ejus crassities latum pollicem æquaret: substantia ejus in quibusdam locis molliorem cartilaginem & sectione, & ipso aspectu,

tactuve referebat. Aliæ ejusdem pleuræ plagæ albidæ, tenaces, ac tendineæ erant, & variis sibi invicem impositis stratis cultri, aut etiam manuum ope ab se invicem dividendis comparatæ. Transversim secta pleuræ frustula, digitisque compressa sanguinem per minutula vascula, ipsam ejusdem substantiam frequentissime percurrentia, ubique plorabant.

Resecto cranio laterales ventriculi ferro flavescere turgidi inventi sunt.

SECTIO DECIMA SEXTA.

Fœmina 30 annorum mane inter pauperes ad nos venit, atque, ut in Nosocomium suscipiatur, petiit. Interrogata, quamdiu, & quo morbo laboraret, respondit, se per octo dies alvo cruenta, torminosa, citaque, non ramen supra modum exercitatam fuisse, at fluxu hoc subsistente in quartanam incidisse, cujus binos universim paroxysmos pertulisset. Ab aliquot diebus, ex quo alvus quiesceret, abdomen intumescere querebatur. Cum bajuli susceptam ad cubilia ægrorum deportare juberentur, ipsa suis confisa viribus sola

la per gradus ascendit, seque exuit: cum in lectum se reclinat, repente moritur.

Caput dissectum, & sedulo perquisitum nil vitiosi obtulit.

In cavo thoracis singulo libra feri flavescens, & pauxillum aquæ ejusdem intra pericardium inventum. Pulmones sani. Cor solito multo majus: par magnitudini parietum crassities, & proportionatum utriusque ventriculi cavum. Aortæ principium, ut primum ex corde emergit, paucarum linearum tractu osseum fere totum fuit. Valvulæ ejusdem crassæ, partim cartilagineæ fuere, partim vero ejus naturæ, quæ inter os, & cartilaginem ambigit: parum mobiles, claudere, five aperire aortam oporteret, & *semi-biantes* fuere.

In abdomine hepar mole ingens, & sanum per omnia omnem præcordiorum regionem, hypochondrium scilicet utrumque, & quod utrique interjacet, occupabat. Sinister ejus lobus in hypochondrium finistrum protensus lienem & ipsum solito triplo majorem, triangularemque loco movit, detrufitque. Ventriculus exiguus prægrandi hepatis substernebatur; ipse vero intestinum crassum mediocriter amplum
po-

potius referebat, ita tamen, ut in medio per dimidii fere pollicis tractum constringeretur, & duos exiguos ventriculos exhiberet, quorum alter in alterum orificio vix digitum capiente aperiebatur. Color intestinorum non sanissimus, sed qui aut prægressam phlogosin, aut incipientem indicare videbatur: hinc inde inchoans livor notabatur.

Uterus, uti in nubili puella, exiguus, etsi præterito anno idque prima vice peperisset. Ovaria ovulis maximam partem non bonis fœta.

Mortem repentinam ab aucto, dum primo scalas, & depositis dein vestibus lectum conscenderet, humorum ad cor al-lapsu deduximus, qui ab osseo aortæ capite, valvulisque ferme ex toto rigidis expediri, promoverique ulterius nequiverant.

Quibus vasa sanguifera obrigescere incipiunt, seniculis, aut quos gravis duravit labor, aut quibus hoc vasorum vitium peculiare est, ictus arteriarum tardi, durique sunt, non a sanguinis phlogistica densitate, copiave, sed ab aucta tuborum sanguiferorum rigiditate repetundi. Sanguis
im-

imprudenter missus vires convellit, & funestam brevi debilitatem accersit. Minuta enim humorum moles in vasa rigidiora impotentius agit, & sanguis post venæ sectionem celerius circumducendus fibras arteriarum frequentioribus contractionibus impares offendit. Hinc læsam, quæ inter fluida, solidaque intercedit, rationem ars nulla in integrum restituit.

At vero, ut sanguinis detractionem hi difficiliter ferunt, ita auctior ejusdem motus, aut copia subito nonnunquam letalis fit: hinc proportio vim morricem inter, & pondus apud eos, quorum arteriæ rigidiores evadunt, intra multo arctiores terminos, ac apud alios hujus vitii expertes sita est.

Hæc eo dicta sunt, ut, ubi prudens offescentium vasorum suspicio est, quid agendum, omittendumque sit, & quæ imponere medico nonnunquam possint, eumque ad instituendam sanguinis missionem hujusmodi ægro funestam perducere, clarius elucescat.

SECTIO DECIMA SEPTIMA.

Quadraginta annorum vir ex pistore, quod opificium admodum juvenis addidit, per 23 annos miles, atque olim inter Borussos levis armaturæ equites stipendia meritis die 3tia octobris ad Nosocomium venit, ex quo sequentia audivimus:

A 20 annis, quo tempore, cum acute laboraret, largis venæ sectionibus institutis intra tres fere septimanas convaluerat, quotannis quater, ut plurimum, ob frequentes narium hæmorrhagias venam sibi tundi curavit.

Ante sex annos, cum præter modum palleret, multumque salivæ in fauces conflueret, purgans, nescio cujus suasu, sumpsit, quo tæniæ portionem longitudine viginti ulnas æquantem abegit. Ternis vicibus eodem medicamento purgante usus est, ita tamen, ut octo semper dies singulis purgationibus interponeret. Singula vice portio tæniæ expellebatur, ut, si totum accipias, quod excrevit, quadraginta ulnas æquet.

Toto militiæ tempore multoties æstuante corpore, ut fit, frigidam hausit, & ad hanc usque diem largiori spirituum ardentium potu delectabatur; inde a multis jam annis doloribus laterum pleuritico-
rum in morem tentabatur, quos aut neglexit, cum ipsum nunquam lecto affigerent, aut celebrata subinde sanguinis missione mitigavit.

Ab octo annis phthisicum se dicebat. Sputabat pauca, mucosa, difficilia, subinde puriformia. Respirabat anxie, cum sibilo, tussi crebra, diu noctuque molesta. A binis mensibus respiratio magis laboriosa, sibilosa magis: sputa viridia, fœtida, perpauca: carnes evanidæ: tussis frequentior: defluvium capillorum: virium jactura manifestior: vomitus per intervalla, mane præcipue, ac jejuno ventriculo, isque inanis, ut plurimum: diarrhœa: dolor ad scrobilulum. Ab aliquot diebus vesperi crura tument.

Cum, quæ usui esse videbantur, applicarentur, increvere nihilominus enarrata symptomata: deglutitio fieri tandem difficilis: vox rauca vix percipienda. Die octava novembris moritur.

Aper-

Aperto thorace pulmo dexter ex toto gravissime inflammatus, si partem non magnam, quæ diaphragma respicit, excipias, deprehendebatur. Suprema ejusdem pulmonis pars conclusum abscessum pure tenui repletum continuit. Cavitas vomicae tota, quæ ovum anserinum facile cepisset, particulis albidioribus, & quasi membranam mentientibus intus obducebatur. Circa abscessum inflammatio gravior erat, quam locis a vomica magis remotis. Haud procul ab hocce abscessu aliam exiguam, quæve nucem moschatam vix caperet, vomicam pure minus tenui, & ex albo virescente turgidam vidimus.

Sinister pulmo diaphragmati per quandam pseudo-membranam circum circa ita necebat, ut in medio inter diaphragma scilicet, & pulmonis infimam superficiem aliquid feri, quod elabi ob nexum pulmonis cum diaphragmate non poterat, concluderetur.

Idem pulmo arctius hinc inde ad pleuram religabatur, cæterum & ipse dire inflammatus, præterquam qua parte septum transversum contigit: is dissectus unicam, eamque parvam, ut quæ
vix

vix nucem avellanam æquaret, vomicam
continuit pure non illaudabili plenam.
Cæterum tota pulmonis utriusque substan-
tia tuberculis obsidebatur, quorum singula
ex granulis compluribus albis, durisque,
& lentem æquantibus componebantur. Ra-
mi bronchiorum ossei. Cartilagines aspe-
ram arteriam, ejusque caput constituentes
ita induruerunt, ut potius osseæ essent. Su-
perficies interna trachææ aspera absque ul-
cusculis: rima glottidis amplissima.

In pericardio aquæ libra inventa est.

Diffecto abdomine hepar magnum fla-
vo colore totam ejus substantiam penetran-
te reperiiebatur: vesicula fellea tenaci, mul-
ta, nigricante bile turgebat, &, licet fortiter
compressa, liquorem tamen contentum in
intestina ob deletam ductus choledochi ca-
vitatem non effudit. Ventriculus exiguus,
& intestinum referens tunicas solito mul-
tum crassiores habuit. Glandulæ mesente-
rii confertissimæ, consueto multum mayo-
res, duræ, & quæ inter eas maximæ erant,
materia sebacea replebantur. Crassorum
intestinorum glandulæ solito evidentiores
apparebant, duræ pariter, quarum non
paucæ, quemadmodum multæ quoque in

mesenterio, cartilagineam fere duritiem difsecanti cultro opposuere.

Remedia in ulcere pulmonum, nataque inde consumptione usitata cum iis comparari merentur, quæ cadaveris hujus sectio exhibuit.

Sed cum non abfimilem sectionis historiam, & quædam ad curam phthiseos pertinentia supra retulerim, curta eorum, quæ hic observavimus, narratio ad stabilienda superius prolata sufficiet.

SECTIO DECIMA OCTAVA.

Vidua 37 annorum 25ta Junii ad nos venit. Per quinque menses menstruis caruit, quæ ante octo dies redierunt. Ante 11 dies prægressa ira frigidam hausit, unde dedolatio, & gravitas corporis, & præcipue capitis stupor, horripilationes, calores, appetitus dejectus. Per plures dies horrores caloribus mixti continuabant.

Pridie quam ad nos veniret, sumpsit sal amarum, a quo per hos dies alvus trigies septies movebatur. Vena secta fuit cum levamine quoad corporis gravitatem.

Hu-

Hucusque semper erecto corpore laboravit, & morbum facile tulit. Cephalalgia: somnolentia continua: lingua biliosa: os mucosum, amarum: spasmodica faucium constrictio præcedentibus vomendi conatibus, & tussi: sitis multa: calor jam nullus: petechiæ purpureæ hac nocte eruperunt. Pulsus celerior naturali, mollis: respiratio non laesa.

Retulit ægra, se custodem adstitisse infanti ex petechiis decumbenti, qui modo denuo convaluerit.

Hæc fœmina, cum post paucos dies, ex quo suscepta in Nosocomium est, petechiæ successive evanescerent, mansit tamen somnolenta, tarda, de sanitate sua plurimum anxia, querula, immorigera, sæpius secum ipsa interdium, noctuque missitans, varia obstinate appetens, sano tamen judicio, & memoria firma.

Pulsus aut naturalis, aut naturali paulo celerior, debilisque: calor præter naturam nullus. Gravitas perpetua capitis ad tempora, auresque præcipue cum tintinnitu valido, continuo. Somnus noctu bonus videbatur: interdium, cum dormire videretur, somnum tamen se capere negavit.

Vires non valde dejectæ, cum & facile se converteret, corpusque erigeret, & in lecto federet: quin & extra lectum esse poterat. Continuum inappetentiam, oris gustum non amarum, attamen pravum semper quæsta est. Cæterum de nullo aut pectoris incommodo, aut ventriculi, abdominisque dolore unquam querebatur.

Diarrhœam toto fere tempore, quo apud nos decubuit, patiebatur, quam inde ab assumpto extra Nosocomium purgante ortam continuo perstare ajebat. Alvus quacunque ratione comprimeretur, nihilominus denuo fluere cœpit.

Die 13 junii, cum & præcedentibus diebus, eoque ipso die paulo melius valere existimaretur, etsi toto tempore, quo apud nos fuit, nil detractum ex viribus, quin potius quædam earum accessio facta videretur; cumque ejus diei hora tertia pommeridiana & medicamentum propinatum alacriter hauriret, & apte, prompteque responderet, ac erecto federet corpore, elapso horæ quadrante, dum in latus se convertit, repente moritur.

Cum

Cū ipsemet eo die ob adversam valetudinem domi detinerer, atque idcirco sectioni, uti alias solebam, interesse non possem, cl. D. Joannes Philippus Ritter Bambergensis Franco dignus præclaro genitore filius, qui superato multiplici tædio tempus fere omne penes lectos ægrorum in perdiscendo morborum diversissimorum genio, modoque medendi exegerat, cadaver cum assistente chirurgo secuit, & sectionis historiam, ut sequitur, mihi tradidit.

Collum, dorsum, & humeri livebant: abdomen tactu molle. Margines locorum vesicantibus tentatorum gangrænosi. Dura mater cranio solito firmitus adhæsit: vasa piæ matris multo sanguine infarcta: substantia cerebri valde compacta, ejusque medulla pluribus, quam alias, punctis sanguineis distincta. Plexus choroidei sanguine turgabant. In dextro ventriculo superiori solito plus aquæ continebatur. Apophysis clinoides posterior sinistra erat scabra. Pulmo sinister solito flaccidior per membranas cum pleura, & diaphragmate undique cohæsit.

Hepar, lien, pancreas in statu naturali inveniebantur. Vasa coronaria ventriculi sanguine multo repleta; intestinum cæcum, colon incipiens, & mesenterium inflammata deprehendebantur. In mesenterio repertum fuit *ulcus cancrosum* cum initio intestini coli communicans, & in illud materiem amurcosam, pultaceam, fœtidam effundens. Margines concavi renum erant solito ampliores, profundiores, & laxiores: reliqua secundum naturam fuere.

Quod ad cohæsiones pulmonum ad partes vicinas attinet, quæ nullum in respirando impedimentum fecere, non est, quod nostram admirationem mereatur, cum id & aliquoties a nobis, & aliis quam frequentissime fuerit observatum. Notatu dignius est, quod intestinorum pars quædam inflammata fuerit reperta, quin de dolore abdominis, de febris, caloreque unquam quereretur. Ulcus mesenterii in colon apertum, quodve, qui dissecuit, *cancrosum* dixit, an morbi petechialis effectus, an ex tumore diu antea ibi latente natum fuerit, minus constat. Colluvies putrida in intestinis diu collecta, ni & tempestive, & apta via eliminetur, febris

petechialis & communissima causa est, & inflammatione, abscessu, gangræna intesti-
 norum præcipue, sed etiam vicini mesen-
 terii, cerebri, & pulmonum &c. occidit,
 si ea in sanguinem recepta ad hæc partes
 decubuerit.

SECTIO DECIMA NONA.

Vidua 41 annos nata, duodecim pro-
 lium mater a sexennio menstruis caret.
 Ab anni quadrante abdomen intumescere,
 atque frequenribus infestari flatibus que-
 ritur.

Ante decem septimanas prægressa per
 aliquot dies oris mucositate, dejectove
 appetitu, cholera corripitur: quæ vomitu
 rejiciebantur, biliosa fuere. Dolor eo to-
 to die in abdomine ingens. Die altero
 cholera nulla, at idem abdominis, qui
 pridie dolor, minus tamen tumescentis, ac
 unquam alias. Dolor hic sensim minutus
 per aliquod tempus evanuit. Exactis
 quatuor septimanis bene valere videbatur,
 nisi quod abdomen per intervalla tumeret,
 tensumque adpareret. Elapso hoc tempe-
 re denuo cholera recrudit, qua post tres

demum dies cessante sanitas rediit, etsi minus integra, quam antea.

Cum die quarta septembris ad nos deferretur, præcedentibus sequentia adhuc addidit: a decem diebus alvum non reddidisse: per octo dies ultimos quotidie ter, quaterve biliosa, mucosaque cum dolore totius abdominis vomuisse. Hunc abdominis dolorem per intervalla gravissimum fuisse, exortumque a sinistra regione lumbari extendi ad umbilicum usque.

Cum ad Nosocomium in sella portatili deferretur, alvus moveri cepit, jamque septies intra paucas horas dejecit. Abdomen tumet, doletque cum sensu exulcerationis ad attractum aucto. Nulla in abdomine durities, nulla ejus tensio. Inappetentia: calor nullus præter naturam: sitis nulla, aut vix ulla. Pulsus molles, naturales, aut naturalibus paulo citatiores.

Dato emulso eccoprotico, cui pauxillum camphoræ jungebatur, denuo aliquoties dejecit: dolores abdominis aliquantum minuebantur, & per intervalla exacerbabantur, sic tamen, ut, nisi contrectata, eos facillime perferret. Borborygmi fere continui, & flatus permolesti sursum,
de-

deorsumque erumpentes. Usa est deinceps emulsis, oleosisque, additis lenioribus carminantibus, quibus exiguum levamen obtinebatur. Calor nullus: pulsus frequentes, exigui. Inappetentia, & os insipidum cum levi amarore: facies diluta flavedine tincta. Somnus parvus. Alvus facilis. Fœtidissimæ, & coloris castanei, & aquosæ fæces. Dolor ad attactum auctus in toto abdomine, urinæ difficiles, stranguriosæ, colore laudabiles.

Die 12ma septembris circa vesperam repente ejulat: de acerbo totius abdominis dolore, & suffocante respiratione queritur: pulsus frequentissimi, valde exigui: mentis præsentia. Elapso unius horæ spatio quietior facta est, & circa mediam noctem mente constans moritur.

Cutis in hypogastrio pendula, rugosaque fuit, qualis in iis solet, quæ frequenter peperere. Abdomen tumidulum, & prominens. Pinguedo multa sub cute pectoris, & abdominis musculos obsedit.

Dissecto abdomine fœtidissima materies profluxit, coloris, & consistentiæ ejusdem, quam alvo reddidit. Omnia intestina, & mesenterium inflammata erant,

Peritonæum ubique fere inflammatum vasa sanguifera copiosissima exhibuit. Omentum inflammatum, & hinc inde gangrænosum. Intestinum ileum, quo loco in cæcum inferitur, tractu quatuor digitos transversos longo angustum, sphacelatum, & foramine tres fere lineas amplo pertusum. Intestini angustati cavitas perexigua. Parietes crassiores solito, & hinc inde arrosi.

Vesiculam felleam calculi tres penitus repleverunt, nullaque ibi bilis, nisi perpauca, eaque glutinosissima calculos obliens reperiebatur.

Hepatis substantia magis, ac naturaliter solet, friabilis dilutum colorem flavum dissecta monstravit. Reliqua juxta naturam se habuerunt.

Sectio hæc complurium observationum ferax demonstrat denuo, inflammationem intestinorum adesse posse cum *febre vix ulla, & dolore exiguo*, idque frequentius fieri, ac communis opinio ferat.

Quod si doloris acerbitatem ex querelis, ejulatu, jactatione metiamur, constabit, hanc, de qua agimus, sceminam abdomine gravius non doluisse, etsi attantum paulo rudiores non tulerit.

Con-

Confirmatur & hac, & aliis a cl. Morgagnio recensitis historiis, dolorem colicum pulsibus, & urina bonis per aliquot dies valde tolerabilem subito letalem fieri posse. Ultimis enim diebus, quibus ægra apud nos decubuit, morbum haud gravate pertulit.

Quin & ex eodem cl. auctore, nostrisque nonnullis sectionibus constat, inflammationem intestinis alte insidere posse, etiam *nulla præsentē febre*, dummodo eam non ex pulsu solum frequentiori, sed ex auctiori simul carniū calore definiamus, quem nostræ huic ægræ abfuisse antea dixi.

Hinc moniti ab hoc auctore prolati (L. III. epist. anat. med. art. 21.) veritas novo denuo argumento stabilitur; ita enim is ait: *quando cum aliis inflammatorum intestinorum signis vehementem dolorem, & acutam febrim in ægrotantibus deprehendes, jure quidem, meritoque credes rei medicæ auctoribus hæc duo inter præcipuas notas magnæ intestinorum inflammationis ponentibus; nec tamen, si quando alterum, vel utrumque horum aut abesse, aut vix esse invenies, continuo putabis, aut nullam esse inflammationem, aut*
le-

levem, neque gangrænam, & sphacelum in eorum esse intestinis non posse, in quibus duo illa præcessisse non videris.

Signa ergo diagnostica inflammationis intestinorum a Bøerhaviò recensita, videlicet: *febris acuta continua, sitis ingens, calor magnus, pulsus durus, dolor igneus, urina flammea, debilitas subitanea* ad dignoscendam intestinorum inflammationem non raro parum conferunt, neque in ægra nostra multum conferebant.

Cl. Sennertus inter signa intestinorum inflammatorum urinæ suppressionem posuit; ægra nostra eandem parce, strangurioseque misit.

Inter innumeras ilei, & colici doloris causas æque frequens intestinorum inflammatio est, eaque, ut vidimus, non semper sævis symptomatibus stipata, sed subdola, diu nonnunquam, attamen tolerabiliter affigens, sed quæ nihilominus ægros non opinantes occidit, dum gangrænam, & sphacelum intestinis inducit.

Hanc in rem præclara quædam sæpius laudatus Morgagnius scripsit, & quid Albertinus, & Valsalva hoc in casu factitarint, diligenter exposuit. Uterque, uti
in

in initio venæ sectionem non reprobabant, ita morbo vigente, & jam progresso ab eadem abstinebant. Rationem non addidere, sed observationem, citius videlicet ægros mori detracto sanguine, sed & mori non detracto, serius tamen. Hoc in casu ab omni eo sollicite abstinebant, quod inter *magna remedia* numeratur. His stantibus, uti vanum auxilium in exiguis jusculeorum, oleosorumque dosibus quæretur, ita inutilia fore quæcunque alia medicamina arbitror, & ignominiam præstantissimis alias remediis affricari.

Dum caute agendum existimo, ubicunque alvus pertinacior, nec enematis, nec mitioribus, & forma liquida exhibitis purgantibus auscultat, dumque rebus ita se habentibus ad oleosos haustus, ad jusculea tenuia, ac plenam ab omnibus tum alimentis, cum remediis abstinentiam potius confugiendum reor, quam ad quadruplicatas purgantium, etiam validiorum, doses. Neutiquam improbo, quæ a claris in arte viris & observata, & usu comprobata leguntur, etsi ab hac nobis laudata methodo aliena sint.

In curando ileo plurimum interest, ut mali causa detegatur, qua ignorata empiricum est, quidquid tentaveris.

Methodus huic morbo medendi vaga plerumque est, eaque, quæ variis, iisque persæpe oppositis remediis utitur. Verum si in ullo unquam morbo observandus is canon est, *non esse ab medico nocendum, ubi is prodesse nequeat*, id profecto in ileo sanando obtinet; ubi obscuræ mali causæ nullam medico agendorum notitiam suppeditant. Malim ego cum egregio Valsalva præter exiguum olei e dulcibus amygdalis pressi quantitatem ægro nil quidquam propinare, ubicunque me morbi causa fugerit, aut ea talis sit, quam validius aggredi sine gravi noxa nequeamus. Imo malim potius in ejusmodi casu otiosus spectator esse, quam causæ ignarus ea moliri, quorum me postea secto cadavere pœniteat. Jusculum tenue pulli vel solum, vel cum oleo amygdalino exiguis dosibus, atque ita exhibitum, ut æger nil vel ciborum, vel potulentorum vigente ileo accipiat, in plerisque ilei causis directe prodest, & ubi nec hoc, nec aliud quidpiam prodesse potest, non nocet. Asserti veritas exper-

perpenſis frequentioribus ilei cauſis patebit.

Hauffus oleoſos præ aliis remediis in ileo imminente perefficaces experti ſumus. Binis hoc anno vicibus alvus pertinaciter clauſa nobis obvenerat, non a vitio quodam organico, & incurabili, ſed a materie, ut videbatur, acri, vellicante, & ſpasmus pertinaci inteſtina alicubi locorum ſtringente. Purgantia varia, acutaque, enemata primo emollientia, dein acria, acerrima nil profecere. Imminebat in una (utraque enim ægra juvencula fuit irritabili ſupra modum nervorum ſyſtemate donata) vomitus ſtercoreus, cum aſſumpta pertinaciter vomeret. Carminantia, opiata ne hilum profecere. Soli hauffus oleoſi cito alvum reſerabant.

Ægra noſtra ſtercorea vomuit, etſi materies vomitu rejecta e tenuibus ſolummodo inteſtinis eſſet. Verum aliunde jam conſtat, vomitum ſtercoreum ligato etiam ileo inteſtino in felibus, & canibus, itemque ob herniam incarceratam conſtricto non raro fieri.

SECTIO VIGESIMA.

Scriniarius 27 annorum a longo tempore sanus mane per duas fere horas valide riguit, subsequente calore intenso. Circa meridiem dolor pungens partem posteriorem lateris dextri infra scapulam invasit. Respiratio difficilis: oppressio circa sternum. Post meridiem hora tertia dolor pungens magis ad anteriora ejusdem lateris processit, ibidemque fixus mansit, intertussitandum auctus. Sitis multa. Ad noctem venæ sectio ipsi facta cum levamine doloris, & oppressionis. Nox insomnis.

Die altero dolor punctorius ut pridie: oppressio pectoris magna: respiratio difficilior: lingua alba, atque in ejus latere dextro ulcusculum aphtham referens. Hoc die in Nosocomium a medico, ut vocant, Assistente, meas tunc graviter ægrotantis vices obeunte, susceptus est. Pulsus plenus, celer, durus. Facta venæ sectio lb. j. cum levamine aliquo.

Die morbi tertio dolor pungens nullus fere amplius: oppressio minor: pulsus fortis, plenus, valde durus: respiratio difficil-

ci.

cilis: facta iterum venæ sectio unc. X. crusta phlogistica admodum crassa, tenax: levamen nullum.

Die quarto nulla emendatio: facta venæ sectio unc. VI. sanguis semper idem.

Die quinto nulla emendatio. Venæ sectio unc. X. A meridie alvus quinquies sponte mota est.

Die sexto supervenit mane dolor pungens lateris sinistri, totam occupans plagam, quæ tertiæ costæ veræ, & primæ spuriae numero a superioribus ducto interjacet. Hypochondrii ejusdem mollis portio æque dolere cepit, dolore ad attactum aucto. Oppressio pectoris ingens: respiratio difficillima. Pulsus plenus, durus, celer. Venæ sectio ℥. i. Applicatum loco dolenti vesicans est.

Die septimo dolor lateris nullus amplius, sed oppressio pectoris aucta: anxietas ingens: respiratio solo abdominis motu peracta. Pulsus minus fortis.

Die octavo respiratio adhuc difficilior, maxime anhelosa: omnia pessima. Eodem hoc die mors.

Decima octava post mortem hora
sectum cadaver est: aperto thorace pul-
mo uterque ad latera, & versus dorsum,
item cum diaphragmate sat firmiter me-
diante pseudomembrana, eaque crassa,
alba, lardacea nectebatur. Membrana
hac lamellatim ablata subjacens pleura sana
reperta est.

Pulmonis dextri substantia inflamma-
tissima, durissimaque erat, & frustula
plura aquæ injecta fundum illico petebant.
Sinister vero hinc inde tantum inflamma-
tus eadem, licet minus crassa, pseudo-
membrana pleuræ cohæsit. Membrana
hæc ut plurimum digiti crassitiem æquabat,
illi, quam per totum morbi decursum in
superficie sanguinis emissi vidimus, similli-
ma. Seri flavi paulo consistentioris circi-
ter libra in cavo dextro thoracis collecta
pus, aut potius *puriformem* materiam refe-
rebat. Liquor pericardii quantitatem soli-
tam vix non excedebat. Cor magnum:
vasa cordis turgida, quasi injecta. Venæ
cavæ initium polyposa concretio reple-
vit.

Abdomen dissectum intestina tenuia,
ileum præcipue, & jejunum, partim sum-
me

me inflammata, partim gangrænescentia monstrabat: hinc inde intestina tegebantur materie *purulenta*, aut purulentam potius *mentiente*.

Intestinorum quoque crassorum pars, mesenterium vero totum inflammata fuisse. In cavo abdominis *puriformis* pariter materies, sed paulo consistentior illa, quæ in thorace reperta est, ad unc. VIII. circiter effusa erat. Hepar sanum pseudomembrana, multo licet tenuiori, circumvestiebatur. Lobus hepatis medius ope ejusdem membranæ spuriae ventriculo jungebatur. Lien sanus. Omentum convolutum, leviter inflammatum. Renes sani.

Sectio hæc intestina inflammata, partim vero jam gangrænosa, item mesenterium totum dire inflammatum exhibet, licet nulla enteritidis signa unquam appa-
ruerint, si dolorem hypochondrii sinistri, auctum, si ea plaga contrectaretur, & die primum sexto totius morbi supervenientem excipias, qui etiam ipse die sequenti evanuit.

Transitum pleuritidis in peripneumoni-
am Hippocrates, suffragante ipsi experientia, jure damnat. Pleuritidem in pe-

ripneumoniam abiisse die septimo morbi arbitrabamur, ubi *dolor omnis cum pravorum symptomatum augmento* disparuit, respirationis præcipue, oppressionis, atque anxietatis.

En denuo pleuram in pleuritide vitii expertem!

Materies illa, quæ pus ex parte simulabat, ex parte vero in membranas coivit viscera aut connectentes, aut obtegentes, ea ipsa videtur esse, quam emissio sanguine, atque in patina asservato *crustam phlogisticam* appellant; hæc enim mala crisi per ultima exhalantia vasa in ea corporis cava subinde deponitur, unde nullum natura exitum fecit. Neque id absque exemplo est, cum in anginis toties contingat, ut tonsillæ inflammatae materiem phlogisticam confertim dimittant, quæ mox in membranam eas partes obvestientem inspissatur, aut suppurationem mentitur; inde est, quod, qui frequentius anginosi fuere, mirentur, se post tot suppurationes tonsillarum his tamen partibus adhuc *integris* gaudere.

EXCERPTA EX NECROLOGIIS

NOSOCOMII AD S. S. TRINITATEM.

Cum Medici ordinarii in Nosocomio S. S. Trinitatis provinciam subiveram, id inter alia operam dedi, ut, quæ de statu Nosocomii præterito me edocerent, evol-
verem.

Hæc inter necrologia reperi paucis abhinc annis conscribi cæpta.

In necrologiis his summa suscepto-
rum singulo mense, mortuorumque reperi-
tur; inde majorem, minoremque morbo-
rum quovis anni tempore copiam collegi,
etsi probe sciam, hac methodo morbo-
rum numerum quovis mense grassantium
non exacte stabiliri; manente enim eodem
lectorum numero, si qua tempestate &
plures simul, & diuturniores grassentur
morbi, pauci dato tempore ægri numera-
buntur, cum ob morbos diuturniores, qui
suscepti sunt, diutius retineantur, aliosque
interim ab hoc beneficio excludant.

Id præterea scire convenit, ægros
non paucos rebus jam conclamatis huc

deportari, quosdam, ut primum suscepti fuerint, exspirare. Ea apud nos lex obtinet, ut miserrimum quemque præ omnibus aliis dignum existimemus, qui in Nosocomium suscipiatur.

Alia est apud alios *malignitatis* notio. Inde non idem apud omnes eorum numerus erit, quos maligna detinuisse febris dicetur, aut enecuisse. Malignitatem *factitiam* novi. Verum opinari haud decet, virum hujus per tot annos Nosocomii medicum, errorem tam turpem erravisse, ut eas febres in classem malignarum rejecerit, quas communior praxis a malignitate absolvit.

Sed quid utilitatis habebunt tam incompletæ sectorum cadaverum descriptiones, quas hæcce necrologia referunt? mallet fane accuratas; hæ cum deficient, incompletis contentemur, modo de earum veritate constet, quemadmodum certo constat. Nil parvum, nil contemnendum in morborum historia, dummodo id, utut exiguum, nostraque attentione minus dignum videatur, ipsius naturæ semper veridicæ opus esse demonstretur.

Sagax medicus, & observationum amans, quibus suam & originem, & incrementa

menta omnis genuina medicina debet, probe sciet, nullam observatiunculam, utut aut prætervisam, aut nullius habitam momenti ita vanam esse, ut suam symbolum ad ampliandos artis limites non conferat. Sciet is minutissima quæque, de quibus ipsum naturæ vox edocuerit, suos in usus convertere, optime gnarus, ea non fortuito, cæcove casu, sed æque ex immutabili, æternaque lege, qua totum hoc universum gubernatur, proficisci, quam grandia illa naturæ molimina, quæ indoctorum etiam oculos feriunt.

Non possum hoc loco, etsi minus fortasse ad propositum faciat, quid de non paucis observationum collectoribus sentiam, reticere: esse videlicet, qui tantummodo insolita, mirabilia, & rara colligant, quive ea, quæ singulo fors sæculo bis eveniunt, atque merito monstra audiunt, omni sollicitudine venentur, dum interim mala illa quotidiana, quibus miseri affligimur, tanquam attentione curatiori indigna, sicco, ut ajunt, pede pertranseunt. Hos, dum insuetis inhiant, & procul positos, obviorum contemptores medicinam fere semper inutilem, & haud

raro periculofam in morbis vulgatiffimis
facilitare neceffum eft.

Quemadmodum igitur hæcce rariora
negligere haud convenit, ita omnis danda
opera eft, ut morborum vulgarium ge-
nius, & quæ illorum ad fe invicem ra-
tio, quisque ad diverfa, quibus oriuntur,
vigent, emoriuntur, tempora refpectus
fit, quis unius in alterum tranfitus, com-
plicatio &c. exacte pernofcatur.

Collectio omnium constitutionum epi-
demicarum hucusque descriptarum &
emolumentum afferret arti, quo infignius
haud datur, & collectoris nomen faceret
immortale. Sed, unde diggreffi fumus,
redeamus.

Necrologium anni 1761. antiquiora
enim non reperi, exhibet ægros per anni
decurfum fufceptos 1056

Quos inter viri fuere 547

Fœminæ 509

Mortui inde funt 120

Hoc anno ver maxime letale fuit;
longe minus æftas, & autumnus, quam-
vis æftate plures numero vigerent morbi.
Autumnus morbos non folummodo mi-
nus letales, fed & pauciores numeravit.

Hyems

Hyems morborum paucorum, sed æque propemodum, ac ver letalium ferax.

Proportio mortuorum ad susceptos proxime est, ut 1. $8\frac{3}{4}$.

Ad diem quintam februarii sequentia notantur : *Mortuus est in tympanitide, cujus abdomen immensam in molem extensum in sectione monstrabat feri vix libram, intestina vero præter omnem modum expansa, ac simul quoad structuram ad digitum usque crassa, inflammata, & sphacelata.*

Die 3tia martii mortuus est ex luxatione vertebrarum lumborum, & paralyfi inferioris partis corporis, quod exenteratio etiam monstrabat, cum sphacelo viscerum abdominis, præsertim vesicæ.

Die 5ta septembris fæmina ex febre semi-tertiana, & tandem suppurato mesenterio periit. Febres semi-tertianæ ex putridarum, malignarum familia a colluvie prava primarum viarum oriundæ tandem viscerum abdominalium abscessus, gangrænam, sphacelum inducunt.

Die 14ta Octobris periit ex metastasi ad pectus, postquam febrim mali moris remittentem superavit.

Observationes meæ complures docent, in febribus biliosis, malignis, exanthematicis, continuis remittentibus, morbo neglecto, perversè tractato, multum pro-
vecto, emesi aut neglecta, aut, ubi necesse fuerat, non repetita, materiam morbi ex systemate gastrico ad vias secundas traductam ad pectus decumbere, tussim continuam, & sibilosam, difficilem, strepen-
temque respirationem facere; ubi in mo-
ventibus, incidentibus, stibio, kermere,
vesicantibus, radice arnicæ spes tota salu-
tis reponenda.

Anno 1762. suscepti sunt . . . 1030

Mortui 87

Proportio mortuorum ad su-
sceptos ferme ut I. II 16

Quæ ægrorum quovis mense copia fuerit, quæve morborum letalitas, ex necrologio hujus anni non constat. Men-
ses tamen aprilis, majus, & junius præ reliquis perniciem attulere.

Mense januario hujus anni periit qui-
dam ex febre maligna, retrogressa paro-
tide. Mense ejusdem anni martio duo ex
maligna febre, exstante parotide occubue-
runt. Ad diem quintam augusti: *periit in*
scirrbo

scirrbo hepatis admirando cum ingenti tumore cystico, instar steatomatis pleno pinguedine capillis copiosis intertexta, ubi simul omnes partes abdominis scirrhusæ erant.

Mense decembri plures ex maligna febre periere, ac aliis mensibus.

Anno 1763. summa susceptorum non reperitur; mortui sunt . . . 95

Inter susceptos ex febre maligna decubuere . . . 193

Inde mortui . . . 28

Inter mortuos periere ex dysenteria mensibus augusto, septembri, & octobri grassante . . . 9

Proportio ex febre maligna mortuorum ad eos, qui eadem laboraverunt fere ut . . . I. 6 $\frac{2}{7}$

Mortui dysenterici ad summam omnium mortuorum ut . . . I. 10 $\frac{5}{9}$

Proportio mortuorum ex febre maligna ad omnes mortuos fere ut . . . I. 3

Plura funera per hyemem notantur, quam cæteris anni partibus, eaque potissimum fuere hominum ex malis chronicis pereuntium.

Ad

Ad diem 21^{am} aprilis legitur per-
riisse quidam, vel quædam ex febre rheuma-
tica maligna, in qua ad membra diversa tu-
mores phlogistici statim sphacelati continge-
bant.

Ad diem 3^{iam} septembris periit in
ictu nigro chronico cum hydropo. Exente-
ratus monstrabat hepar ulcerosum, & cor-
ruptum, nec non mesenterium totum quoad
glandulas scirrhusum.

Anno 1762. summa susceptorum
fuit 857

Mortuorum 63

Proportio defunctorum ad
susceptos proxime ut I. 13 $\frac{1}{2}$

Inter hos fuere febre maligna af-
fecti 181

De quibus mortui 24

Proportio febre maligna de-
functorum ad omnes ex eadem de-
cumbentes proxime ut I. 7 $\frac{1}{2}$

Proportio maligna laboran-
tium ad omnes ægros proxime ut I. 4 $\frac{1}{5}$

Proportio ex febre maligna
mortuorum ad omnes mortuos ut I. 2 $\frac{3}{5}$

Numerus ægrotantium multo minor
ac prioribus tribus annis. Autumno morbi
pau-

paucissimi, & minime letales. Ver paucioribus morbis, quam æstas, pluribus quam autumnus, sed utraque tempestate letalioribus insigniebatur: hyems a vere haud multum abludebat. Omnium mortuorum dimidia fere pars ex febre maligna periit.

Die 6ta aprilis æger, vel ægra periisse notatur ex *apoplexia post lethargum*; in *exenteratione* se monstrabat *abscessus in cerebello*, & alter circa os petrosum, & tertius circa sinus laterales ita, ut os occipitis plenum fuerit purulenta extravasata materie, descendente per foramen occipitale ad medullam oblongatam.

Ad diem secundam novembris hæc reperiuntur: periit in *hemicrania chronica* ex tumore cystico ovum columbinum æquante supra sellam turcicam, & nervum opticum sito, in *exenteratione* reperto.

Anno 1765. summa susceptorum

.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	903
Mortuorum	.	.	.	.	.	.	.	.	.	87
Inter hos fuere febre maligna	.	.	.	.	.	.	.	.	.	
affectedi	.	.	.	.	.	.	.	.	.	162
Inde mortui	.	.	.	.	.	.	.	.	.	33

Pro-

Proportio omnium mortuorum ad
susceptos proxime ut I. $10\frac{2}{5}$

Proportio mortuorum ex fe-
bre maligna ad eos, qui ex eadem
decubuere, proxime ut . . . I. 5

Proportio maligna laboran-
tium ad omnes ægros proxime ut I. $5\frac{1}{2}$

Proportio mortuorum ex fe-
bre maligna ad omnes mortuos ut I. $2\frac{7}{11}$

Vere funera plura, quam æstate,
at morbi multo pauciores. Autumno
morbi æque multi, ac æstate, sed mortes
plures. Hyeme ægrorum copia eadem
ac vere, sed paulo minor mortuorum.

Ad diem octavam januarii leguntur
sequentia: *allata statim mortua est, & in
exenteratione reperta est magna quantitas seri
purulenti in abdomine ex abscessu rupto intra
membranas ventriculi sito, & perforatione
totius structuræ ejusdem.*

Ad diem decimam ejusdem mensis:
*periit in ictero nigro cum vomitu perpetuo:
in exenteratione repertus pylorus cum parte
duodeni scirrhusus, & cancrusus. Cystis
fellea semi-cartilaginea loco bilis continens se-
rum album.*

Ad

Ad 20mam martii: periit in asthma
ex dilatatione immensa cordis, & polypo in
dextro ejusdem ventriculo magno, cum extra-
vasatione serii in dextra cavitate pectoris
librarum quatuor.

Ad diem 7mam julii: periit post hæ-
mitritæam facta suppuratione mesenterii, &
colliquatione.

Ad diem 18vam septembris: in fe-
bre mali moris remittente cum supervenienti-
bus parotidibus.

Ad diem 4tam novembris: periit in
febre lenta ex scirrhuso tumore cystico, magni-
tudine capitis humani in dextra parte abdomi-
nis se adnectente ad ovarium, & musculum
psoam, continente materiam purulentam ca-
seosam hinc inde pilos habentem.

Tum in hoc, cum & in aliis ne-
crologiis non infrequens mentio fit mor-
tuorum in febris maligna superveniente apo-
plexia.

Anno 1766. summa susceptorum
fuit 1057

Mortuorum 69

Inter hos fuere febris maligna
affecti 117

Horum

Horum quatuor habuere petechias,
quinque vero miliaria alba. Febri ma-
ligna periere 14

Proportio mortuorum ad
susceptos proxime ut I. $15\frac{7}{8}$

Proportio eorum, qui fe-
bri maligna laborabant, ad omnes
ægros proxime ut I. 9

Proportio mortuorum ex
febri maligna ad omnes maligna
laborantes ut I. $8\frac{5}{4}$

Proportio mortuorum ex
febre maligna ad omnes mortuos
proxime ut I. 5

Vere morbi pauciores, quam aliis
anni partibus, at funera multa: paucissi-
mas mortes numeravit æstas, etsi morbis
quam plurimis infestaretur. Hyems maxi-
me letalis fuit, etsi morbos haud multo
plures, ac ver habuerit. Autumno paucio-
res, quam æstate morbi, plures vero,
quam hyeme, & vere reperiuntur, non
multum letales.

Ad diem 20mam jan. habentur
sequentia: *periit in fractura cranii, nimi-
rum in osse bregmatis sinistro usque ad sutu-
ram coronariam, & dextro ad orbitam oculi
usque,*

usque, cum extravasatione sanguinis in fundo cerebri ad uncias tres ex lapsu accepta.

Ad diem 2dam julii: periit in hydrophobia hora post susceptionem in nosocomium vigesima quarta, morsus die 15ta mensis præteriti.

Ad diem 12mam augusti: periit in febre rheumatica, facta depositione vehementi ad fauces & linguam intra paucas horas suffocante.

Anno 1767. suscepti	. . .	1017
Mortui		78
Inter hos fuere febris maligna affecti		

Sine exanthematibus	. . .	93
Cum miliaribus albis	. . .	12
Cum petechiis		5

Summa 110

Ex his mortui		16
---------------	-----------	----

Proportio mortuorum omnium ad susceptos ut		1. 13 $\frac{1}{2}$
--	-----------	---------------------

Proportio maligne decumbentium ad omnes ægros fere ut		1. 9 $\frac{1}{11}$
---	-----------	---------------------

Proportio ex febre maligna mortuorum ad omnes ex eadem decumbentes ut		1. 6 $\frac{1}{2}$
---	-----------	--------------------

T

Æstate

Æstate morbi plurimi, sed parum letales: paulo pauciores autumno; sed maxime funesti: hyeme adhuc pauciores, quam autumno, uti & vere proximo; sed eadem mortuorum ad ægros proportio reperitur, quæ per autumnum obtinuit.

Ad diem 25tam leguntur sequentia: periit in ictero nigro ex scirrbo sphincteris vesiculæ felleæ cum sphacelatione hepatis, & ex lusu inordinato naturæ; viscera enim iam pectoris quam abdominis in situ mutata erant, ut hepar in sinistra parte reperiretur, & reliqua &c.

Ad diem 26tam: periit in febre lenta ex obstructione lienis, & omnium glandularum abdominis, simul multis hydatidibus, & hydropo pericardii: exenteratione quoque manifestabatur peritonæum scirrbofum ad digiti majoris crassitiem.

Ad 12mam augusti: senicula periit in ictero chronico: in exenteratione inveniebatur hepar ulcerosum, calculi in vesicula fellea, mesenterium scirrbofum, vesicula fellea simul scirrbofa, callosa, & cartilaginosa.

Ad 3tiam novembris: apoplexia ex casu: post mortem inventa fractura a sutura
lam-

lambdoidea usque ad foramen occipitale: extravasatio sanguinis in cerebello, & ruptura duræ matris antè ad os frontale, ut cerebrum transiret: totum cerebrum simul impletum sanguine extravasato.

Anno 1768. suscepti . . . 1066

Mortui . . . 83

Ex febre maligna decubuere

Sine exanthematibus . . . 115

Cum petechiis . . . 1

Cum miliaribus albis . . . 4

Summa omnium maligne
ægrotantium fuit . . . 120

Inde mortui . . . 17

Proportio mortuorum omnium
ad susceptos proxime ut . . . 1. 12 $\frac{1}{2}$

Ratio maligne ægrotantium
ad omnes ægros ferme ut . . . 1. 8 $\frac{1}{2}$

Ratio omnium ex febre maligna mortuorum
ad omnes universim mortuos ut . . . 1. 4 $\frac{1}{5}$

Sive proxime ut . . . 1. 5

Ratio mortuorum ex febre maligna
ad omnes ex eadem decumbentes proxime ut . . . 1. 7.

Vere, & autumnno inter ægros non plurimos plurima funera; mensibus julio & junio inter plurimos ægros pauci periere, pauci itidem per hyemem mortui, paucique ægrotarunt.

Ad diem 17mam junii hæc notantur: *periit in ictero chronico nigro: in extirpatione inveni hepar, collum vesiculæ felleæ, mesenterium, & receptaculum chyli scirrbo- sum, & corpus integre emaciatum; atque bilis loco in vesicula fuit sanguis nigerrimus.*

In sectione cadaverum una alterave vice reperi bilem profunde flavam, amurcosam, quæ primo aspectu, antequam pauxillum bilis charta bibula exciperem, sanguinem nigerrimum mentiebatur, etsi fors sanguinem nigerrimum reapse viderit, qui cadaver secuit.

Ad diem 20mam: *periit in vomitu chronico ex magno scirrbo pancreatis, & ejusdem concretione cum ventriculo, atque hepate obstructo, & copiosis abscessibus obsesso.*

Anno 1769. suscepti . . .	1133
Mortui	75

Febri

Febri maligna laborarunt sine efflo-
rescentis 58

Cum petechiis 6

Cum miliaribus albis 3

Cum variolis confluentibus 1

Summa maligne ægrotan-
tium 68

Inde mortui 21

Ratio mortuorum ad susce-
ptos fere ut 1. 15 $\frac{1}{7}$

Ratio maligne ægrotantium
ad omnes ægros fere ut 1. 16 $\frac{1}{17}$

Ratio mortuorum ex febre
maligna ad omnes, qui ex eadem
decubuere ut 1. 3 $\frac{5}{21}$

Ratio mortuorum ex febre
maligna ad omnes universim mor-
tuos ut 1. 3 $\frac{4}{7}$

Morbi plurimi per æstatem: mense
junio vergente febres malignæ ingredie-
bantur, quæ mense augusto ad *ακμην* perve-
nerunt: pleraque illius mensis funera ex
ea febre contingere. Morbi vere, & au-
tumno ferme æquales numero, & morbis
æstivis pauciores: vere plura funera,
quam quocunque alio anni tempore, eaque

tissimum ex infirmitatibus chronicis, phthi-
si, hydrope &c. &c. dein autumno. Hy-
ems salubrior ac aliæ anni partes.

Ad Diem 12mam habetur: *perit*
in cachexia icterica. Exenteratio monstrabat
hepar valde magnum, durum, flavo-rubrum
in substantia, cum extravasatione serii flavi in
pectore, & abdomine.

Anno 1770. suscepti fuere . . . 1233

Mortui 73

Febri acuta laborarunt . . . 92

Cum petechiis 9

Cum miliaribus albis . . . 7

Cum scarlatina 2

Summa omnium maligne
laborantium 104

Inde mortui 24

Ratio mortuorum omnium ad
omnes susceptos fere ut . . . I. 16 $\frac{2}{10}$

Ratio maligne laborantium ad
omnes ægros, fere ut . . . I. 11 $\frac{0}{10}$

Ratio mortuorum ex febre
maligna ad omnes, qui ex eadem
decubuere ut I. 4 $\frac{1}{3}$

Ratio mortuorum ex febre
maligna ad omnes mortuos ut . . I. 3 $\frac{1}{2}$

Plu-

Plurimi morbi per æstatem, & in principio autumnii, sed omnium minime letales. Mense novembri, & decembri pauciores, sed magis letales: vere pauciores quam æstate, & autumnio, sed plura funera, eaque tam ex morbis chronicis, quam ex febre maligna.

Ad diem octavam januarii leguntur sequentia: periit in ascite: in exenteratione inventum est hepar scirrhosum, vix non cartilagineum, & ultra 40 mensuræ aquarum in abdomine.

Ad diem decimam septimam februarii: periit in ictero ex inflammatione hepatis: in exenteratione inventum hepar scirrhosum, & steatomatosum immensæ magnitudinis ultra 20 libras pendens.

Ad diem 20tam martii: periit in asthma sicco: in exenteratione reperti sunt pulmones pleuræ adhærentes, & ex integro scirrhosi cum corde præter naturam magno.

Ad diem 28vam: in asthma sicco: reperta pulmonum tuberculis plenorum cohesione, cum empyemate magno rupto ad cavitatem thoracis.

Ad diem 12mam maji, periit ex casu ex alto: paralytis corporis inferioris ex fractura, & luxatione vertebræ ultimæ thoracis.

Ad diem 2dam junii: periit in ictero nigro ex scirrbo hepatis, & calculis vesicæ felleæ: in exenteratione inventum hepar jam putridum & gangrænosum, & calculi in intestino duodeno.

Anno 1771. fuere suscepti	1216
Mortui	100
Maligne laborarunt absque efflorescentiis	305
Cum petechiis	35
Cum miliaribus albis	6
Cum scarlatina	2

Summa 348

Inde mortui 45

Ratio mortuorum omnium
ad omnes susceptos fere ut . . . 1. 12 $\frac{1}{5}$

Ratio maligne laborantium
ad omnes ægros fere ut 1. 3 $\frac{1}{2}$

Ratio mortuorum ex febre
maligna ad omnes ex eadem decumbentes ut 1. 7 $\frac{1}{15}$

Ra-

Ratio mortuorum ex febre maligna
ad omnes mortuos ut I. 2²

Ab aprilis initio ad principium novembris morbi plurimi fuere, vere maxime letales, minime æstate. Hyems minus letalis, quam ver, & magis, quam æstas. Majus omnium plurima funera numeravit.

Ad diem 27mam januarii habentur sequentia: *suscepta est cum pernionibus parum sphacelatis: mox a susceptione spasmo cynico, & motibus convulsivis correpta periit.*

Ad diem 2dam aprilis: *periit in fractura, & luxatione vertebrarum lumborum: paralysis inferiorum partium corporis ex casu ab alto.*

Ad diem 14tam aprilis: *periit ex febre maligna, & ingentibus parotidibus suffocatus.*

Ad diem 24tam julii: *periit ex sphacelo faciei ex diathesi scorbutica.*

Ad diem 30mam: *periit ex spasmo cynico & convulsionibus: in exenteratione reperta est extravasatio sanguinis ad unciam in basi cranti.*

T 5

Ad

Ad 16tam septembris: periit convulsus in tetano ex concussione spinæ dorsi.

Ad 29nam: post febrim malignam facta remittens perniciofa: in paroxysmo convulsionibus stipato periit.

Ad diem 10nam novembris: periit in asthmate ex aneurismatica dilatatione cordis cum polyposis cartilagineis concretionibus.

Ad 29nam decembris: periit in asthmate sicco, convulsivo: in exenteratione pulmones reperti scirrhusi.

Anno 1772. suscepti . . . 1305

Mortui 79

Febri maligna sine efflorescentiis laborarunt 352

Cum petechiis 27

Cum miliaribus albis 8

Summa 387

Inde mortui 33

Ratio mortuorum omnium ad susceptos fere ut I. 16 $\frac{1}{2}$

Ratio maligne laborantium ad omnes ægros fere ut I. 3 $\frac{3}{4}$

Ratio mortuorum ex febre maligna ad omnes, qui ex eadem decubuere ut I. 11 $\frac{8}{11}$

Ratio

Ratio mortuorum ex febre maligna
ad omnes universim mortuos fere ut $1. 2\frac{1}{11}$

A principio anni ad finem usque
omnia propemodum funera febris maligna
dedit. Morbi plurimi ab initio maji ad
finem octobris, paucissimi mensibus no-
vembri, & decembri. Hyems adulta, to-
tumque ver maxime letale, minus æstas,
minime autumnus.

Anno 1773. suscepti	1176
Mortui	63
Febri maligna sine efflores-	
centiis laborarunt	109
Cum petechiis	5
Cum miliaribus albis	1
Summa	115
Inde mortui	13

Ratio mortuorum omnium ad
omnes susceptos ut $1. 18\frac{2}{3}$

Ratio maligne laborantium
ad omnes universim ægros ferme ut $1. 10\frac{1}{2}$

Ratio mortuorum ex febre
maligna ad omnes, qui eadem labo-
rarunt ut $1. 8\frac{1}{3}$

Copia morborum vere, & æstate
par, at dispar letalitas: maxime enim le-
tale

tale ver fuit, ubi pleræque mortes ex febribus acutis contingere: dein autumnus: demum æstas: hyeme magna salubritas.

Ad diem 9nam septembris habentur sequentia; postquam acutam, & dein remittentem bis separavit, repente moritur. In exenteratione summa flacciditas præsertim cordis, & parva sphacelatio ventriculi reperta est.

Ad diem 10nam octobris: periit in marasmo, & ictero nigro: in exenteratione repertum est mesenterium scirrhusum, & glandulæ ejusdem vix non cartilagineæ, atque vesicula fellea calculis plena.

Anno 1774. suscepti fuere	992
Mortui	58
Febri maligna sine efflorescentiis laborarunt	65
Cum petechiis	8
Cum miliaribus albis	3
Summa	76
Inde mortui	11
Ratio mortuorum omnium ad susceptos ut	1. 17 $\frac{1}{2}$
Ratio maligne laborantium ad omnes ægros ut	1. 13 $\frac{1}{3}$
Ratio	

Ratio mortuorum ex febris
maligna ad omnes qui ex eadem de-
cubuerunt, ut I. $6\frac{1}{11}$

Ratio mortuorum ex febris
maligna ad omnes mortuos ut . . . I. $5\frac{4}{11}$

Vere plures morbi, & magis leta-
les: paucissimi per æstatem, sed letalitate
haud inferiores; plures autumnò quam
æstate, attamen rarius perniciosi: hyems
salubris.

Ad diem 21m february habentur
sequentia: *periit in asthmate convulsivo post
colicam pìctonum.*

Anno 1775. suscepti fuere 1206

Mortui 63

Ratio mortuorum omnium ad
susceptos ut I. $19\frac{1}{5}$

Quot ægri febre maligna laborave-
rint, atque ex ea mortui hoc anno sint,
in catalogo non reperitur.

Ab initio maji ad finem septembris
morbi multi, non tamen multum perni-
ciosi: adulto autumnò, hyeme, & veris
initio minor morborum copia, sed inde
frequentior pernicies.

Quod si numerus omnium per 14
annos in Nosocomio mortuorum compare-
tur

tur cum numero omnium per eosdem annos susceptorum, erit ratio media mortuorum ad susceptos proxime ut . . . I. 14³

Ratio media mortuorum ex febre maligna spatio 12 annorum ad omnes per totidem annos maligne laborantes proxime ut . . . I. 7¹/₅

Ratio media mortuorum per 12 annos ex febre maligna ad omnes universim per idem tempus in Nosocomio mortuos proxime ut . . . I. 2¹/₅

Inter 270 ægros ex febre maligna mortuos quatuordecim fuere, quibus parotides exstabant, & quinque, quibus orta parotis ante mortem retrocessit.

Inter 298 fuere viginti & unus, qui in febre maligna ex decubitu sphacelato periisse leguntur.

Frequens mentio fit asthmatis letalis ex hydrope thoracis, & pericardii.

Gibbosos quam plurimos phthisi, peripneumonia, asthmate, hydrothorace periisse in necrologiis sedulo adnotatum reperitur.

Phthisicos quam plurimos, item hydropicos plerosque, eos præcipue, qui aquis intra thoracem collectis laborabant, men-

mensibus vernis periisse potius, quam alio anni tempore eadem necrologia constanter docent.

Modum insuper additum persæpe reperi, quo febres malignæ ægros jugulaverint: periere convulsi, phrenitici, si perveniente apoplexia, co-gestione facta ad caput hemiplegiam producere, cum parotide exstante, ingentibus parotidibus suffocati, parotide retrogressa, parotidibus interne gangrænosæ, metastasi facta ad pulmones, facta de-positione ad abdomen, decubitu sphacelato, locis vesicantium sphacelatis.

Observatio constans, & necrologia docent, quasdam anni partes præ aliis perniciosas esse. Sic ver pluribus funestari mortibus solet, ac quæcunque alia anni pars. Intervallo non longo hyems sequitur: utrumque hoc anni tempus longa infirmitate detentis pthificis, hydropicis &c. &c. letum affert. Ver autem morbos quoque acutos adsciscit, ut & ex longis morbis, & ex acutis per idem tempus exortis multi pereant: hinc alia veris ratio apud nos est, quam quæ apud Hyppocratem descripta invenitur, qui L. 3. aphor:

6. *Ver omnium anni temporum saluberrimum, & minime letale asserit.*

Observationes hæ aliorum quoque, Süßmilchii præprimis observationibus respondent. Verum alius temporum ordo stabilitur, si non letalitem, sed numerum morborum diversis anni partibus regnantium contemplemur. Æstas morborum feracissima, sed minime plerumque letalium tunc primas tenet: hanc autumnus excipit. Ver pauciores plerumque morbos numerat, paucissimos hyems.

Sed hic de eo sermo fit, quod ut plurimum obtinet; abnormes enim, hybridasque temporum constitutiones subinde dari monumenta medica abunde testantur.

of noble and pure

Stoll, Maximilian, 1742-1787

Maximiliani Stoll M. D. Professor praxeos medicae publici Pars ...
rationis medendi in nosocomio practico Vindobonensi

Bd.: 1.

Viennae Austriae 1777

Regensburg, Staatliche Bibliothek -- 999/Med.1838(1
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11107480-6
VD18 80249752-001